

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΒ'

ΙΟΥΛΙΟΣ 1949

ΑΡΙΘ. 94

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΣΜΟΣ

Α'.

Ώστερα από μια σειρά άρθρα, εμπνευσμένα από την επαιρητικότητα, από τον αγώνα του Έθνους μὰ και από την ιερή αγανάκτησι για τὴ σαπίλα, με τὴν επιτακτικὴ προσταγὴ για μιὰ καινούργια Ἑλλάδα, ἔρχεται πάλι τὸ σπουδαστήριον νὰ διεκδικήσῃ τὰ δικαιώματά του. Καιρὸς νὰ συνεχίσωμε τὴν ἔρευνα πὸν εἶχαμε σταματήσῃ με τὴν κριτικὴ τῶν κοινωνικῶν συστημάτων. Εἶχαμε φθάσει—θὰ θυμᾶται ὁ ἀναγνώστης—στὴν μελέτη τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος σύμφωνα με τὸ καπιταλιστικὸ καὶ τὸ σοσιαλιστικὸ σύστημα. Καί, σύμφωνα μ' ὅσα εἶχαμε πεῖ στὸ εἰσαγωγικὸ ἄρθρον (Μπροστὰ στὸ κοινωνικὸ ζήτημα, Ἰανουάριος 1949), πρέπει τώρα νὰ ἔλθωμε στὴν χριστιανικὴ θεώρησι τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος.

Ὅμως, πρὶν μποῦμε σὲ τοῦτο τὸ θέμα καὶ προσπαθῆσωμε νὰ ἐκανοποιήσωμε τὴν περιέργεια τοῦ ἀναγνώστη, πὸν θέλει νὰ τοῦ ποῦμε πὸς ὁ Χριστιανὸς βλέπει τὸ κοινωνικὸ ζήτημα, θὰ πρέπει νὰ τὸν παρακαλέσωμε νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του ὅσα προκαταρκτικὰ ἔχουν λεχθεῖ στὸ εἰσαγωγικὸ μας ἄρθρον. Ἐκεῖ γίνεται λόγος για τὶς τέσσαρες πλευρὲς πὸν ἐμφανίζει τὸ πρόβλημα τοῦτο. Τὴν οικονομικὴ, τὴν πολιτικὴ, τὴν ἠθικὴ καὶ τὴν μεταφυσικὴ-φιλοσοφικὴ πλευρὰ του. (Μποροῦμε τὶς δυὸ τελευταῖες πλευρὲς νὰ τὶς θεωρήσωμε ὅτι συναποτελοῦν τὴν πνευματικὴν θεώρησι τοῦ θέματος).

Αὐτὲς τὶς τέσσαρες πλευρὲς πρέπει νὰ τὶς ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του καὶ ἐκεῖνος πὸν θέλει νὰ ἐξετάσῃ τὸ κοινωνικὸ ζήτημα, με βάσι

τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία. Μόνον ἅμα ἔχωμε ὑπ' ὄψιν καὶ τὶς τέσσαρες αὐτὲς πλευρὲς, ἔχει νόημα νὰ προχωρήσωμε.

Β'.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, μποροῦμε ν' ἀρχίσωμε, διατυπώνοντας μερικὲς προτάσεις πὸν πρέπει με κάθε διαύγεια νὰ τὶς ἔχωμε μέσα μας, προκειμένου νὰ κάωμε ὅποιο-δήποτε λόγο για ἓνα «χριστιανικὸ κοινωνισμό», για τὴν χριστιανικὴν ἀντιμετώπισι τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος. Οἱ προτάσεις αὐτὲς εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

1. Οἱ Χριστιανοὶ ἔχουν τὴν ὑποχρέωσι νὰ ἐμφανισθοῦν σὰν ἄνθρωποι πὸν κρῖνουν ἀμερόληπτα, ἓνα ζήτημα πὸν προβάλλει ἀνάμεσα σὲ μιὰ φοβερὴ πάλῃ συμφερόντων, σὲ μιὰ πάλῃ πὸν ὁ καθένας βλέπει τὸ κοινωνικὸ ζήτημα με τὸ πρῖσμα τοῦ συμφεροντός του. Βέβαια, καὶ ὁ Χριστιανὸς εἶναι καὶ αὐτὸς κοινωνικὸς ἄνθρωπος, συμφέροντα κοινωνικὰ καὶ οικονομικὰ ἔχει, ἀνήκει καὶ αὐτὸς σὲ κάποια κοινωνικὴ τάξι. Ὅμως—ἐδῶ προβάλλει ἡ μεταφυσικὴ πλευρὰ τοῦ ζητήματος—ὁ Χριστιανὸς βλέπει ὅλα αὐτὰ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς αἰωνιότητος, sub specie aeterni... ἀκόμα καὶ ἓνας πανθειστής ὅπως ὁ Σπινόζα τὸ ἔβλεπε αὐτό. Ἔτσι, τὸ ἀτομικὸ συμφέρον δὲν τοῦ θολώνει τὸ μάτι καὶ γι' αὐτό μπορεῖ νὰ κρῖνῃ ἀμερόληπτα. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι, ὅτι ὁ Χριστιανὸς ἐμφανίζεται σὰν ἀντικειμενικὸς κριτῆς σ' ἓνα θέμα πὸν οἱ ἄλλοι τὸ βλέπουν καὶ τὸ συζητοῦν σὰν διάδικοι.

2. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι κατὰ ἄρχην

της τῶν εἰδώλων καὶ τῶν χιμαίρων. Ἀναγνωρίζει τις ἀξίες, ἀλλὰ δὲν τις λατρεύει σὰν εἰδῶλα. Τὸ Κράτος, ὁ λαός, ἡ τεχνικὴ πρόοδος, ἀκόμα καὶ ἡ ἐλευθερία, εἶναι ἀξίες, καὶ ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία τονίζει τὸν σεβασμὸν ποῦ ὀφείλεται στὶς ἀξίες, αὐτές. Ὅμως ἡ ἀλήθεια θὰ βρεθῆ μόνο ἀφοῦ γκρεμισθοῦν τὰ εἰδῶλα ποῦ εἶναι παραποιήσεις τῶν ἀξιῶν αὐτῶν. Ἀφοῦ γκρεμισθῆ τὸ εἰδῶλο-Κράτος τὸ εἰδῶλο-λαός, τὸ εἰδῶλο-τεχνικὴ πρόοδος ἀκόμα καὶ αὐτὴ ἡ ἐλευθερία σὰν εἰδῶλο.

3. Ὁ Χριστιανισμὸς ἀντιμετωπίζει τὸ οἰκονομικὸ ζήτημα καθαρὰ καὶ ξάστερα χωρὶς ἀβαρίεις στὴν θεωρία του, στὸ δόγμα του, στὴν ἠθικὴ του. Δὲν πρέπει πιά νὰ ἐπαναληφθοῦν σφάλματα, ὅπως ἐκεῖνα ποῦ μᾶς ἀτησχόλησαν ὅταν διατυπώναμε τὸ χριστιανικὸ κατηγορητήριον κατὰ τῶν Χριστιανῶν⁽¹⁾. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὁ Χριστιανισμὸς θὰ διακηρύξει σ' ὅλους ὅτι καὶ γιὰ τὸ κοινωνικὸ ζήτημα ἰσχύει ἐκεῖνο ποῦ εἶπε ὁ Κύριος «χωρὶς ἔμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν». Θὰ διακηρύξει, λοιπὸν, ὅτι χωρὶς τὸν Χριστιανισμὸν δὲν μπορεῖ νὰ βρεθῆ καμμιά λύσις τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος. Ἄς θυμηθοῦμε τί λέγει στὸ ἄρθρο 4 ἡ Δήλωσις τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων.

«Ἡ σειρά ἀποτυχῶν καὶ ἀπογοητεύσεων ποῦ χαρακτηρίζει τοὺς νεωτέρους χρόνους κατέστη φανερόν, ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ ἐπιτακτικοῦ αἰτήματος διὰ μίαν πλήρη ἀνασυγκρότησιν, κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν, διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ δικαίου, τῆς ἠθικῆς, τῶν ἀρχῶν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, τότε μόνον εἶναι δυνατὴ, ὅταν ἡ ζωὴ τῶν ἀτόμων καὶ ἡ ζωὴ τῆς κοινωνίας διαποιοθῆ ἀπὸ τὴν Πίστιν ἐπὶ τῆς ἀπολαύσεως οἰκονομικῆς, ὅταν ἡ ἠθικὴ ἐπιταγὴ, στήριξις ἐπὶ τὴν Πίστιν αὐτὴν, λάβῃ μῆσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου τὴν πρέπουσαν δύναμιν ἐπιβολῆς. Χωρὶς τὴν δύναμιν αὐτὴν καὶ οἱ εὐγενέστεροι πόθοι καὶ τὰ δοθέντα θεωρητικῶς σχήματα κατανοῦν χίμαιρα καὶ δὴλοῦν εἰς σκλήρως ἀπογοητεύσεις.»

4. Ἐπομένως πρὶν ἀπὸ κάθε συζήτησι, πρὶν ἀπὸ κάθε προσπάθεια νὰ βρεθῆ λύσις τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος, πρέπει μὲ ὅλη τὴν εὐλαβίαν καὶ μὲ ὅλη τὴ συνέπειαν

νὰ λυτρωθοῦμε ἀπὸ τὸν ὕλισμὸν καὶ τὴν μηχανοκρατία. Αὐτὸ σημαίνει ἀκόμα, πὼς ἕνας Χριστιανός, ποῦ σέβεται σ' ἀλήθεια τὶς ἀρχές του, δὲν μπορεῖ νὰ κἀν συζήτησι γιὰ ὁποιαδήποτε λύσι τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος ποῦ δὲν βασίζεται σ' ἕνα ὀριστικὸ ξεκαθάρισμα ἐπάνω στὸ σημεῖο αὐτὸ τοῦ ὕλισμοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ, ὅπως πολλὲς φορὲς ἐτονίσαμε, δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ καμμιά κανενὸς εἶδους συνεννόησις μὲ τὸν κομμουνισμὸν, ποῦ διακηρύττει πάντα πὼς εἶναι ἐκατὸ τὰ ἐκατὸ ὕλισμὸς.

5. Καὶ τὸ τελευταῖο, ποῦ, ὅμως, ἴσως ἔπρεπε νὰ τεθῆ πρῶτο. Πρὶν ἀλλάξωμε τὸ κοινωνικὸ σύστημα πρέπει νὰ ἀλλάξωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας. Τὸ «πρὶν» αὐτὸ βέβαια, εἶναι τροπικὸ μᾶλλον παρά χρονικόν. Ὅμως ἔχει σπουδαιότητα θεμελιώδη. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἑαυτοῦ μας εἶναι ἡ βάση τοῦ Χριστιανισμοῦ. Στὴν γλῶσσα τοῦ Εὐαγγελίου λέγεται «μετάνοια». Στὴ γλῶσσα μᾶς ἀληθινὰ συγχρονισμένης θεωρίας τοῦ Πολιτισμοῦ λέγεται κατανόησις καὶ ἀξιοποίησις τῆς κοινωνικῆς σπουδαιότητος ποῦ ἔχει ἡ ἀλήθεια αὐτή: Μόνον σὰν καινούργιοι ἄνθρωποι μποροῦμε νὰ δώσωμε μιὰ καινούργιαν ἀνθρωπότητα!

Γ.

Ἄς εἰπωμε τώρα στὴν οἰκονομικὴ πλευρὰ τοῦ ζητήματός μας. Ἡ πλευρὰ αὐτὴ εἶναι οὐσιώδης, οὔτε εἶναι νοητὸ ὅτι θὰ γίνῃ ἐξέτασις τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος χωρὶς τὴν ἐξέτασις τοῦ οἰκονομικοῦ στοιχείου. Ἡ οἰκονομικὴ αὐτὴ πλευρὰ ἀνάγεται στὴν ἔρευνα ποῦ κάνει εἰδικὴ ἐπιστήμη, ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη. Ὅπως εἶδαμε, ὅμως, στὸ ἄρθρο μας τὸ σχετικὸ ἀκριβῶς μὲ τὶς σχέσεις τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ἐπιστήμης (Νοέμβριος 1948 σελ. 497-502) δὲν μπορεῖ νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία καθορίζει τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιστημονικῶν πορισμάτων. Ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ ἐπαναλάβωμε ἐδῶ μερικὲς γραμμὲς ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ἄρθρο. Πρέπει νὰ τίς ἔχωμε ὑπ' ὄψιν μας γιὰ νὰ προχωρήσωμε.

«Ἡ ἐπιστήμη δὲν καθορίζεται ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸν. Τὸ περιεχόμενον δηλαδὴ τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως δὲν τὸ καθορίζει ἡ χριστιανικὴ

(1) Βλ. ἄρθρο «Κατηγοροῦ τοὺς Χριστιανούς», «Ἀκτίνες» 1947, σελ. 241 ἐπ. 289 ἐπ.

διδασκαλία, αλλά η έπιστημονική έρευνα που προχωρεί σύμφωνα με τη μέθοδο που ταιριάζει σε κάθε έπιστήμη. Γι' αυτό δεν μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει ειδικό περιεχόμενο κάθε έπιστήμης, καθωρισμένο από τον Χριστιανισμό. Δεν υπάρχει χριστιανική γεωμετρία αντίθετη προς τη μη χριστιανική, ούτε χριστιανική χημεία ούτε χριστιανική βιολογία».

Όπως όμως δεν υπάρχει χριστιανική γεωμετρία, ούτε χριστιανική χημεία, ούτε χριστιανική βιολογία, έτσι δεν υπάρχει και χριστιανική πολιτική οικονομία σαν έπιστήμη αντίθετη προς την μη χριστιανική οικονομία. Καί η κριτική που έγινε από την στήλη τούτη για την ύλιστική πολιτική οικονομία, δεν είχε για βάση το ότι οι οικονομολόγοι της σχολής αυτής δεν έκαναν μεταφυσική αλλά ακριβώς το αντίθετο: "Ότι έκαναν μεταφυσική, χωρίς να το όμολογούν, ότι στο όνομα της έπιστήμης έκαναν κρυπτομεταφυσική, την ύλιστική μεταφυσική.

Έπομένως εκείνο που θα ζητήσουμε από την έπιστημονική πλευρά δεν είναι μια χριστιανική πολιτική οικονομία αλλά μια πολιτική οικονομία που να μένει στο πεδίο που διαγράφει η αύστηρά έπιστημονική έρευνα.

Αυτό όμως δεν σημαίνει, έννοείται, ότι η πολιτική οικονομία μπορεί άτιμωρητεί να άγνοη τον Χριστιανισμό. Μια τέτοια άγνοια είναι, βέβαια, ακριβώς το αντίθετο της έπιστήμης! Η χριστιανική διδασκαλία θα μελετηθή από την έπιστήμη της πολιτικής οικονομίας, για να μπορεί ο οικονομολόγος να έπιτελέσει το έργο του με άληθινά έπιστημονική πληρότητα. Η πνευματική θεώρησης της οικονομίας από τον Χριστιανισμό, ή χριστιανική θεώρησης της εργασίας, ή χριστιανική θεώρησης της ιδιοκτησίας, ή χριστιανική θεώρησης της κρατικής παρεμβάσεως, για την ρύθμισι της ζωής του άτομου και του συνόλου, έπομένως και της οικονομικής ζωής, είναι θέματα που ο οικονομολόγος, ο κοινωνιολόγος, πρέπει να τά λάβει υπ' όψη του αν δεν θέλη ή έρευνά του να είναι άπελπιστικά μονόπλευρη, χρεωκοπημένη και όλοτελα άχρηστη.

Δ'.

Και τώρα, τώρα μόνο, ύστερα από το ξεκαθάρισμα που έγινε παραπάνω, μπο-

ρούμε να δούμε με ποιο τρόπο θα ήταν δυνατόν να έννοηθή ο κοινωνικός Χριστιανισμός.

Πρέπει να όμολογηθή, ότι στην έννοια του χριστιανικού κοινωνισμού υπάρχει μεγάλη ασάφεια. Την ασάφεια δημιουργεί κυρίως ή τάσις να χρησιμοποιηται ό όρος «χριστιανικός κοινωνισμός» σαν ταυτόσημος με μιάν όρισμένη λύσι του κοινωνικού ζητήματος. Έπειδή δε ή λύσις αυτή συνήθως συμπίπτει με τις βασικές προϋποθέσεις του σοσιαλισμού, ό χριστιανικός κοινωνισμός θεωρείται ταυτόσημος μ' εκείνο που λέγεται «χριστιανικός σοσιαλισμός».

Έπάρχει όμως, μπορεί άρα γε να υπάρξει χριστιανικός σοσιαλισμός;

Άπό την έρευνα που έγινε ως τώρα, συνάγονται οι ακόλουθες δύο προτάσεις:

1. Σοσιαλισμός χωρίς τον Χριστιανισμό είναι μια χίμαιρα κι' αν άκόμη ή οικονομική-έπιστημονική του θεμελίωσις ύποτεθή γερή και άτράνταχτη. Άπλούστατα, ένα τέτοιο έπιστημονικό κατασκεύασμα θα μείνη στα βιβλία. Στην πράξι θα άποδειχθή πως είναι μια τρομερή άπάτη. Θα όδηγήση σε μια χρεωκοπία, που θα φέρη ίσως σε άποτελέσματα ακριβώς αντίθετα, από εκείνα που θα έπεριέμενε κανείς. Ό σοσιαλισμός στηρίζεται στο κράτος, δηλαδή στους κρατικούς λειτουργούς που θα κυβερνοούν την οικονομία. Σοσιαλισμός, στο τέλος της αναλύσεως, θα πη παντοδυναμία των κρατικών λειτουργών σ' όλες σχεδόν τις εκφάνσεις της ζωής μας. Ό σοσιαλισμός χρειάζεται, με άλλα λόγια, πρόσωπα, χιλιάδες, μυριάδες πρόσωπα, που από την ήθικη ποιότητά τους έξαρτάται αν ό σοσιαλισμός θα μείνη στο χαρτί ή θα γίνη πραγματικότητα. Χωρίς τον Χριστιανισμό όμως που θα τά βρούμε αυτά τά πρόσωπα; Και τί έγγησεις θα έχουμε ότι, εκείνοι που θα κληθούν και θα γίνουν παντοδύναμοι για να εφαρμόσουν το σοσιαλιστικό πρόγραμμα—έν όσω θα είναι όλότελα ξένοι προς τις πνευματικές αξίες του Χριστιανισμού—θα έχουν την πνευματικότητα να μην κάνουν ιδιοτελή χρηση της παντοδυναμίας που θα τους δώσουν; Ό σοσιαλισμός έχει βέβαια

τήν οικονομική του πλευρά, αλλά είναι χίμαιρα και άπότη και εγκλημα, αν δεν θελήση να εξασφαλισθή και από την πλευρά την πνευματική, μ' άλλα λόγια, αν δεν ζητηθή να στηριχθή στις χριστιανικές πνευματικές αξίες, στον χριστιανικό θεμέλιο.

2. Μά και αν υπάρχει το τελευταίο αυτό προαπαιτούμενο, και πάλι δεν θα έχουμε χριστιανικό σοσιαλισμό, δηλαδή σοσιαλισμό που να έχει κύρος χριστιανικό, που να επιβάλλεται δηλαδή στο όνομα του Χριστιανισμού σαν αυθεντική έκφρασις της χριστιανικής διδασκαλίας. Κι' αν οι πιο πιστοί Χριστιανοί, με τις πιο άγνες προθέσεις καταπασθούν να κάνουν ένα σύστημα σοσιαλιστικό, με κρατικοποίησι των μέσων της παραγωγής και κρατική διεύθυνσι της οικονομίας, και πάλι θα σταθούμε εφεκτικοί, γιατί πάλι φανερώνεται το πολύπλευρο του θέματός μας, ή οικονομική-έπιστημονική πλευρά, που δεν μπορεί, όπως είδαμε να διεκδικήσει ποτέ το χρίσμα της χριστιανικής αυθεντίας.

Και ή συνέπεια προχωρεί. "Όπως δεν υπάρχει χριστιανική χημεία και χριστιανική γεωμετρία, δεν υπάρχει και χριστιανική πολιτική οικονομία. Τότε όμως δεν μπορούμε στο όνομα του Χριστιανισμού να προδικάσωμε που θα καταλήξει ή επιστημονική έρευνα στο ζήτημα αν οι οικονομικές επιστημονικές βάσεις του σοσιαλισμού είναι σωστές ή δεν είναι. Τιποτα δεν αποκλείει ή επιστήμη αύριο να ξαναγυρίση στη «φιλελευθέρα σχολή», που άλλωστε ποτέ δεν εγκατελείφθη όλότελα. Τιποτα δεν αποκλείει να έχουμε άλλες εξελίξεις στην επιστημονική έρευνα. Για όλα αυτά έχει ο Χριστιανός ώρισμένη άποψι που να την υποστηρίξει στο όνομα, με την αυθεντία του Χριστιανισμού ού; Είδαμε παραπάνω πως αυτό αποκλείεται a priori. Γιατί αυτό θα έσημαινε επιστημονικό προκαθορισμό της επιστημονικής έρεύνης, «όπερ άτοπον». Αυτό όμως σημαίνει ότι δεν μπορεί στο όνομα του Χριστιανισμού να κατοχυρωθή ή οικονομική πλευρά του σοσιαλιστικού συστήματος, πλευρά όμως που είναι ουσιώδης για το σύστη-

μα αυτό. "Όπως ο οικονομολόγος δεν μπορεί να ξεχνά την πνευματική πλευρά, έτσι και εκείνος που έρευνά με βάση την χριστιανική-πνευματική θεώρησι της κοινωνίας, δεν μπορεί να ξεχνά την οικονομική πλευρά, που ανήκει στην αρμοδιότητα της οικονομικής επιστήμης και της πολιτικής. Για την πλευρά αυτή, ο πιστός οφείλει, χωρίς περιστροφές και δισταγμούς να πη ότι «επιταγήν Κυρίου ουκ έχει».

Και το συμπέρασμα: 'Ο Χριστιανισμός δεν είναι και δεν μπορεί να είναι σοσιαλισμός, όπως δεν είναι και δεν μπορεί να ταυτισθή με κανένα άλλο κοινωνικό και οικονομικό σύστημα. 'Αλλά ο σοσιαλισμός, μόνο μέσα στο Χριστιανισμό, μόνο με τη χρησιμοποίησι των χριστιανικών πνευματικών αξιών μπορεί να ξεκινήση για να οικοδομηθή κάτι που δεν θα είναι εκ των προτέρων χρεωκοπία και άπότη.

Ε'.

Ξεκαθαρίσαμε λοιπόν ότι, κοινωνικός Χριστιανισμός με την έννοια σοσιαλισμού που θα έχει το χριστιανικό χρίσμα, την χριστιανική αυθεντία επάνω του, δεν υπάρχει. 'Υπάρχει όμως κοινωνικός Χριστιανισμός, με την έννοια της έρεύνης του κοινωνικού ζητήματος με πνεύμα χριστιανικό, του χριστιανικού ενδιαφέροντος, της χριστιανικής συμβολής, για την επιτυχία μιας ρυθμίσεως του ζητήματος αυτού. Μ' αυτή την έννοια ο κοινωνικός Χριστιανισμός είναι αυτονόητη έκφρασις του γνησίου καθοδηγητικού Χριστιανισμού και έχει σκοπό όχι να καταστήση περιττή ή να υποκαταστήση την επιστημονική έρευνα, αλλά να της ετοιμάση το έδαφος, να την ποδηγετήσει στην αποστολή της, να της δώσει το πνευματικό βάθος που, χωρίς αυτό, ή επιστήμη ματαιοπονεί και έξαπατά. 'Αντίθετη λύσις που θα απέκρουε τον κοινωνικό Χριστιανισμό μ' αυτή την έννοια, θα ήταν άποφυγη από την κοινωνία. Και είδαμε σε προηγούμενα άρθρα πόσο αντιχριστιανική είναι ή φυγή αυτή.

Με την παραπάνω έννοια, ο χριστιανικός κοινωνισμός ορθότατα απησχόλησε τους χριστιανούς έρευνητάς όλων των όμολογιών.

Και εις τούς κόλπους τῆς ἰδικῆς μας Ἐκκλησίας ἔχει γίνει ἔρευνα ἐπάνω στο θέμα αὐτό και ἐδῶ εις τὴν Ἑλλάδα και ἀπὸ Ρώσους, ἰδίως στὸ Παρίσι. Ἀλλὰ και εις ἄλλες Ἐκκλησίες γίνεται παρομοία ἐργασία, τόσο στὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία ὅσο και στὸν Προτεσταντισμό. Σ' αὐτό⁽²⁾ τὸ σημεῖο ἐρευνηταὶ ὄλων τῶν δογμάτων ἐργάζονται ἀκόμη και συνεργάζονται μὲ τρόπο πὺ δίδει πολὺ καλὰς ἐλπίδες.

Θὰ θυμῶσμε ὁμως ἀκόμα μιὰ φορά, ὅτι αὐτὴ ἡ συνεργασία δὲν θὰ καταλήξῃ σὲ ἔτοιμες λύσεις πὺ θὰ περιβληθοῦν τὴν χριστιανικὴ ἀσθεντία. Κι' ἂν οἱ Χριστιανοὶ ἐρευνηταὶ ὄλοι συμφωνήσουν στὴν ἀντιμετώπισι τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος, ἀπὸ τὴν ἀποψι τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ πνευματικὴ πλευρὰ γενικώτερα, ὁμως θὰ μένουν πάντα ἡ οἰκονομικὴ και ἡ πολιτικὴ πλευρὰ. Σ' αὐτὴν ἐπάνω ὁ Χριστιανός-οὔτε ἡ Ἐκκλησία-δὲν ἔχει «ἐπιταγὴν Κυρίου» νὰ μιλήσῃ ἀσθεντικά, δηλαδὴ μὲ τρόπο πὺ θὰ σημαίνῃ ὅτι ὅποιος σκέπτεται διαφορητικά δὲν σκέπτεται χριστιανικά.

ΣΤ'.

Και μέσα λοιπὸν στοὺς κόλπους τοῦ κοινωνικοῦ Χριστιανισμοῦ θὰ ὑπάρξουν διάφοροι «σχολαί». Τὸ κοινὸν γιὰ ὄλους τοὺς Χριστιανούς θὰ εἶναι τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα. Οἱ συγκεκριμένους ὁμως λύσεις μπορεῖ νὰ διαφέρουν, ὅπως εἶναι κάλλιστα δυνατὸν δύο χριστιανοὶ γιατροὶ πὺ ἀντιμετω-

(2) *Εἰδικώτερα πρέπει ν' ἀναφριθοῦν δύο ἐγκύκλιος πὺ εἶχαν ἀντίσχημα παγκόσμια ἀπήχησι. Ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Πάπα Λεόντος ΙΓ' «Regum novarum» (15 Μαΐου 1891) και ἡ τοῦ Πάπα Πίου ΙΑ' «Quadragesimo anno» (15 Μαΐου 1931).*

πίζουν μὲ τὸ ἴδιο χριστιανικὸ πνεῦμα τὸ ζήτημα τῆς νόσου, νὰ ἔχουν διαφορητικὴ γνώμη εις τὸ ἂν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ φάρμακο ἢ αὐτὴ ἢ ἐκεῖνη ἡ διατητικὴ ἀγωγή εἶναι ἢ καταλληλότερη γι' αὐτὴν ἢ ἐκεῖνη τὴν ἀρρώστεια.

Τὸ συμπέρασμα μας εἶναι, ὅτι ὁ χριστιανικός κοινωνισμός δὲν πρόκειται νὰ δώσῃ ἔτοιμες λύσεις γιὰ τὸ κοινωνικὸ ζήτημα, ἀλλὰ θὰ δώσῃ τὴν δύναμι γιὰ τὴν σωστὴ ἀντιμετώπισι τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος, μέσα στὸ πλαίσιο ἐνὸς χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ χριστιανικός κοινωνισμός θὰ δώσῃ ἐκεῖνο πὺ ζητοῦσε ὁ Ἀρχιμήδης γιὰ νὰ κινήσῃ τὴν γῆ. Θὰ δώσῃ τὸ π ο ὕ θ ἄ σ τ α θ ἦ, π ο ὖ σ τ ἦ ρ ι γ μ α θ ἄ β ρ ἦ ἢ κοινωνικὴ προσπάθεια, ὅστε νὰ ἀντικατασταθῇ και ἡ μηχανιστικὴ λειτουργία τῶν οἰκονομικῶν νόμων (μὲ τὸν «φιλελεύθερο» καπιταλισμό) ἀλλὰ και ἡ ταξικὴ βία και ἡ σκλαβιά και τὸ ἔγκλημα στ' ὄνομα τῶν τάξεων, ἀπὸ μιὰν ἀνώτερη πνευματικὴ ἀρχή.

Αὐτὰ ἔχει νὰ προσφέρῃ ὁ χριστιανικός κοινωνισμός. Καὶ ἡ προσφορά αὐτὴ ἐνδέχεται νὰ μὴν ἔχῃ πολλὴ ἐξωτερικὴ λάμψι, ὅπως διάφορα μεγαλοπρεπῆ οἰκονομικὰ συστήματα. Μπορεῖ νὰ εἶναι ἀφανής, ὅπως ἀφανής εἶναι ἡ θεμελίωσις, ἀλλὰ εἶναι θ ε μ ε λ ί ω σ ι ς. Εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸ πὺ λείπει ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ μας οἰκοδόμημα και εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνο πὺ ζητεῖ ὁ ἄνθρωπος ὁ σημερινός ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό.

Και αὐτὸ πρέπει νὰ εἰσφέρῃ ὁ Χριστιανισμός χωρὶς προχειρολογίες, ἀλλὰ και χωρὶς ἀναβολή. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε, ὅτι ὁ Χριστιανισμός παρουσιάζει τὴν κοινωνικὴ του θεωρία μὲ μεγάλη καθυστέρησι, μὲ ἔλλειψι ἀποφασιστικότητος και μὲ ἀσάφεια ἀκόμα. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ χάνεται καιρός!

Π. ΜΕΛΙΤΗΣ

Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ULICH ΠΡΟΣ ΤΗΝ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Με πολλήν χαράν δημοσιεύομεν σήμερον καὶ ἓνα ἄλλο ἀκόμη μῆνυμα προερχόμενον ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν. Μᾶς τὸ στέλλει ὁ Ἀμερικανὸς καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας Robert Ulich. Ὁ καθηγητὴς Ulich μαζὶ μὲ τοὺς ἐξοχωτέρους συγχρόνους Ἀμερικανούς ἐπιστήμονας, τῶν ὁποίων τὰ ὄνόματα γνωρίζει ὁ ἀναγνώστης τῶν «Ἀκτινῶν», συμμετέχει, καθ' ὃν τρόπον φαίνεται ἀμέσως κατωτέρω, εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων».

Εἶναι τόσον ἐγλωττιστὸν καὶ συγκινητικόν τὸ μῆνυμά του, ὥστε πράγματι δὲν χρειάζονται ἰδικὰ μας σχόλια.

Εἰς καιροὺς ὅπου ὅλοι βλέπομεν κάθε τόσον τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀθύσσου τῆς ἀπελπισίας, εἶναι κατὰ τὴν γνώμην μου ἓν ἐκ τῶν πλέον ἐνθαρρυντικῶν σημείων τὸ γεγονός ὅτι ὁ λαὸς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μετὰ τὰς καταστροφὰς τὰς ὁποίας ἐπέφερον ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, παρήγαγεν τὰ μεγαλύτερα καὶ ἐπικρατέστερα φιλοσοφικὰ συστήματα τὰ ὁποῖα ἐκληρονόμησεν ὁ κόσμος τῆς Δύσεως καὶ ὁ ὁποῖος ὑπεδέχθη τὸν Ἀπόστολον Παῦλον εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὴν συζητήσῃ μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀγνωστοῦ Θεοῦ, ὁ λαὸς ἐκεῖνος καὶ σήμερον μετὰ τὰς καταστροφὰς τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου καλεῖ καὶ πάλιν εἰς συναγεμῶν τοὺς φιλοσόφους διὰ μίαν πνευματικὴν ἀναγέννησιν.

Ὅταν μελετήσῃ κανεὶς τὸ ὑπὸ τίπον σχεδίου βιβλίον ἐκδοθὲν ἔργον «Πρὸς ἓνα Χριστιανικὸν Πολιτισμὸν» ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων τῆς Ἑλλάδος δὲν ἴσχυει παρὰ τὴν ἴδιαν προδήλως ἀδιάσπαστον παράδοσιν ἑνὸς ἀρχαίου φιλοσοφικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ πολιτισμοῦ ὁ ὁποῖος ὑπερασπίζεται γενναίως ἑαυτὸν κατὰ τῆς Λερναίας Ἔδρας τῶν νεωτέρων φιλοσοφικῶν συστημάτων τῆς σχετικότητος καὶ τοῦ σκεπτικισμοῦ. Ταυτοχρόνως βλέπει κανεὶς εἰς τὸ ἔργον τοῦτο μίαν λίαν αἰσιόδοξον εὐρύτητα ἐν σχέσει πρὸς τὰς τε-

λευταίας ἐπιτυχίας τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας εἰς τὰς θεωρητικὰς, οἰκονομικὰς, πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς ἐπιστήμας. Δὲν ὑπάρχουν ψευδεῖς καὶ στενῆς ἀντιλήψεως ἀντιθέσεις αἱ ὁποῖαι εἶναι τόσον συνήθεις εἰς τοὺς νεωτέρους ὁπαδοὺς τῶν εἰδικῶν σχολῶν τῆς σκέψεως, ἀλλὰ ὑπάρχει μία εὐλικρινὴς προσπάθεια διὰ μίαν ἀληθῆ ἐνότητά.

Προσωπικῶς ὁμολογῶ ὅτι αἰσθάνομαι ἐντροπὴν διότι, παρὰ τὸ βαθὺ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον ἀνέκαθεν ἐκ νεότητός μου ἔτρεφον διὰ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, ἐγνώριζα μέχρι τοῦδε τόσον ὀλίγα περὶ τῆς φιλοσοφικῆς καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, καὶ δηλῶ ὅτι ἰδικόν μου εἶναι τὸ πταῖσμα διὰ τὴν ἀγνοίαν μου.

Ἄλλὰ παρ' ὅλον τοῦτο, ἂς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ θέσω μίαν ἐρώτησιν: Δὲν θὰ ἔπρεπε τὰ ὄργανα τῆς νεωτέρας δημοσιογραφίας, αἱ μεγάλοι μας ἐφημερίδες, αἱ ὁποῖαι σχεδὸν καθημερινῶς γράφουν νέα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, νὰ μᾶς ἔλεγαν κάτι ὅχι μόνον διὰ τὰς πολιτικὰς τῆς διαμάχας ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς προσπαθείας τῆς διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ ἀενάου φωτός τῆς φιλοσοφίας τῆς, αἱ ὁποῖαι εἶναι τοσοῦτον μᾶλλον ἐμφανεῖς καὶ τολμηραὶ ὅσον περισσότερον ὁ λαὸς τῆς πλησιάζει πρὸς τὰ ὄρια ἀντοχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου πόνου;

Καθηγητὴς ROBERT ULICH

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΟΜΙΛΕΙ...

Όταν εις τὸ τεύχος τοῦ Νοεμβρίου 1946 ἐδημοσιεύετο εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο ἡ Δήλωσις τῶν Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων, Λογοτεχνῶν καὶ Καλλιτεχνῶν, ἡ ὁποία κατετόπιζε τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ἐπὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἐπιστήμης, διὰ πάρα πολλοὺς ἡ Δήλωσις αὐτὴ ἔπρεσε σὰν βόμβα. Ἡ, κατὰ τὴν γνωστὴν παλαιὰν ἔκφρασιν, «ὡς κεραυνὸς ἐν αἰθρίᾳ». Πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν λεγομένην «πνευματικὴν ἡγεσίαν» τοῦ τόπου, ἦσαν τόσον ἀπληροφόρητοι περὶ τῶν πνευματικῶν ἐξελιξέων τῆς ἐποχῆς μας, ὥστε τοὺς ἦτο ἀκατάληπτον ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ μία τοιαύτη Δήλωσις, μὲ διακοσίας τόσας ὑπογραφάς. Ἐδιαβάζαν, ἔξαναδιαβάζαν, ἔξαναδιαβάζαν! Ἐβλεπαν πράγματα δι' αὐτοὺς ἐντελῶς ξένα πρὸς τὴν ἰδέαν ποὺ εἶχαν περὶ τῆς θέσεως τῶν μεγάλων ζητημάτων εἰς τὸν στοχασμὸν τοῦ συγχρόνου ἐπιστήμονος. Καὶ ἴσως ὁ ἀναγνώστης θὰ ἐνθυμῆται ἀκόμη τὰς διαφορὰς τραγελαφικὰς «ἐρμηνείας» ποὺ ἐπῆγαν νὰ δώσουν εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτὴν ἐκδήλωσιν ἐκεῖνοι ποὺ εὐρέθησαν ἀπροετοίμαστοι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ εἶτε διὰ λόγους πολιτικούς, εἶτε διὰ λόγους μικρῶν προσωπικῶν ὑπολογισμῶν, ἠσθάνοντο τὸν ἑαυτῶν τῶν ἐνοχλημένον ἀπὸ τὴν ἐκδήλωσιν αὐτὴν. Ὅταν κατόπιν ἐκκυκλοφόρησε ἓνα ὀλόκληρον τεύχος, ἡ Διακήρυξις τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων ποὺ ἐξεδόθη εἰς τὸ ὄνομα χιλίων τόσων μελῶν τῆς Ἐνώσεως, τότε ἡ κατάπληξις ἦτο ἀκόμη μεγαλυτέρα. Καὶ ἐνῶ ὁ λαὸς μας-καὶ ὅταν λέγωμεν λαὸς, ἐννοοῦμεν ὄχι μόνον τοὺς ἀμορφώτους ἀλλὰ καὶ ἕκαστον τὰς ἑξιν-ἔπαιρνε μὲ δῆψαν τὰ δύο αὐτὰ κείμενα, ποὺ τὸν καθωδηγοῦσαν εἰς τὰ σύγχρονα πνευματικὰ ρεῖματα, εἰς ἐποχὴν μάλιστα ὅπου ἦτο ἀπαραίτητος περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν, μία τοιαύτη καθοδήγη-

σις, ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν πέσει ἔξω εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν ἠθέλων νὰ εἰποῦν ὅτι τάχα παρόμοια ἐκδηλώσεις ἦσαν ἀμελέτητοι, ἐδόθησαν χωρὶς ἐπίγνωσιν κλπ. κλπ.

Δὲν ἠμπόρουν ὅμως νὰ συνέλθουν ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν κρίσιν, διότι ἓνα ἔτος κατόπιν, ἡ πρώτη ἐπέτειος τῆς Δηλώσεως ἐωρτάζετο μὲ ἓνα χαρακτηριστικὸν ὅσον καὶ ἀπροσδόκητον τρόπον, μὲ μίαν σειρὰν ἀπὸ μηνύματα ποὺ τὰ ἔστειλαν ἐπιστημονικαὶ κορυφαὶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Νὰ ἀναφέρωμεν ὀνόματα, δὲν χρειάζεται. Τὸ τεύχος τὸ σχετικὸν εἶναι πρόχειρον καὶ τὰ μηνύματα ἔχουν δημοσιευθῆ εἰς φωτοτυπίαν. Καὶ κατόπιν σειρά ἀλλεπάλληλος, ἓνας ποταμὸς ἀπὸ πνευματικὰς ἐκδηλώσεις, ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, ἔρχονται καὶ κατακλύζουν τὰς στήλας τῶν «Ἀκτίων».

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Ἑλληνικὸν κοινὸν εἶχε κατατοπισθῆ, καὶ ἀκόμη καὶ οἱ ἀπληροφόρητοι ἤρχισαν νὰ συνειθίζουν μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι σήμερον ἡ ἐπιστῆμη δὲν δέχεται νὰ γίνετα κομπάρσος ἐπιθέσεως ἐναντίον τῶν πνευματικῶν ἀξιών καὶ μάλιστα ἐναντίον τοῦ Χριστιανισμοῦ ποὺ θεμελιώνει τὰς ἀξίας αὐτὰς καὶ τὰς κάνει πραγματικότητα. Ἐν τούτοις ἦτο ἀπαραίτητον νὰ ὑπάρχῃ κάποιος συστηματικὸς ὁδηγός, ποὺ νὰ κατατοπίσῃ πληρέστερα τὸν ἀναγνώστην, ὅσον ἀφορᾷ τὴν στροφὴν τῆς ἐπιστήμης. Ἐνας ὁδηγὸς ἀνάμεσα εἰς τὰ διάφορα ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια, ποὺ ἀποφαίνονται περὶ τῆς ἀληθινῆς σχέσεως τῆς ἐπιστήμης πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἀληθείας. Ἐνα τέτοιον ὁδηγὸν ἔχει τώρα ὁ Ἑλληνικὸς λαός, τὸ βιβλίον «Ἡ ἐπιστῆμη ὁμιλεῖ». Ὁ συντάκτης του, ἐκλεκτὸς συνεργάτης τῶν «Ἀκτίων», ὑφηγητὴς τῆς Ἀστρονομίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον, ὁ κ. Δ. Κωτσάκης, ἀναλαμβάνει νὰ μᾶς πάρῃ ἀπὸ τὸ χεῖρι καὶ ὄντως νὰ μᾶς περάσῃ ἀπὸ ἐπιστή-

μονικὸν ἐργαστήριον εἰς ἐπιστημονικὸν ἐργαστήριον ἐκείνων οἱ ὁποῖοι χωρὶς μεγάλα λόγια, χωρὶς θόρυβον, πὺν γεμίζει τοὺς δρόμους, ἀλλὰ με ἐπιστημονικὴν αἰτιολόγησιν καὶ βαθύτητα, ἀφοῦ κατηνάλωσαν τὴν ζωὴν των εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἐπιστήμης των, ὁμιλοῦν τώρα διὰ τὰς σχέσεις πὺν ἔχει ἡ ἔρευνά των με τὰ μεγάλα προβλήματα πὺν σχετίζονται με τὸν Χριστιανισμόν.

Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἰς πρώτην ἔκδοσιν εἶχε ἐκδοθῆ πρὸ τῆς Διακηρύξεως, τὸ ἔτος 1946 καὶ μάλιστα ἡ Διακήρυξις παραπέμπει εἰς τὴν πρώτην αὐτὴν ἔκδοσιν (σελίς 107). Ἄλλ' ἡ δευτέρα ἔκδοσις τοῦ 1949 πὺν ἐκκυκλοφόρησε πρὸ ὀλίγου καιροῦ, εἶναι ἕνα πραγματικὰ νέον βιβλίον, καὶ ἕνα βιβλίον πὺν πρέπει νὰ γίνῃ ἐγκόλπιον κάθε πνευματικοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκατὸν εἴκοσιν ἐπιστήμονες, ὅλοι τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ὁμιλοῦν εἰς τὸ βιβλίον αὐτό. Εἶναι πραγματικὰ ἡ ἀφρόκρεμα τῆς διεθνοῦς ἐπιστήμης. Δὲν θέλω νὰ ἀναφέρω ὀνόματα, διότι εἶναι ἐκλεκτὰ ὅλα ὥστε πρέπει νὰ γεμίσω τὴν στήλην αὐτὴν τῶν «Ἀκτιῶν» με τὴν πλήρη μνημόνευσίν των.

Τὸ βιβλίον ἀρχίζει με τὴν Δήλωσιν τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων. Καὶ κατόπιν ἔρχεται εἰς τοὺς ξένους ἐπιστήμονας, δίδει διὰ τὸν καθένα μίαν σύντομον βιογραφίαν, τὰς περισσοτέρας φορὰς καὶ με φωτογραφίας, καὶ κατόπιν μᾶς δίδει τὰς γνώμας πὺν διετύπωσαν δημοσίᾳ εἴτε εἰς βιβλία εἴτε εἰς μνηύματα πὺν ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ περιοδικά. Ἀκολουθεῖ κατόπιν ἕνα τμήμα «μερικαὶ διακηρύξεις» καὶ ἕνα ἄλλο με στατιστικὰ δεδομένα πὺν περιέχουν καὶ ἕνα εἶδος δημοψηφισματος. Τελειώνει καὶ με ἀλφαθητικὸν εὑρετήριον θεμάτων, πολύτιμον καὶ αὐτὸ διὰ τὸν μελετητὴν.

Ἡ καλλιτεχνικὴ ἐκτύπωσις τοῦ τεύχους (εἶναι ἔκδοσις τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων ἡ «Ζωή») εἶναι καὶ αὐτὸ μία πολύτιμος ὄντως συμβολὴ εἰς τὸ τόσον ἀρμονικὸν σύνολον.

Θὰ ἔπρεπε νὰ σταματήσωμεν ἐδῶ. Καὶ ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα νὰ ἀρχίσῃ ἡ μελέτη τοῦ βιβλίου. Ἀλλὰ δὲν ἵμπορεῖ κανεὶς νὰ μὴν

θυμηθῆ τὴν ἐποχὴν, ὅπου ἐθεωρεῖτο ἀναμφισβήτητον τάχα ὅτι, ὁποιοσδήποτε ὑψώσῃ τὸν στοχασμόν του ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἕλην, προσβάλλει ὅλας συλλήβδην τὰς ἐπιστήμας, καὶ ὁποιοσδήποτε ἐμπαίζει καὶ χλευάζει τὰ ὄσα καὶ τὰ ἱερά, ἔχει τὴν ἐπιστήμην παρὰ τὸ πλευρόν του. Πῶς ἄλλαξαν οἱ καιροί! Ποῦ οἱ καιροὶ τοῦ Haeckel, Büchner, Moleschott, Vogt, πὺν εἶχαν ἀναταράξει τὸν κόσμον καὶ ἔδωσαν τὴν γραμμὴν πορείας εἰς μίαν ὀλόκληρον γενεάν ἐπιστημόνων! Τώρα καὶ τὰ ὀνόματά των ἔχουν λησμονηθῆ. Καὶ θεωρεῖται καὶ ἐνοχλητικὸν καὶ νὰ τὰ ἀναφέρῃ κανεὶς ἀκόμη, ὄχι διὰ νὰ ἀντικρούσῃ τὰς ἰδέας πὺν ὑπεστηρίχθησαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς. Σκέπτεται ὅμως κανεὶς πόσον κακὸν ἔγινεν εἰς τὸ μεταξῦ. Ἐνα ψέμμα ἐκκυκλοφόρησεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι τάχα κάποια ἐπιστήμη, με κάποιον μυστηριώδη τρόπον ἔλυσεν τὰ μεταφυσικὰ ζητήματα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἀπαντήσεις πὺν δίδει ὁ Χριστιανισμός. Τώρα, βεβαίως, βλέπομεν ὅτι αὐτὸ ἦτο ἕνα ψέμμα, καὶ ἀκόμη περισσότερο, ἦτο ἀνοησία. Καὶ τώρα, κανεὶς σοβαρὸς ἐπιστήμων δὲν τὸ ὑποστηρίζει. Καὶ τώρα, ἴσα-ἴσα οἱ διαπρεπέστεροι ἐπιστήμονες καταβάλλουν ὄλας των τὰς δυνάμεις διὰ νὰ ἐπανορθώσουν τὸ κακὸν πὺν ἔγινε. Ναί, ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξῦ ἔγινε μεγάλο κακό, μεγάλη, ἀνυπολόγιστη ζημία! Δὲν ἀναφέρομαι μόνον εἰς τὰ ἐγκλήματα πὺν ἔγιναν. Εἰς τὰς ἀναστατώσεις πὺν ἔγιναν, ἀναφέρομαι, ἀκόμη περισσότερο, εἰς τὸ ξερριζώμα. Ξερριζώθηκε, ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης, ἀπὸ τὸν νεώτερον ἀνθρώπον κάθε τι πὺν θὰ ἵμποροῦσε νὰ τοῦ δώσῃ δύναμιν ἀντιστάσεως τόσον διὰ τὸ ἐγκλημα, ὅσον καὶ διὰ τὴν σατίαν. Βεβαίως, οἱ ἀνθρώποι πὺν διέδωσαν τὸ ψέμμα αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαμαν-τοῦλάχιστον δὲν τὸ ἔκαμαν ὀλομὲ τὸν σκοπὸν νὰ παραλύσουν τὸν πνευματικὸν ὀργανισμόν. Τὸ ἀποτέλεσμα πάντως ἦτο ὅτι αὐτὸ ἔγινε καὶ ὅτι ὁ νεώτερος ἀνθρώπος ἔπαθε μίαν πνευματικὴν ἀδιταμίωσιν τέτοιαν, ὥστε ἔγινε δούλος κάθε ἀρρώστειας πὺν ἔφερε τὸ μικρόβιον τοῦ ὕλομοῦ.

Ἡ σατίλα πὺν μᾶς δέσνει, τὸ ἐγκλημα

πού μᾶς βασανίζει, στήριγμά τους ἔχουν ἀκριβῶς τὴν ἀπαγορευτικὴν διαταγὴν πού προήλθεν ἀπὸ μίαν πλαστογραφίαν τῆς ἐπιστήμης: Ἀπαγορεύεται εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ κυττάξῃ ὑψηλά, διότι ὁ ἄνθρωπος πού κυττάζει ὑψηλά δὲν εἶναι καθόλου πρόχειρον ὄργανον οὔτε διὰ τὴν προπαγάνδαν τῆς σαπίλας οὔτε διὰ τὴν ἐξόρμησιν τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῆς τυραννίας.

Τώρα ὁμως, κυριολεκτικῶς ἐσώθησαν τὰ ψέμματα. Τώρα ἡ πλαστογραφία ἔχει ξεσκεπασθῆ. Τώρα ἡ ἐπιστήμη ὀμιλεῖ καὶ ἡ φωνὴ τῆς εἶναι ἀκουστὴ ἀπὸ ὅλους μας. Ἡ γενεά μας καὶ μάλιστα ἡ νεολαία μας εἶναι ὑπεύθυνος νὰ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν αὐτὴν. Ἡ φωνὴ αὐτὴ εἶναι τώρα φωνὴ πού ὄχι μόνον δὲν ἀπαγορεύει ἀλλὰ ἴσα-ἴσα προστάζει νὰ κυττάζομε ὑψηλά, νὰ κυττάζομε πρὸς τὸν οὐρανόν.

Ἡ περασμένη γενεά εἶχε τὴν δικαιολογίαν τῆς πλάνης. Τὴν ἠπάτησαν. Ἡ νέα γενεά δὲν θὰ ἔχῃ καμμίαν δικαιολογίαν. Εἶναι ὑπεύθυνος. Καὶ ἡ σύγχρονος φωνὴ τῆς ἐπιστήμης δὲν μᾶς γεμίξει μόνον μὲ

χαράν, μᾶς γεμίξει καὶ μὲ εὐθύνας. Τώρα πού τὸ Ἔθνος μας ἀγωνίζεται τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ζωὴν του καὶ διὰ τὴν ἐπιβίωσιν του, τώρα ἡ φωνὴ αὐτὴ εἶναι ἕνας μεγάλος ὀδηγητής.

Καὶ διὰ νὰ τελειώσω, ὅπως τελειώνει καὶ ἡ ἑλληνικὴ Δίλωσις, ἐὸ Ἑλληνικὸς λαὸς πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του τὴν τοιαύτην ἐξέλιξιν, νὰ μὴ βασίζεται πλέον εἰς ἀτηρ-χαιωμένας ἀντιλήψεις περὶ τῶν σχέσεων τῆς ἐπιστήμης πρὸς τὴν χριστιανικὴν Πίστιν καὶ τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν, καὶ νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἡ ἐπιστροφή πρὸς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔχει συνυφανθῆ τοῦ Ἔθνους μας ἡ ὑπόστασις καὶ εἰκοσιν αἰῶνων ἱστορία, ὄχι μόνον ἐναρμονίζεται ἀπὸ τὴν πληρῶς πρὸς τὰ συμπεράσματα τῆς προόδου τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν ἐγγύησιν διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν τεραστίων προβλημάτων τὰ ὅποια θέτουν ἐνώπιόν μας οἱ σημερινοὶ καιροί, τὴν ἐπιτακτικωτέραν προσαγῆν διὰ τὴν ζωὴν μας καὶ διὰ τὸ μέλλον μας».

Z. N.

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΚΤΙΣΙΜΟ

"Αδικα ψάχνεις χελιδόνι μου
γιὰ νάβρῃς τὴ φωλιὰ σου.
Τώρα εἶναι μόνο πιά χαλάσματα
κα' ἐρείπια ὀλόγυρά σου.

Θυμᾶσαι τότε τὸ σπιτάκι μας
μὲ τὴν κληματαριά του
μὲ τὸ δροσᾶτο μας τὸ ἀγιόκλημα,
μὲ τὴν ἀγνὴ χαρὰ του;

Θυμᾶσαι τὰ παλιὰ τραγούδια μας
πῶς ἀντηχοῦσαν πρῶτα,
ἀπ' τὰ βαθειά-βαθειὰ χαράματα
τὸν τίμιό μας ἰδρωτά;

Μιὰ πέτρα ἐμεῖς θὰ βάζομε
καὶ ὁ Χριστὸς τὴν ἄλλη
καὶ τὸ μικρὸ σπιτάκι μας
θὰ γίνῃ ὠραῖο πάλι!...

Ἐδῶ δὲ θάβρῃς τώρα τίποτα
νὰ χτίσης τὴ φωλιὰ σου
οἱ καπνισμένοι τοῖχοι πού ἄγγιξες
λέρωσαν τὰ φτερά σου.

Δὲν εἶναι οἴφουνας πού πέρασε
ἄνθρωποι ἐδῶ περάσαν
παιδιὰ πού ξέχασαν τὴ μάνα τους
τὸ σπιτί μας χαλάσαν.

Τώρα, μὴν κλαῖς! Βάστα τὸ δάκρυ σου,
τίναξε τὰ φτερά σου.
Μαζὶ θὰ χτίσουμε τὸ σπιτί μας
καὶ τὴ μικρὴ φωλιὰ σου.

ΕΝΑ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΡΓΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

*Τὸ διεθνὲς κέντρον μελετῶν θρησκευτικῆς μορφώσεως
καὶ τὸ περιοδικόν του «Lumen Vitae»*

Εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν «Ἀκτιῶν» νὰ ἐνημερωθῇ ἡ κοινωμία μας ἐπὶ τῆς δημιουργίας τοῦ Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ ποὺ συντελεῖται σήμερον εἰς ὅλον τὸν κόσμον, τὸ παρὸν ἄρθρον ἀποτελεῖ μίαν συμβολὴν τὴν ὁποίαν μὲ ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν προσφέρομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας. Δὲν χρειάζεται νὰ παρουσιάσωμεν τὸν συγγραφεῖα. Εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τὸ μήνημά του τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη ἐν φωτιστικῇ εἰς τὸ τευχὸς μας τοῦ Φεβρουαρίου 1948 σελ. 70.

1. Νέα μορφή τοῦ κόσμου. Συνέπειαι διὰ τοὺς ἐκπαι- δευτικούς.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν μας παριστάμεθα μάρτυρες ἑνὸς νέου γεγονότος: Ὁλονὲν περισσότερο οἱ ἄνθρωποι ἀποκτοῦν συνείδησιν τῆς κοινότητος ἢ ὁποία τοὺς συνδέει. Κανὲν κράτος, καμμία ἡπειρος δὲν δύναται πλέον νὰ σκεφθῇ σοβαρῶς νὰ οργανώσῃ τὴν ζωὴν τῆς χωρὶς νὰ λάθῃ ὅπ' ὄψει τὸν ὑπόλοιπον κόσμον. Ὁλόκληρος οὕτω ἡ ἀνθρωπίνη οἰκογένεια συγκεντρώνεται διὰ πρώτην φοράν. Θεωλώδης πράγματι συγκέντρωσις, κατὰ τὴν ὁποίαν διεκδικήσεις καὶ μνησικακίαι ἀλλοιῶνουν τὴν χάραν τῆς συναντήσεως* ἀλλὰ συγκέντρωσις οἰκογενιακῆ, ἐν πάσῃ περιπτώσει.

Νέαι ἐπικοινωνίαι συντελοῦνται. Μεγάλαι πνευματικαὶ οἰκογένειαι ἀπαρτίζονται, πολλὰ τῶν ὁποίων περιλαμβάνουν παντοῦ πολυάριθμα μέλη.

Θά ἦτο δύσκολον νὰ ἀναφερθοῦν ὅλοι. Ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς ἀπόψεως, ἡ ὁποία εἶναι βασικὴ, εἶναι δυνατόν νὰ διακρίνη κανεὶς δύο: Ὑπάρχουν ἄνθρωποι διὰ τοὺς ὁποίους «ὁ Θεὸς ζῆ» ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖνοι διὰ τοὺς ὁποίους «ὁ Θεὸς ἀπέθανε». Μεταξὺ τῶν τελευταίων αὐτῶν περιλαμβάνομεν καὶ τοὺς ἀδιαφόρους, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀθέων, τῶν ἀποφασισμένων νὰ ὀλοκληρώσουν τὸ γκρέμισμα τῆς πίστεως εἰς Θεόν, ἔχει αὐξηθῆ σημαντικῶς.

Αἱ περιστάσεις αὗται ἀπαιτοῦν νὰ ὑποστηρίζονται ἀμοιβαίως ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀναλάβει τὸ ἔργον τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως. Δὲν γίνονται ὅλον ἐκ πειρισσότερον κοιναί, αἱ ἐλπίδες καὶ αἱ μέριμναι, μεταξὺ τῶν ἐκπαιδευτικῶν τοῦ καθολικοῦ δόγματος ὅλων τῶν χωρῶν καὶ, ἐν τινὶ μέτρῳ, καὶ μεταξὺ τῶν θρησκευτικῶν ἐκπαιδευτικῶν γενικῶς καθολικῶν καὶ μὴ: (*) Ἡ συνεργασία αὕτη, ἄλλωστε, ἀνταποκρίνεται εἰς μύχιον πόθον ὄχι μόνον κληρικῶν, ἀλλὰ καὶ πλείστον λαϊκῶν. Εἶναι φανερόν, εἰς τὰς χώρας μας καθὼς καὶ εἰς τὰς εἰδωλολατρικὰς χώρας ὅπου ἐργάζονται αἱ ἱεραποστολαὶ ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἀποκτοῦν ὅλον ἐκ πειρισσότερον συνείδησιν τῆς εὐθύνης τὴν ὁποίαν ἔχουν διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἡ συνεργασία ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως εἶναι ἐπίσης καὶ μία προϋπόθεσις τῆς ἱεραποστολικῆς ἐπιτυχίας. Ὅταν δὲν γνωρίζῃ κανεὶς τὰς προσπαθείας, καρποφόρους ἢ ἀκάρπους, αἱ ὁποῖαι κατεβλήθησαν ἀλλοῦ, χάνει πολῦτιμον καιρὸν, προοδεύει ὀλιγώτερον ταχέως.

Ἀπομονωμένοι, οἱ θρησκευτικοὶ ἐκπαιδευταί, στεροῦνται ἐπίσης ἑνὸς στηρίγματος καὶ τῆς παρακινήσεως τὴν ὁποίαν φέ-

(*) Σημ. Διευθύνσεως: Ὁ συγγραφεὺς διηγεῖται εἰς τὸ ἄρθρον του ὡς καθολικός. Ἀλλὰ φυσικὰ ὅσα γράφει ἐνδιαφέρον ἰδιαιτέρως καὶ ἀνεξαρτήτως δόγματος.

ρει τὸ παράδειγμα. Ἀτύχημα τὸ ὁποῖον δὲν θὰ θεωρήσῃ ἀσήμαντον ὅποιος γνωρίζει τὴν σκληρότητα τοῦ μόχθου τῶν εἰς πολλάς περιοχάς.

Αἱ σύγχρονοι λοιπὸν συνθήκαι καλοῦν ὅλους τοὺς ἱεραποστόλους εἰς τὸ νὰ ἀλληλοβοηθοῦνται.

2. Μία πρώτη ἀντιμετώπισις τῆς ἀνάγκης αὐτῆς: Δημιουργία διεθνοῦς πληροφοριακοῦ κέντρου.

Ἐν συνειδήσει τῶν νέων τούτων ἀναγκῶν, ἡ κοσμοπολιτικὴ κοινότης, ἠνωμένη εἰς τὸ θεολογικὸν κέντρον τῆς «ἐταιρείας τοῦ Ἰησοῦ», εἰς Louvain, ἤρχισε κατὰ τὸ 1934 μίαν διεθνή ἔρευναν. Ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃν καὶ ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν ἐνδιαφερόσασαι συλλογαὶ στοιχείων συνεκεντρώθησαν ἀμέσως, ἐμελετήθησαν, ἐταξινομήθησαν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας αὐτῆς παρουσιάσθη εἰς τὸ βιβλίον: «Εἰς ποῖον σημείον εὐρίσκεται ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία;» Ὁ Georges Goyau ὠμίλει περὶ αὐτοῦ ὡς ἐξῆς: «Τὸ βιβλίον «Εἰς ποῖον σημείον εὐρίσκεται ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία» θὰ ἀναδειχθῇ, μὲ τὴν πάροδον τοῦ καιροῦ, ὡς μία μαρτυρία μεγάλης ἀξίας, ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν σημερινῶν τάσεων τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν μεθόδων καὶ τῶν προνομιῶν ἀντικειμένων εἰς τὰ ὅποια ἀναφέρεται ἡ διδασκαλία αὕτη».

Οἱ 4.000 τόμοι οἱ ὁποῖοι συνεκεντρώθησαν ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐρεύνης, ἔχουν τοποθετηθῇ εἰς ἓν διαμέρισμα τοῦ θεολογικοῦ κέντρου. Ἰδρῦθη τοιοῦτοτρόπως ἓν Ἔργον: τὸ Πληροφοριακὸν Κέντρον Κατηχητικῆς.

3. Μετὰ τὴν κριτικὴν ἐργασίαν, ἡ δημιουργικὴ προσπάθεια.

Ἡ διεθνὴς ἔρευνα ὠδήγησεν εἰς διαπιστώσεις καὶ εἰς συμπεράσματα περὶ προγραμμάτων, μεθόδων καὶ διαφωτιστικῶν ἐγχειριδίων. Δὲν ἦλθεν ὁ καιρὸς διὰ νὰ συγκροτηθῇ μία σειρά ἢ ὅποια θὰ περι-

λάμβανε τὰ σχέδια καὶ τὰς εὐτυχεστέρας πραγματοποιήσεις; Ἀπὸ τοῦ 1941 μέχρι τοῦ 1945 ἐκδίδονται τὰ πέντε πρῶτα τεύχη τῆς συλλογῆς «Μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ». Πιστὸν εἰς τὸ διεθνές πνεῦμα, τὸ ὁποῖον τὸ ἐνέπνεε κατὰ τὴν κριτικὴν τοῦ ἔργου, τὸ Κέντρον ἠύχето νὰ ἀποθούν χρήσιμα τὰ ἐγχειρίδια αὐτὰ εἰς τὴν νεολαίαν πολλῶν χωρῶν. Ἡ εὐχὴ αὕτη εὐρίσκειται εἰς τὴν ὁδὸν τῆς πραγματοποιήσεως. Ἡ ἔκδοσις εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν χρησιμοποιεῖται εἰς πολλὰ ἱδρύματα τῆς Γαλλίας, τοῦ Βελγίου καὶ τοῦ Καναδά. Τὴν υἱοθέτησαν καὶ μερικὰ Ἰκollέγια τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς καὶ τῶν Μεγάλων Ἀντιλλῶν. Ἐπεχειρήθησαν καὶ πολλὰ προσαρμογαὶ αὐτῆς: Βραζιλιανὴ εἰς γλῶσσαν πορτογαλικὴν, νοτιοαμερικανικὴ εἰς ἰσπανικὴν γλῶσσαν, ἰταλικὴ. Ἡ ἔκδοσις εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν ὑποβάλλεται τελευταίως εἰς ἀναθεώρησιν, ἡ ὁποία θὰ τὴν καταστήσῃ σύμφωνον πρὸς τὸ νέον ἐπίσημον πρόγραμμα.

4. Διεθνές ὄργανον, ἡ ἐπιθεώρησις «Lumen Vitae» (Τὸ φῶς τῆς ζωῆς).

Διὰ νὰ ἐξαπλωθῇ εὐχερέστερον εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τὸ Κέντρον μετεφέρθη κατὰ τὸ 1946 εἰς Βρυξέλλας (27, Rue de Spa) ὅπου τιτλοφορεῖται «Διεθνές Κέντρον Μελετῶν Θρησκευτικῆς μορφώσεως». Οἱ ἐκπαιδευταὶ δύνανται νὰ συμβουλευθῶνται τὴν κατηχητικὴν βιβλιοθήκην, ἡ ὁποία περιλαμβάνει σήμερον τμήματα εἰς τὰς ἐξῆς γλώσσας: Γαλλικὴν, Γερμανικὴν, Ἀγγλικὴν, Ἰσπανικὴν, Ἰταλικὴν. Ὑπάρχουν ἐπίσης 200 περίπου περιοδικὰ καὶ διδακτικὸν ὕλικόν, συγκεκριμένως ἐνδιαφέρουσα συλλογὴ εἰκόνων διὰ φωτεινὰς προβολάς.

Ἦδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς μεταφορᾶς τοῦ εἰς Βρυξέλλας, τὸ Κέντρον ἐξέδιδε τὴν ἐπιθεώρησιν «Lumen Vitae» (Τὸ Φῶς τῆς Ζωῆς).

Ἡ ἀλληλοβοήθεια, ἐλέγομεν, ἐπιβάλλεται σήμερον εἰς ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐπιφορτισθῇ μὲ τὴν θρησκευτικὴν μορφωσιν. Εἶναι δυνατόν νὰ σκεφθῇ κανεὶς πολ-

λοὺς τύπους ἀλληλοβοηθείας. Ἐκρίθη ὅτι μίᾳ διεθνῆς ἐπιθεώρησις θὰ ἔδιδε τὴν εὐκαιρίαν καρποφόρων καὶ ἀνέτων συναντήσεων. Ἡ ἐπιθεώρησις «*Lumen Vitae*» βαδίζει ἐπὶ σχεδίου, τὸ ὁποῖον καθητήσθη ἐν πνεύματι κατανοήσεως. Θέλει νὰ προσφέρῃ, εἰς προσωπικότητας ἀρμοδίας, τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀπευθυνθοῦν πρὸς διεθνῆς κοινὸν καί, ἀναλόγως, νὰ πλουτήσῃ τοὺς ἀναγνώστας τῆς μετ' ἰδέας ἐρχομένης ἀπὸ διαφόρων χώρας. Συμφώνως πρὸς τὰς κατευθυντηρίους γραμμάς τὰς διδομένας ὑπὸ τῶν Πατρῶν, οἱ ὅποιοι συνιστοῦν τὴν ἔνωσιν εἰς ἄλλους ἐκείνους οἱ ὅποιοι πιστεύουν εἰς τὸν Θεόν, ἢ ἐπιθεώρησις «*Lumen Vitae*» ἢ πλειονότης τῶν ἀρθρῶν τῆς ὁποίας ἔχει τὰς ὑπογραφὰς καθολικῶν συγγραφέων ζητεῖ ἐπίσης τὴν συνεργασίαν ἐξεχόντων ἐκπαιδευτῶν μὴ καθολικῶν.

5. Κυριώτερα περιεχόμενα τοῦ «*Lumen Vitae*». Ἀπολογισμὸς τῶν τριῶν πρώτων ἐτῶν.

Ἡ ἐπιθεώρησις «*Lumen Vitae*» εὐρίσκειται εἰς τὸ τέταρτον ἔτος ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς. Ἄρκει νὰ διατρέξῃ κανεὶς τὸν λεπτομερῆ πίνακα περιεχομένων τῶν τριῶν πρώτων τόμων, διὰ νὰ ἀντιληφθῇ τὸν πλοῦτον τῶν συγκεντρουμένων στοιχείων καὶ τὸ σταθερὸν ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον παρουσιάζουν. Αἱ ἐπόμεναι γραμμαὶ ἔρχονται νὰ δώσουν εἰς τὸν ἀναγνώστην κάποιαν ἰδέαν τῶν τριῶν κυρίων τμημάτων τοῦ «*Lumen Vitae*».

Διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν νὰ γίνωμεν ἀκουστοὶ ἀπὸ τοὺς σύγχρονους μας, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ λάθωμεν ὑπ' ὄμει τοὺς ἐλίθους προσκόμματος καὶ τὰ ἐμπόδια τὰ ὁποῖα ἢ θρησκευτικὴ μόρφωσις συναντᾷ εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον. Ἡ ἀναζητήσις αὐτῶν εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν, εἰς τὴν εἰδικωτέραν νοοτροπίαν ἐκάστου τόπου, ἐκάστης κοινωνικῆς τάξεως, ἐκάστου ἐπαγγέλματος, εἰς τὴν ψυχολογίαν ἐκάστης ἡλικίας, αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἐκ τῶν προσπαθειῶν τὰς ὁποίας ἀνέλαθε τὸ περιοδικόν. Εἰς τὸ τμήμα τοῦτο, «*Λίθοι προσκόμματος καὶ ἐμπόδια*» ἐδημοσιεύθησαν, ἀπὸ τοῦ

1946 μέχρι τοῦ 1948, ἐνδιαφέροντα ἄρθρα: «*Ἐκπαιδευσις καὶ κρίσις τῆς Χριστιανικῆς μορφώσεως*» ὑπὸ *Christophe Dawson*, (Ὁξφόρδη). «*Λίθοι προσκόμματος καὶ ἐμπόδια εἰς τὸ Χριστιανικὸν κήρυγμα τοῦ 20οῦ αἰῶνος*» ὑπὸ *Charles Moeller*, (Βρυξέλλαι). «*Πηγαὶ τῆς διανοητικῆς ἀπιστίας*», ὑπὸ *Jean Guittou* (Montpellier). «*Ἡ ἐπίδρασις τοῦ περιβάλλοντος εἰς τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν*» ὑπὸ *Gabriel Le Bras*, καθηγητοῦ εἰς τὴν Σορβόννην. «*Δυσχέρεια συναντώμεναι κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας εἰς σύγχρονους ἀπίστους*», ὑπὸ *C. S. Lewis*, τῆς Ὁξφόρδης κλπ.

Ἄλλ' ὁ κύριος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ περιοδικοῦ εἶναι ἡ θετικὴ ἐργασία τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως. Ἐπίτηδες ἐξελέγη ἡ λέξις «*μόρφωσις*», ἢ ὁποία σημαίνει σύγχρονως διδασκαλίαν καὶ ἀγωγήν. Αἱ λέξεις τοῦ Κυρίου: «*Τὸ Φῶς τῆς Ζωῆς*» ὑποδηλοῦν αὐτὸν τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν.

Εἰς τὸ τμήμα τοῦτο δημοσιεύονται ἄρθρα περὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ δόγματος, τοῦ τρόπου ἐμφανισέως του, τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως εἰς τὰ διάφορα ἐκπαιδευτικὰ κέντρα καὶ εἰς τὰς διαφόρους βαθμίδας αὐτῶν, περὶ τῶν προσπαθειῶν συναρμογῆς, τῆς χρησιμοποίησεως, συνετῆς ἀλλὰ καὶ ἀποφασιστικῆς, τῶν ἰσχυρῶν μέσων τὰ ὁποῖα θέτει εἰς τὴν διάθεσίν μας ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς. Ἄς ἀναφέρωμεν μερικὰ ἐκ τῶν πολυαρίθμων ἀρθρῶν τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ τμήμα τοῦτο: «*Ἡ θρησκευτικὴ μόρφωσις εἰς τὰ Κολλέγια Sainte Marie, ὑπὸ Madeleine Danie-lou* (Neully), «*Ἡ ἐνοριακὴ κατήχησις εἰς Bilbao*», ὑπὸ *J. Gonzalez*, (Bilbao). «*Ἡ θρησκευτικὴ ἐκπαιδευσις ἐν Ἀγγλίᾳ*», ὑπὸ *A. C. F. Beales* (Λονδίνον), «*Τὸ θρησκευτικὸν μάθημα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον*», ὑπὸ *Mgr. Cooper* (Washington), «*Κατηχητικὰ προβλήματα εἰς τὰς γερμανογλώσσους χώρας*», ὑπὸ *J. Jungmann* (Innsbruck). «*Ἡ ἐννοια τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ παιδί*», ὑπὸ *L. Barbey* (Fribourg-Lyon). «*Ἡ πληροφορία τῆς πίστεως*», ὑπὸ *Marie Fargues* (Παρίσι). «*Ἡ θρησκευτικὴ μόρφωσις τῶν παιδιῶν περιβάλλοντος λαϊκοῦ καὶ εὐρισκομένου μακρὰν τοῦ Χριστιανισμοῦ*», ὑπὸ *Louis Retif*

(Colombes). «Πῶς νὰ διδάσκαται ἡ προσευχή εις μαθητὰς μὴ Χριστιανοὺς;» ὑπὸ J. Bayart (Kurseng, Ἰνδιῶν) κλπ.

Ὁ ὅρος «μόρφωσις» ἐξελέγη καὶ διότι εἶναι κατάλληλος διὰ νὰ σημάη τὴν θρησκευτικὴν μύθησιν ἐνηλίκων, οἱ ὅποιοι ἀπὸ ἀπόψεως θρησκευτικῆς ἔχουν μείνει ἀανάπτυκτοι. Τὸ πρόβλημα τῆς μορφώσεως τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν εἶναι ἕν ἀπὸ τὰ πλέον ἀγωνιώδη προβλήματα τῆς παρούσης ὥρας. Δὲν δύναται κανεὶς νὰ τὸ παραθέλῃ, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι βοηθεῖ εἰς τὴν ἑτοιμασίαν μιᾶς χριστιανικῆς γενεᾶς, ἀφιερωνόμενος εἰς τὴν νεολαίαν. Δὲν ἀποτελεῖ ἄλλωστὲ παρὰ ἕνα πρῶτον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν. Χρειαίεται νὰ εἰσαγάγῃ κανεὶς τοὺς ἐνηλίκους ὁλονέν καὶ περισσότερο εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θείου κηρύγματος, μὲ τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν. Ἡ μελέτη τῶν ὄρων τῆς τοιαύτης τακτικῆς διδασκαλίας (τοῦ κηρύγματος) δὲν ἐλείψει. Θὰ ἰδῇ κανεὶς ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ τὰ πλοῦσια εἰς ἰδέας ἄρθρα τοῦ R. P. De Coninck (Βρυξέλλαι), τοῦ ἀθθᾶ Y. Daniel (Παρίσιοι) κλπ.

Τὸ τρίτον τμήμα τοῦ περιοδικοῦ εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν ἐκπαιδευτῶν. Οἱ ἀσχολούμενοι σήμερον μὲ τὴν θρησκευτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀντελήφθησαν πολὺ ἐνωρὶς τὴν ἀνάγκην προπαρασκευῆς ἢ ὅποια ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς πολὺ μακρᾶν. Ἡ σημασία τοῦ κατηχητικοῦ μαθήματος ἀρχίζει νὰ κατανοητὰ καλλίτερον εἰς τὰ Σεμινάρια. Πολλοὶ γονεῖς-ἢ προσπάθειά των γίνεται δυσκολωτέρα εἰς ἕνα περιβάλλον πού κατήνησεν εἰδωλοατρικόν-δεικνύονται ἀπληστοὶ εἰς τὸ νὰ ζητοῦν συμβουλὰς. Οἱ διδάσκοντες (κληρικοὶ ἢ λαϊκοὶ) οἱ λαϊκοὶ κατηχηταί, τῶν ὁποίων ἢ συνεργασία ἀποδεικνύεται ὁλονέν καὶ περισσότερο ἀναγκαία, ζητοῦν σοβαρὰν μόρφωσιν. Τὸ περιοδικὸν φροντίζει νὰ

πληροφορῇ τοὺς ἀναγνώστας του διὰ τὰς πλέον σημαντικὰς πρωτοβουλίας ἐξ ὧων ἀνελήφθησαν ὑπὸ διαφόρων χάριν ὑποβοηθήσεως εἰς τὴν ἀποστολὴν των, ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἀφιερώνουν μέρος τῶν δυνάμεών των εἰς τὴν θρησκευτικὴν μόρφωσιν. Εἰς τὸ τμήμα τοῦτο ἔχουν γράψει ὁ R. P. de Lestapis (Παρίσιοι) ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν γονέων, ὁ Chanoine Boyer (Παρίσιοι) καὶ ὁ R. P. Hofinger (Peiping, Κίνα) περὶ τῶν λαϊκῶν κατηχητῶν κλπ.

Καίτοι ἡ πλειονότης τῶν ἄρθρων προέρχεται ἀπὸ συγγραφεῖς καθολικοὺς, ὡριμαίνοι ἐκθέσεις μεγάλης ἀξίας ἔχουν σταλῆ ἀπὸ ὀρθοδόξους διανοουμένους (Mgr. Lvon, N. Arsenief) ἢ διαμαρτυρομένους (C. S. Lewis, Veaxlee)...

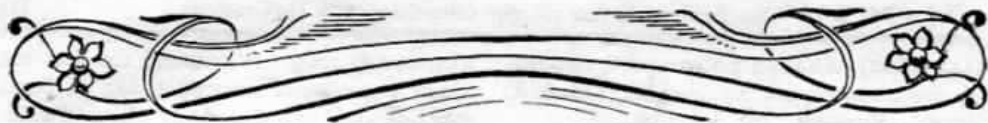
Καθὼς μαρτυρεῖ ἡ ἔνδειξις περὶ τοῦ τόπου διαμονῆς τῶν συγγραφέων, ἢ συγκέντρωσις τῶν πληροφοριῶν παρουσιάζει διεθνή πληρότητα: «Διαθᾶζει κανεὶς τὸ περιόδικόν αὐτὸ καὶ ὠφελείται, διότι παίρνει ἀπὸ αὐτὸ ἐνίσχυσιν, βλέπων εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον, ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς μέχρι τῆς Δύσεως, νὰ προοδεύῃ τὸ Εὐαγγέλιον» (La Croix).

Ἐν συντομίᾳ, τὸ «Lumen Vitae» εἶναι περιοδικὸν γεμᾶτο ἀπὸ πληροφορίας καὶ ἰδέας χρησίμους διὰ τὸν ἐνοριακὸν κληρὸν, διὰ τὰ Σεμινάρια καὶ μορφωτικὰ ἱδρύματα, τὰ ἐκπαιδευτήρια καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἱεραποστόλους (*).

GEORGES DELCŪVE

(*) Ὅσοι ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μας θέλουν νὰ λαμβάνουν τὸ περιοδικόν, δύναται νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομηταὶ ἀποστέλλοντες 170 βελγικὰ φράγκα εἰς τὴν Τράπεζαν Βρυξελλῶν, 2 Rue de la Régence, εἰς Βρυξέλλας, διὰ λογαριασμὸν τοῦ «Lumen Vitae» ἀριθ. 313.549.

Ὑπὸ τοὺς ἰδίους ὄρους δύναται νὰ λάβουν καὶ μίαν ἀπὸ τὰς διαθέσιμους εἰσέυσει τῶν ἐτῶν 1946, 1947 καὶ 1948.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΛΞΕΩΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ(*)

«Εἰς τὴν τελευταίαν μας συνάντησιν», εἶπεν ὁ Δρ Οὐίλσον, «ὠμίλησαμεν περὶ τῆς ὕλης, καὶ νομίζω ὅτι εἶχαμεν συμφωνήσει ὅτι λόγῳ τῶν ιδιοτήτων τῶν αἰσθητηρίων μας ὄργάνων καὶ τῆς διανοίας μας, αἰ γνώσεις μας περὶ τῶν οὐσιαστικῶν ιδιοτήτων τῆς ὕλης περιορίζονται εἰς τὸ πεδῖον τῆς συστάσεώς της. Μελετῶντες τὴν ὕλην δὲν κάμνομεν εἰς τὴν πραγματικότητα τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ μελετῶμεν τὰς σιασ τὰς ὁποίας ἀντιλαμβανόμεθα ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ κόσμου. Ἀλλὰ ἠμποροῦμεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν ὕλην πρὸς τὸ συμφέρον μας. Χρειαζόμεθα τὴν ὕλην διὰ τροφὴν καὶ ἐνδύματα, καθὼς καὶ διὰ νὰ κατασκευάσωμεν γεφύρας καὶ αὐτοκίνητα. Μεταξὺ ἄλλων εἶπομεν ὅτι ὁ ἥλιος τὸν ὁποῖον βλέπομεν δὲν εἶναι παρὰ μία ὀπτική εἰκὼν. Ἐκ τῆς ὀπτικῆς αὐτῆς εἰκόνας, τὴν ὁποίαν παρατηροῦμεν εἴτε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μας εἴτε διὰ μέσου διαφόρων ὀπτικῶν ὄργάνων, σχηματίζομεν τὴν ἐπιστημονικὴν εἰκόνα τοῦ ἡλίου, ἢ ὅποια ἐν τούτοις, ἔπειδὴ ἡμεῖς εἴμεθα ἀνθρώπινα ὄντα μὲ εἰδικὰ αἰσθητήρια ὄργανα τὰ ὁποῖα μᾶς δημιουργοῦν ὀρισμένον τύπον παραστάσεως, εἶναι εἰς ὠρισμένα σημεῖα περιορισμένη.

Κατελήξαμεν, τέλος, εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἥλιος, ὅπως καὶ ἐν γένει ἡ ὕλη, εἶναι ἓνα παιγνίδι σκιῶν εἰς τὸν νοῦν μας, πίσω ὅμως ἀπὸ τὸ παιγνίδι αὐτὸ συμπεραίνομεν τὴν ὑπαρξίν κάποιου πράγματος τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπορεῖ νὰ περιγραφῆ με φυσικοὺς ὄρους.

» Ἀπόψε πρόκειται νὰ συζητήσωμεν περὶ ἐνὸς τύπου φαινομένων τόσον κοινῶν, ὥστε ὀλίγοι ἄνθρωποι σκέπτονται πλέον περὶ αὐτῶν. Θὰ συζητήσωμεν περὶ τῶν προβλημάτων τῶν σχετικῶν μετὰ τὴν βαρῦτητα, καὶ νομίζω ὅτι εἶναι ἓνα θέμα πού πολὺ ἐνδι-

αφέρει μερικοὺς ἀπὸ σᾶς. Διὰ ν' ἀρχίσῃ ἢ συζητήσῃς, θὰ προβάλλω μίαν ἐρώτησιν. Τί εἶναι ἡ βαρῦτης; Ἄς ἀκούσωμεν, πρῶτον, τί ἔχει νὰ μᾶς πῇ ἓνας πρακτικὸς μηχανικός, καὶ παρακαλῶ τὸν κ. Οὐίλλαρντ ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησιν συμφώνως πρὸς τὰς ἀπόψεις του.

«Θὰ ἔλεγα ὅτι βαρῦτης εἶναι ἡ ἰδέα τὴν ὁποῖαν σχηματίζομεν κατόπιν τῆς παρατηρήσεως ὅτι τὰ σώματα ἔχουν βάρος. Χρειαζέται νὰ καταβάλωμεν μεγάλην μυϊκὴν δύναμιν διὰ νὰ σηκώσωμεν μίαν μεγάλην πέτραν, καὶ μικροτέραν τοιαύτην διὰ μίαν μικρὰν πέτραν. Ἐπίσης, ἡ μεγάλη πέτρα πιέζει περισσότερο τὸ ἔδαφος ἀπὸ τὴν μικράν. Τὴν αἰτίαν τῶν φαινομένων αὐτῶν ὀνομάζομεν βαρῦτητα. Ἐνεργεῖ ὡς μία δύναμις διευθυνομένη πρὸς τὰ κάτω, δηλαδὴ πρὸς τὸ κέντρον τῆς γῆς. Κάμνει ἓνα σῶμα, δυνάμενον νὰ κινηθῆ ἐλευθέρως, νὰ πίπτῃ πρὸς τὰ κάτω με ἐπαυξανομένην ταχύτητα, καὶ ἡ αἰθῆσις τῆς ταχύτητος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εἶναι ἡ ἰδία δι' ὅλα τὰ σώματα, δηλ. περίπου 32 πόδες κατὰ δευτερόλεπτον, ἐάν, ἐννοεῖται, ἡ πτώσις δὲν ἐμποδίζεται κατ' ὀσδένα τρόπον. Ἡ δύναμις τῆς βαρῦτητος ἐνεργεῖ ἐπὶ ὅλων τῶν ὀλικῶν σωμάτων καὶ ὁ Νεύτων ἔχει ἀποδείξει ὅτι εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν μᾶζαν τῶν ἐλλομένων σωμάτων καὶ ἀντιστρόφως ἀνάλογος τοῦ τετραγώνου τῶν ἀποστάσεῶν τῶν. Γνωρίζω ὅτι ὁ νόμος αὐτὸς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ Ἀϊνστάιν, ἀλλὰ διὰ μετρίας ταχύτητος ὁ νόμος τοῦ Νεύτωνος εἶναι ἀρκετὰ ἀκριβής. Προετάθη ἡ χρῆσις μηχανικῶν μοντέλων βασιζομένων ἐπὶ τῶν κινήσεων καὶ τῶν τάσεων τῶν σωμάτων εἰς τὸν αἰθέρα, διὰ νὰ ἐξηγηθῇ ἡ δύναμις τῆς ἔλξεως. Θὰ ἠθελα νὰ εἶχε εὐρεθῆ μία ἱκανοποιητικὴ ἐξήγησις τοῦ μηχανισμοῦ τῆς βαρῦτητος, ἀλλὰ μέχρι τοῦδε οἱ φυσικοὶ ἀποδοκιμάζουν κάθε μηχανικὴν ἐξήγησιν. Φαίνονται ἱκανοποιημένοι δταν γνωρίζουν πῶς ἐπενεργεῖ ἡ βαρῦτης καὶ ἀποφεύγουν

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ καθηγητοῦ Gustav Strömberg «The Searchers». Ὁφ' Ἐργωνται (David McKay Co, Philadelphia).

νά ἐξετάσουν τὸ πρόβλημα τῆς φύσεως καὶ τῆς αἰτίας τῆς, διότι, λέγουν, εἶναι ἐκτὸς τοῦ πεδίου τῆς ἐπιστήμης τῆς Φυσικῆς».

Ὁ Οὐίλσον ἠγαρίστησε τὸν Οὐίλλαντ διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν περιγραφὴν τῆς βαρύτητος, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει. «Ἡ πρότασις σας, ὅτι βαρύτης εἶναι ἡ ἰδέα τὴν ὁποίαν ἔχομεν περὶ τῆς αἰτίας ὀρισμένων φαινομένων, μοῦ ἀρέσει ἰδιαίτερος. Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τὴν βαρύτητα πρέπει νὰ μάθωμεν πρῶτον πῶς ἐνεργεῖ, καὶ προτείνω νὰ ὁμιλήσωμεν πρῶτον περὶ τούτου. Μοῦ φαίνεται ὅτι ὁ κ. Νέλσον ἔχει κάτι νὰ πῆ».

«Μάλιστα, ἔχω», εἶπε ὁ Νέλσον. «Ἄλλὰ πρῶτα πρέπει νὰ ἐκφράσω τὴν ἱκανοποίησίν μου διὰ τὴν περιγραφὴν πού ἔκαμε ὁ κ. Οὐίλλαντ, τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον ἐνεργεῖ ἡ βαρύτης. Συμφωνῶ μὲ τοὺς ἐπιστήμονας ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν βλέπουν τὸν λόγον νὰ διεισδύσουν εἰς τὴν πλέον ἐσωτερικὴν τῆς φύσιν, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιαυτὴ, καὶ οἱ ὁποῖοι ἱκανοποιοῦνται μὲ μίαν ποσοτικὴν διατύπωσιν. Πολλὴ περιττολογία θὰ ἤμποροῦσε ν' ἀποφευχθῆ ἂν οἱ ἄνθρωποι περιορίζοντο εἰς τὰ γεγονότα καὶ ἀπέφρευον τὰς συζητήσεις. Μία ἐνδιαφερόμενα ἰδιότης τῆς βαρύτητος εἶναι τὸ ὅτι δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ καμμίαν φυσικὴν ἢ χημικὴν μεταβολήν. Αὐτὴ ἡ ἰδιότης τῆς βαρύτητος κάμνει τὸν ζυγὸν ἕνα τόσοον χρήσιμον ὄργανον εἰς τὴν χημείαν, πράγμα τὸ ὁποῖον πρῶτος ὁ Λαβουαζιὲ ἀνεγνώρισε. Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Οὐίλλαντ περὶ τῆς βαρύτητος ὡς αἰτίας τοῦ βάρους τῶν σωμάτων δὲν εἶναι, νομίζω, ὁ καλύτερος ὀρισμός, καὶ φρονῶ ὅτι ἡ ἰδιότης τῆς τοῦ νὰ ἐπιηρεάζῃ τὰς κινήσεις τῶν σωμάτων εἶναι πλέον βασικὴ. Ἡ βαρύτης ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κίνησιν τὴν ὁποίαν ἔχομεν, τὸ δὲ βᾶρος τῶν σωμάτων δύναται νὰ εἶναι διάφορον διὰ διαφόρους παρατηρητάς.

»Ὅταν, ἐπὶ παραδείγματι, ἕνας ἀνεγκυστήρ ἀρχίξῃ νὰ κινήται πρὸς τὰ ἐπάνω, κάθε πρᾶγμα ἐντὸς τοῦ ἀνεγκυστήρος ἐξασκεῖ πίεσιν ἐπὶ τοῦ πυθμένου καί, προφανῶς, εἶναι βαρύτερον ὅταν ὁ ἀνεγκυστήρ εὐρίσκεται ἐν κινήσει, παρὰ ὅταν εὐρίσκεται ἐν στάσει. Ἡ εἰς βᾶρος αὔξησις ἤμπορεῖ νὰ μετρηθῆ δι' ἐνὸς ζυγοῦ, καὶ εὐ-

ρίσκομεν ὅτι ὅλων τῶν πραγμάτων τὸ βᾶρος αὔξανε ἀναλόγως τοῦ φυσικοῦ τῶν βάρους καὶ τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνεγκυστήρος. Ὅταν ὁ ἀνεγκυστήρ ἀρχίξῃ νὰ κινήται πρὸς τὰ κάτω, ὅλα τὰ πρᾶγματα γίνονται ἐλαφρότερα. Ἐὰν τὸ σύμα τὸ ὁποῖον τὸν συγκρατεῖ ἐκόπτετο, ὁ ἀνεγκυστήρ θὰ ἐπιπτε ἑλευθέρως πρὸς τὰ κάτω. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς πού θὰ ἤρχιζε ἡ ἑλευθέρω πῶσις, ὅλα τὰ ἀποτελέσματα τῆς βαρύτητος θὰ ἐξηφανίζοντο, καίτοι οἱ ἄνθρωποι ἐντὸς τοῦ ἀνεγκυστήρος θὰ ἦσαν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πολὺ ταραγμένοι διὰ νὰ τὸ προσέξουν. Ἡμποροῦμεν ὅμως εὐκόλως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι καὶ τὰ πρᾶγματα καὶ οἱ ἄνθρωποι θὰ ἐπιπτον μὲ τὴν ἰδίαν ταχύτητα ὁπως καὶ ὁ ἀνεγκυστήρ καὶ θὰ ἔπαυον νὰ ἐξασκοῦν πίεσιν ἐπὶ τοῦ πυθμένου.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐὰν φαντασθῶμεν μίαν ὁμάδα ἀνθρώπων εἰς ἕνα διαπλανητικὸν πλοῖον ταξιδεύον ἐντὸς τοῦ διαστήματος, οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι δὲν θὰ ἤμποροῦσαν ν' ἀντιληφθοῦν οἰαδήποτε ἀποτελέσματα τῆς βαρύτητος διὰ τῶν συνήθων ὀργάνων μετρήσεως, ἐντὸς τοῦ πλοίου. Ὁμοίως, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ζήσουν ἄνθρωποι εἰς ἕνα ἀστεροειδῆ, δὲν θὰ εἶχον σχεδὸν βᾶρος καὶ ἂν ἐδοκίμαζαν νὰ πηδήσουν ὀλίγον, θὰ διέτρεχον τὸν κίνδυνον ν' ἀφήσουν τὸν τόπον τῶν διὰ νὰ μὴ ἐπιστρέψουν ποτέ. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν θὰ περιέγραφον ποτὲ τὴν βαρύτητα ὡς τὴν αἰτίαν τοῦ βάρους τῶν σωμάτων. Θὰ τὴν περιέγραφον μᾶλλον ὡς τὴν αἰτίαν τῆς καμπυλότητος τῆς τροχιάς τοῦ πλοίου τῶν».

«Ἐπιθέτω ὅτι μία ὁμοιόμορφος κίνησις δὲν ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς βαρύτητος», εἶπεν ὁ Οὐίλσον.

«Συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος, μία ὁμοιόμορφος κίνησις δὲν ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς βαρύτητος ἢ ἐπὶ ἄλλου τινὸς πρᾶγματος», ἀπήντησεν ὁ Νέλσον. «Τοῦτο φαίνεται ὅτι ὑποστηρίζεται ἀρκετὰ ὑπὸ τῶν πειραμάτων. Ὅλαι αἱ φυσικαὶ σταθεραὶ, συμπεριλαμβανομένης τῆς ταχύτητος τοῦ φωτός, εἶναι αἱ αὐταὶ διὰ δύο παρατηρητάς κινουμένους μὲ ὁμοίμορφον ταχύτητα ἐν σχέσει πρὸς ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. Θὰ ἤθελα νὰ προσθέσω ὅτι

οἱ ἄνθρωποι ἐνὸς διαπλανητικοῦ πλοίου καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔβλεπαν τὸν ἥλιον, τὰ ἄστρα ἢ τοὺς πλανήτας, δὲν θὰ ἠγνόουν τὴν βαρύτητα, παρ' ὅλον ὅτι τὰ σώματά των δὲν θὰ εἶχον βάρος καὶ θὰ ἠμποροῦσαν νὰ αἰωροῦνται ἐλεύθερα εἰς τὸν ἀέρα. Μὲ εὐπαθῆ ὄργανα θὰ ἠμποροῦσαν νὰ μετρήσουν μίαν ἐλαχίστην ἑλξιν μεταξύ σωμάτων πλησίον ἀλλήλων.

«Μοῦ φαίνεται ὅτι χρησιμοποιοῦμεν τὴν λέξιν «δύναμις», εἶπε τότε ὁ Μπέριμαν, εὐπὸ δύο διαφόρους σημασίας. Μὲ τὴν μίαν ὑπονοοῦμεν κάτι σχετικὸν μὲ τὴν ἔντασιν τῶν μυῶν, ἢ ὅποια μετροῦται διὰ τῆς ἐκτάσεως ἐνὸς ἐλατηρίου ἢ ταινίας ἐξ ἐλαστικοῦ. Μὲ τὴν ἄλλην παριστάνομεν μίαν φανταστικὴν αἰτίαν, ἢ ὅποια προκαλεῖ παρεκτροπὴν ἀπὸ μίαν ὁμοιόμορφον κίνησιν, καὶ τότε τὴν μετροῦμεν ὡς ἐπιτάχυνσιν πολλαπλασιαζομένην ἐπὶ ἓνα παράγοντα καλούμενον μᾶζαν, ἢ ὅποια εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ βάρος ὅπως τοῦτο μετροῦται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ποῖος ἐκ τῶν δύο τούτων ὁρισμῶν εἶναι ὁ πλέον βασικός;»

Ἐν τῷ Νέλσον ἀπήντησε ἀμέσως: «Οἱ πρωτόγονοι ἄνθρωποι μὴ γνωρίζοντες θεωρίας περὶ κινήσεως τῶν σωμάτων ἐπὶ τῆς γῆς ἢ τῆς οὐρανοῦ σφαίρας, θὰ ἐφαντάζοντο τὴν δύναμιν ὅπως τὴν μυϊκὴν προσπάθειαν καὶ θὰ τὴν ἐμετροῦσαν μὲ ὄργανα ὅπως ὁ ζυγός. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Γαλιλαίου ἢ περὶ δυνάμεως ἰδέα ἦτο σχετικὴ πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς μυϊκῆς προσπάθειας καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἐλαστικῶν σωμάτων. Ὁ ὁρισμὸς τῆς δυνάμεως ὑπὸ τοῦ Γαλιλαίου, κατὰ τὸν ὅποιον δύναμις εἶναι τὸ γινόμενον τῆς μᾶζης ἐπὶ τὴν ἐπιτάχυνσιν, ἔχει θεμελιώδη σπουδαιότητα, ἐφαρμόζεται πανταχοῦ καὶ ἔχει ἰδιόζουσαν σημασίαν διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἑλξεως καὶ ἄλλων δυνάμεων. Τελευταίως, ὁ ὁρος δυνάμις ἀντικατεστάθη διὰ καθαρῶς γεωμετρικῶν ἰδεῶν, ἀλλὰ δὲν βλέπω κανένα εἰδικὸν πλεονέκτημα εἰς τοῦτο».

«Ἐπάρχει ἐδῶ κάτι τὸ ὅποιον δὲν ἔννοω», εἶπεν ὁ Μπέριμαν. «Νὰ ἓνα βιβλίον ποὺ εὐρίσκεται ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι. Τὸ βιβλίον πιέζει πρὸς τὰ κάτω καὶ τὸ τραπέζι πρὸς

τὰ ἐπάνω. Αἱ δύο δυνάμεις πρέπει νὰ εἶναι ἴσαι, ἀφοῦ τὸ βιβλίον δὲν κινεῖται οὔτε πρὸς τὰ κάτω οὔτε πρὸς τὰ ἐπάνω. Τὸ βιβλίον δὲν ἔχει ἐπιτάχυνσιν, ἐπομένως συμφώνως πρὸς τὸν ὁρισμὸν τοῦ Γαλιλαίου, ὅτι δηλ. ἡ δύναμις εἶναι τὸ γινόμενον τῆς μᾶζης ἐπὶ τὴν ἐπιτάχυνσιν, οὐδεμία δύναμις ἐνεργεῖ ἐπ' αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐν τούτοις ὑπάρχει ἡ δύναμις τῆς βαρύτητος, ἢ ὅποια τὸ πιέζει ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ ἔτσι οἱ δύο ὁρισμοὶ περὶ δυνάμεως φαίνονται ὅτι εἶναι ἀντιφατικοί. Καὶ ὅταν ἀκόμη δύο ἀντίθετοι δυνάμεις εὐρίσκωνται ἐν τελείᾳ ἰσοροσίᾳ καὶ ἔτσι δὲν ὑπάρχει καμμία κίνησις, ὑπάρχει ἐν τούτοις μία πίεσις ἢ ὅποια δὲν θὰ ὑπῆρχε ἐὰν οὐδεμία δύναμις ἐνῆργει».

Ἐν τῷ Νέλσον ἀπήντησε πάλιν: «Ὅταν ὁ Γαλιλαῖος ἔδωσε τὸν ὁρισμὸν τῆς δυνάμεως, εἶχε ὑπ' ὄψει τοῦ σώματος ἐλευθέρως κινούμενον ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς βαρύτητος. Προφανῶς, ἐὰν ρίψω μίαν πέτραν καὶ ἡ πέτρα αὐτὴ κτυπήσῃ ἐπὶ ἄλλον σῶματος, δὲν θὰ ἐληθεῖται πλέον ἀπὸ τὴν βαρύτητα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο αὐτὸ σῶμα. Μία πέτρα κεκλιμένη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τείνει νὰ κινήθῃ πρὸς τὰ κάτω μὲ ὀρισμένην ἐπιτάχυνσιν, ἀλλ' ἡ κίνησις τῆς ἐμποδίζεται ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Αὐτό, ἀκριβῶς, τὸ ἐμπόδιον διὰ τὴν ἐλευθέραν πτώσιν, εἶναι ἡ αἰτία ποὺ δημιουργεῖ τὴν πίεσιν καί, ἐπομένως, οἱ δύο τρόποι μετρήσεως εἶναι ἀντίστοιχοι. Ὁ μεθυσμένος ὁ ὁποῖος σὰς λέγει ὅτι αἰτία τῶν παραπατημάτων του εἶναι τὸ ὅτι τὸ ἔδαφος κινεῖται πρὸς τὰ ἐπάνω καὶ τὸν κτυπᾷ διαρκῶς, ἔχει μίαν διαναγεστάτην ἰδέαν περὶ τῆς βαρύτητος, καίτοι ὅλοι αἱ ἄλλαι σκέψεις του εἶναι συγχυμέναι. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὅποιον αἰσθάνομαι ὅτι τὸ σῶμα μου πιέζει τὸ ἔδαφος, εἶναι τὸ ὅτι ἡ γῆ μὲ ἐμποδίζει ἀπὸ τοῦ νὰ πέσω πρὸς τὰ κάτω. Ἦμπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεὶς ὅτι τὰ μόρια τοῦ ἐδάφους ποὺ πιέζον πρὸς τὰ ἄνω τὰ πόδια μας, αὐτὰ τὰ ὀνομαζόμενον δύναμιν τῆς βαρύτητος ἢ πίεσιν. Βάρος, πίεσις καὶ ἐκτασις εἶναι ἡ ἀντίστασις τῆς Φύσεως πρὸς τὴν ἐλευθερίαν κινήσεως».

«Ἐὰν θέλωμεν νὰ μελετήσωμεν τὴν βα-

ρῦτητα εἰς τὸν πλεόν γνήσιον ἀντιπροσωπευτικόν τῆς τύπου», εἶπε σκεπτικὸς ὁ Οὐίλσον, «πρέπει, ὑποθέτω, νὰ φαντασθῶμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς ἓν διαπλανητικὸν πλοῖον. Ὅταν τὸ πλοῖον θὰ προωθῆται ἐκ τῆς γῆς πρὸς τὰ ἄνω, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ αἰσθανόμεθα μίαν καταπληκτικὴν αὐξησιν τῆς βαρύτητος. Μόλις παύσῃ νὰ ἐνεργῇ ἡ δύναμις ἡ προωθοῦσα τὸ πλοῖον καὶ εὐρεθῶμεν εἰς τὸ κενόν, ὅλα σχεδὸν τὰ ἀποτελέσματα τῆς βαρύτητος θὰ ἐξαφανισθῶν. Τοῦτο εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὴν περιγραφὴν πού ἔχει κάμει ὁ Ἰούλιος Βέρν δι' ἓνα ταξίδι ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὴν σελήνην. Νομίζω ὅτι ὁ Ἰούλιος Βέρν ἔσφαλλε ὅταν ἔλεγε ὅτι ἡ βαρύτης ἐξαφανίζεται μόνον εἰς ἓν σημεῖον μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τῆς σελήνης».

«Ναί, ὁ Ἰούλιος Βέρν ἔσφαλλε», εἶπεν ὁ Νέλσον. «Κανεὶς μέχρι σήμερον δὲν κατώρθωσε νὰ ταξιδεύσῃ μὲ ἓνα διαπλανητικὸν πλοῖον, ἀλλὰ δὲν ἀμφισβάλω ὅτι θὰ κατορθωθῇ τοῦτο εἰς τὸ μέλλον. Γνωρίζομεν πολὺ καλὰ πῶς θὰ ἐνήργει ἡ βαρύτης ἐντὸς τοῦ πλοίου. Δὲν νομίζω ὅμως ὅτι θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ μάθωμεν πολλὰ πράγματα περὶ βαρύτητος ἐντὸς ἐνὸς διαπλανητικοῦ πλοίου, ἐὰν δὲν ἐκυττάζαμεν ἄλλα ἀντικείμενα ἢ δὲν ἐμελετούσαμεν τὰς κινήσεις των, ἐπειδὴ αἱ ἐλκτικαὶ δυνάμεις θὰ ἦσαν ἐξαιρετικῶς μικραὶ. Ἀλλὰ θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ μελετήσωμεν τὴν ἀδράνεια, ἢ ὅποια εἶναι στενωῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν βαρύτητα.

ἠμποροῦμεν μάλιστα νὰ θεωροῦμεν τὴν ἀδράνεια καὶ τὴν βαρύτητα ὡς δύο διαφορετικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ αὐτοῦ φυσικοῦ φαινομένου. Εἰς ἓνα διαπλανητικὸν πλοῖον θὰ ἐβλέπαμεν ὅτι θὰ ἦτο δύσκολον νὰ θέσωμεν εἰς κίνησιν ἓνα ὀγκῶδες σῶμα καὶ ἐπίσης δύσκολον νὰ τὸ σταματήσωμεν. Δὲν θὰ ἐλέγαμεν ὅτι ἓνα ὀγκῶδες σῶμα εἶναι βαρὺ, ἀλλὰ θὰ τὸ ὀνομάζαμεν σῶμα μεγάλης μάζης καὶ θὰ ἐμετρούσαμεν τὸν βαθμὸν τῆς μάζης του διὰ τῆς συγκρούσεως μετ' ἄλλων σωμάτων. Αὐτὸ θὰ ἦτο μία ἐξακριβωσις τῶν μαζῶν τῶν ἀβαρῶν σωμάτων. Ἐφ' ὅσον τὸ βάρος τῶν σωμάτων εἶναι ἰδιότης ἰσχύουσα ἐπὶ τῆς κατοικίας μας, δηλ. τῆς γῆς, καὶ ποικίλλει μεταξὺ τοῦ ἐνὸς πλα-

νήτου καὶ τοῦ ἄλλου, πρέπει ν' ἀντικατασταθῇ διὰ τῆς μάζης εἰς ὅλας τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας».

«Συνήθως ἐννοοῦμεν τὴν μᾶζαν ὡς τὸ μέτρον τῆς ἀδρανείας τῶν σωμάτων» εἶπεν ὁ Οὐίλσον, «ἀλλὰ προφανῶς, πρέπει νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν ἴδιαν μᾶζαν ὅταν περιγράψωμεν τὰ ἀποτελέσματα τῆς βαρύτητος εἰς μίαν ὠρισμένην θέσιν. Νομίζω ὅτι ἡ ἰσότης τῆς μάζης προσδιοριζομένης ὑπὸ τῶν συγκρούσεων ἢ τοῦ βάρους, ἀναλόγως, εἶναι ἓνας ἐκ τῶν ἀκρογωνιαίων λίθων τῆς γενικῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος τοῦ Ἀϊνστάϊν. Ὑποθέτω ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι θεωροῦν ὅτι ἡ ὕλη εἶναι ἡ αἰτία τῆς βαρύτητος. Ἐὰν ἐπομένως, δὲν ὑπῆρχεν ὕλη εἰς τὸ σύμπαν, ἢ μᾶλλον ἐὰν ὑπῆρχεν ἀκριβῶς ὅση χρειάζεται διὰ νὰ ἔχωμεν μερικὰ σώματα διὰ τὰ πειράματά μας, τὰς κινήσεις τῶν ὁποίων θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ μελετήσωμεν, δὲν θὰ ὑπῆρχε βαρύτης. Ἐφ' ὅσον ἡ μᾶζα καὶ ἡ βαρύτης εἶναι στενωῶς συνδεδεμένα, ἠμποροῦμεν ἀσφαλῶς νὰ συμπεράνωμεν ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὰ σώματα δὲν θὰ εἶχαν μᾶζαν. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχαν ἄστρα καὶ νεφελομάτια εἰς τὸ διάστημα, δὲν θὰ ὑπῆρχε σχεδὸν ἀδράνεια, ὀλίγη ἐνέργεια θὰ ἤρκει διὰ νὰ θέσῃ εἰς κίνησιν τὰ αὐτοκίνητα ἢ νὰ τὰ σταματήσῃ, καί, ὅταν συνεκρούοντο δὲν θὰ ἐγένετο καμία ζημία. Εἶναι αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις σύμφωνος πρὸς τὴν νεωτέραν φυσικὴν.»

Ὁ Νέλσον ἐκίνησε τὸ κεφάλι. «Νομίζω ὅτι εἶναι» εἶπε «ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ θεωροῦμεν τὴν ὕλην ἢ ὅποια ὑπάρχει εἰς τὰ συστήματα τῶν ἀστρῶν, ὡς τὴν αἰτίαν τῆς ἀδρανείας, ἐφ' ὅσον δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐκμηδενίσωμεν τὴν ὕλην καὶ νὰ μελετήσωμεν τὰς συνεπείας τῆς ἐκμηδενίσεως. Ἡ αἰτία, ὅπως τὴν ἐννοοῦμεν, εἶναι κάτι προγενέστερον τοῦ ἀποτελέσματος. Προφανῶς θὰ ἦτο ἀδύνατον ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ ὕλη ἦλθε πρῶτον καὶ ἔπειτα ἡ ἀδράνεια ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ὕλης».

Ὁ Οὐίλσον ἐξηκολούθησε: «Ἐὰν παραδεχθῶμεν μίαν στενήν σχέσιν, καίτοι μὴ αἰτιώδη, μεταξὺ τοῦ ποσοῦ τῆς ὕλης εἰς τὸ σύμπαν καὶ τοῦ βάρους ἐνὸς σώματος ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ ὑπολο-

γίωσκον πόση ὕλη ὑπάρχει εἰς τὸ σύμπαν. Ὁ Ἐντιγκτον ὑπελόγησεν ὅτι ἡ μᾶζα δλης τῆς ὕλης εἰς τὸ σύμπαν ἰσοῦται πρὸς 10⁷⁶ ἄτομα ὑδρογόνου. Δὲν γνωρίζω ποῖον βάρους ἀντιπροσωπεύει ὁ ἀριθμὸς αὐτός, ἀλλὰ φαίνεται βέβαιον ὅτι, τιδὴποτε καὶ ἂν παριστάνη, ἡμπορεῖ νὰ ἐξαχθῆ ἐκ τῶν φυσικῶν σταθερῶν.

«Δὲν γνωρίζω τί ἀκριβῶς σημαίνει ὁ μέγας αὐτὸς ἀριθμὸς καὶ οἱ εἰδικοί δὲν ὑπῆρξαν πολὺ ἀνακαινιστικοὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ζητήματος» εἶπε ὁ Νέλσον. «Ἀλλὰ σήμερον δὲν ἔχομεν ἀντίρρησην διὰ τὴν ἰδέαν τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς συμπαντος ὀρισμένου μεγέθους, περιέχοντος ὀρισμένου ποσὸν ὕλης. Παλαιότερον ἐνομίζετο ὅτι τὸ διάστημα ἐκτείνεται ἀπεριορίστως, πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις. Ἐφ' ὅσον κανεῖς δὲν ἡμποροῦσε νὰ φαντασθῆ ἓνα ὄριον πέραν τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει χώρος. Ἀλλ' ὁ πεπερασμένος χώρος δὲν ἔχει ἀνάγκη ὄριου. Ἡ γῆ ἔχει ὀρισμένην ἐπιφάνειαν, καὶ ἐν τούτοις ὅσον μακρὰν καὶ ἂν ταξιδεύσωμεν δὲν εὐρίσκομεν πουθεν ὄριον, καὶ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς ἐπιφανείας εἶναι ἰσοδύναμα. Ἐὰν στείλωμεν μίαν ἀκτίνα φωτὸς εἰς τὸ διάστημα, δὲν προχωρεῖ κατ' ἀνάγκην εὐθύγραμμως, ἐπειδὴ ἡ ὕλη εἰς τὸ σύμπαν ἀναγκάζει τὴν ἀκτίνα αὐτὴν νὰ κάμπτεται, καὶ ἔπειτα ἀπὸ πολὺν χρόνον εἶναι δυνατόν νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὸν τόπον ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνεχώρησε. Ἠμπορεῖ, ἐννοεῖται, νὰ διασκορπισθῆ, νὰ ἀπορροφηθῆ ἢ νὰ ἐπανεκαμψθῆ, ἀλλὰ, ὅπως καὶ ὁ ταξιδιώτης ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ πεπερασμένον σύμπαν. Ἐνα πεπερασμένον σύμπαν εἶναι, μάλιστα, πλεον κατανοητὸν ἀπὸ ἓν ἄπειρον σύμπαν, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἀκτινοβολία χάνεται διὰ παντὸς εἰς τὴν ἀβυσσον. Εἰς ἓνα πεπερασμένον σύμπαν δὲν ὑπάρχει οὔτε κέντρον οὔτε ὄριον καὶ ὅλα τὰ μέρη εἶναι ἰσοδύναμα, ἀκριβῶς ὅπως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς».

«Ἐχω ὁμιλήσει», εἶπεν ὁ Οὐίλλαρντ, «ἐν ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι δὲν δυσκολεύονται νὰ ἐννοήσουν ὅτι ὑπάρχει ἀμοιβαία ἑλξις μεταξὺ τῶν σωμάτων ἀλλὰ δὲν ἡμποροῦν νὰ ἐννοήσουν τὴν ἰδέαν ἐνὸς ἑλκτικῶν πεδίου. Σκέπτονται τὰς ἑλκτικὰς δυνάμεις ὡς ὁ-

μοίας πρὸς ἐκείνας αἱ ὁποῖαι παράγονται ἀπὸ ἐλατήρια, τὰ ὁποῖα ἐνώνουν ὅλα τὰ σώματα εἰς τὸ σύμπαν. Προσεπάθησα νὰ ἐξηγήσω ὅτι γύρω ἀπὸ κάθε σῶμα, καὶ ἐπομένως ἀπὸ κάθε σύστημα σωμάτων, ἡμποροῦμεν νὰ φαντασθῶμεν μίαν κατάστασιν ἢ ὁποῖα κάμνει ἓνα μόριον τῆς ὕλης νὰ κινῆται μὲ ἐπιτάχυνσιν πρὸς μίαν ὀρισμένην διεύθυνσιν καὶ κατὰ μίαν ὀρισμένην ἀναλογίαν. Ἐὰν ἡμποροῦσαμεν νὰ διαγράψωμεν τὰς ἐπιταχύνσεις αὐτάς, θὰ εἶχαμεν ἓνα ἀδιάσκοπον σύστημα δυναμικῶν γραμμῶν τελειῶς καθωρισμένων εἰς οἰονδήποτε σημείον τοῦ διαστήματος, καὶ αἱ γραμμαὶ αὐταὶ θὰ ὑπῆρχον καὶ ἐν ἀπουσίᾳ οἰονδήποτε μορίου. Ἐὰν τὰ μόρια ἦσαν ἀρκετὰ μικρὰ, θὰ ἡμποροῦσαν νὰ θεωρηθῶν ὡς δοκιμαστικὰ σωμάτια ἢ δεικται, οἱ ὁποῖοι οὐδὲν σημαντικὸν ἀποτελεσμα θὰ εἶχαν διὰ τὸ πεδῖον. Ἀλλὰ ὅταν μὲ ἐρωτοῦν πῶς ἡμπορεῖ ἓνα σῶμα νὰ ἐνεργῆ ἔκει ὅπου δὲν εὐρίσκεται, ὁμολογῶ ὅτι δὲν γνωρίζω τί ν' ἀπαντήσω».

«Ἐπάρχει ἓνας ὀρισμὸς περὶ δυνάμεως διάφορος ἐκείνου πού γνωρίζομεν», ἐξήγησεν ὁ Νέλσον. «Ὁ ὀρισμὸς αὐτὸς εἶναι περισσότερο σχετικὸς πρὸς τὴν ἰδέαν περὶ δυναμικῶν πεδίων. Ἠμποροῦμεν νὰ ὀρίσωμεν τὴν δύναμιν πρὸς οἰονδήποτε εἰδικὴν κατεύθυνσιν ὡς τὴν ἐνεργεῖαν κατὰ μονάδα μήκους πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Δὲν χρειάζεται δύναμις διὰ νὰ κινήθῃ ἓνα σῶμα ἐπὶ ὀριζοντίου ἐπιφανείας, ἐάν, ἐννοεῖται, δὲν ὑπάρχῃ ἀντίστασις τριβῆς ἢ ἀέρος. Ἡ γῆ δὲν καταβάλλει δύναμιν ἐπὶ μᾶς ὀριζοντίου ἐπιφανείας, ἐπειδὴ εἶναι ἐπιφάνεια σταθερᾶς ἐνεργείας, ἀλλὰ χρειάζεται ὀρισμένον ποσὸν ἐνεργείας διὰ νὰ ὑψωθῆ σῶμα ὀρισμένου βάρους εἰς ὕψος ἐνὸς ποδὸς καὶ ἡ μεταβολὴ αὐτῆς ἐνεργείας παρουσιάζεται ὡς δύναμις. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ἐκφράσεως τῆς δυνάμεως ὀδηγεῖ κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν νόμον τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας».

«Μοῦ φαίνεται», παρετήρησε τότε ὁ λογικὸς Μπέρμαν, «ὅτι ὁ ὀρισμὸς αὐτὸς τῆς δυνάμεως δὲν εἶναι διόλου ὀρισμὸς. Ἐὰν ὀρίσωμεν τὴν ἐνεργεῖαν ὡς τὸ γινόμενον μιᾶς δυνάμεως πρὸς ἓνα ὀρισμένον μῆκος,

δὲν ἠμποροῦμεν κατόπιν νὰ ὀρίσωμεν πάλιν τὴν δύναμιν ὡς τὴν διαφορὰν τῆς ἐνεργείας εἰς τὴν μονάδα τοῦ μήκους».

«Ἡ παρατήρησίς σας θὰ ἦτο ἀπολύτως δικαιολογημένη, ἐὰν ἐμετρούσαμεν πάντοτε τὴν ἐνέργειαν διὰ τῆς δυνάμεως», ἐξήγησεν ὁ Νέλσον. «Ἡ ὁμοιόμορφος κίνησις εἶναι ἓν εἶδος ἐνεργείας, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ τὴν συνδέωμεν μὲ τὰς δυνάμεις. Ἐχομεν κάθε λόγον νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἐνέργεια εἶναι πλέον θεμελιώδης ἀπὸ τὴν δύναμιν, καὶ ὅταν θέλωμεν νὰ ὀρίσωμεν τὴν δύναμιν πρέπει νὰ τὴν τοποθετήσωμεν ἐπὶ ἐνὸς πλέον βασικοῦ στοιχείου ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἰδίαν».

Ὁ Οὐίλσον ἐμειδίασε ἀκούων τὴν παρατήρησιν τοῦ πρακτικοῦ φυσικοῦ καὶ εἶπε: «Χαίρω πολὺ πὺν βλέπω ὅτι ὁ φίλος μας ὁ Νέλσον ζητεῖ νὰ εὔρη πραγματικότητος πίσω ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς πείρας. Νομίζω ὅτι ἔχει δίκαιον ὅταν ὀνομάζῃ τὰς δυνάμεις ἐκφάνσεις τῆς διαφορᾶς τῆς ἐνεργείας. Θὰ ἦθελα νὰ παραστήσω ἓνα πεδῖον ἔλξεως, περίξ τῆς γῆς ὡς μίαν σειρὰν ἀπὸ σφαιρικά στρώματα ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰς ἐπιφανείας σταθερᾶς ἑλκτικῆς ἐνεργείας. Εὐρίσκομεν δυσκολίαν ὅταν πρόκειται νὰ παραστήσωμεν δυνάμεις αἱ ὁποῖαι δὲν ἐνεργοῦν ἐπὶ ὀρισμένου σημείου, ἀλλὰ ἔχομεν μάθει νὰ παριστάνωμεν τὴν ἐνέργειαν κατὰ ὑποθετικὸν τρόπον, δηλ. ὡς μίαν ἐνέργειαν τῆς ὁποίας ἡ δρασίς δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ, ἀλλὰ ἡ ὁποία ὑπὸ καταλλήλους περιστάσεις εἶναι ἱκανὴ νὰ παραγάγῃ μηχανικὴν ἐργασίαν. Ἡ δύναμις τῆς βαρῦτητος φαίνεται ν' ἀντιπροσωπεύῃ καὶ ὡς πρὸς τὸ ποσὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τὴν τάσιν τῶν σωμάτων νὰ κινῶνται πρὸς ἐπίπεδα μικροτέρας ἐνεργείας.

«Ὁ Νέλσον εἶπεν ὅτι ἡ μᾶζα εἶναι κάτι τὸ οὐσιαστικὸν εἰς τὴν ὕλην καὶ ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀλλάξῃ ἔνεκα οἰασθήποτε φυσικῆς ἢ χημικῆς μεταβολῆς. Ἀλλὰ συμφῶνως πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος, ἡ μᾶζα ἐνὸς σώματος εἶναι μία λειτουργία τῆς κινήσεώς του. Τοιοῦτοτρόπως ἠμποροῦμεν ν' ἀλλάξωμεν τὴν μᾶζαν ἐνὸς σώματος ὅταν τὸ θέσωμεν εἰς ταχείαν κίνησιν. Ἐπειδὴ ὅλαι αἱ ταχύτητες εἶναι σχετικαί

πρὸς τὸ ἐν χώρῳ καὶ χρόνῳ πλαίσιον τοῦ παρατηρητοῦ καὶ εἶναι μόνον ἐπιμέσως σχετικαὶ πρὸς τὰ ἄλλα σώματα, μού φαίνεται ὅτι ἡ αὔξησις τῆς μᾶζης ἐκφράζει κατὰ πρῶτον μίαν σχέσιν μεταξὺ ἐνὸς ἐξωτερικοῦ ἀντικειμένου καὶ τοῦ ἐν χώρῳ καὶ χρόνῳ διανοητικοῦ πλαισίου τοῦ παρατηρητοῦ».

«Ἐγὼ ἀντίρροσιν ὡς πρὸς τὴν πρότασιν ὅτι ἡ κίνησις γενικῶς καὶ ἡ αὔξησις τῆς μᾶζης εἰδικῶς ἔχουν σχέσιν μὲ τὸν νοῦν μας», εἶπεν ὁ Νέλσον. «Θὰ συνέβαιναν καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς γῆς ἔμβια ὄντα δυνάμενα νὰ τὰς περιγράψουν. Πρέπει ἐν τούτοις νὰ ὀμολογήσω ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ δώσῃ κανεὶς μίαν ἀπλήν ἐξήγησιν διὰ τὴν αὔξησιν αὐτὴν τῆς βαρῦτητος. Καταλαβαίνω ὅτι δὲν ἠμποροῦμεν ἐπ' ἀπειρον νὰ αὐξάνωμεν τὴν ταχύτητα ἐνὸς σώματος ἔχοντος ἠλεκτρικὸν φορτίον, ὅπως εἶναι τὸ ἠλεκτρόνιον, ἐπειδὴ τὰ ἠλεκτρικὰ πεδία δὲν ἠμποροῦν νὰ κινῶνται ταχύτερον τοῦ φωτός, ἀλλὰ διατί δὲν ἠμποροῦμεν ν' αὐξάνωμεν ἐπ' ἀπειρον τὴν ταχύτητα ἐνὸς σώματος τὸ ὁποῖον δὲν φέρει ἠλεκτρικὸν φορτίον, αὐτὸ εἶναι δυσκολώτερον νὰ τὸ ἐννοήσω».

«Νομίζω ὅτι τὸ σῶμα αὐτὸ κινεῖται εἰς τὸν νοῦν σας καὶ ὄχι εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διάστημα», εἶπεν ὁ Οὐίλσον. «Ἡ κίνησις εἶναι ἀνθρώπινος τρόπος ἐκφράσεως ὀρισμένων ἀλλαγῶν εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ μόνος τρόπος καὶ ἴσως ὄχι καὶ ὁ πλέον ἀληθής. Εἰς τὸν χωρο-χρόνον δὲν ὑπάρχει πραγματικὴ κίνησις, καὶ ἐν τούτοις ἡ φύσις ἐκείνου τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν κίνησιν ἐκφράζεται κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον».

Ὁ Βόρις Χαρκὼφ ἤκουε προσεκτικὰ τὴν συζήτησιν. Εἶχεν ἀκούσει παρομοίαις συζητήσεις εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ εἶχεν ἰδῆ τὸν καθηγητὴν του νὰ διδῆ τὴν ἐξήγησιν μὲ πολὺπλόκους ἐξισώσεις, ἀλλὰ ποτὲ δὲν εἶχεν ἐννοήσει τὴν σημασίαν τῶν περιέργων αὐτῶν συμβόλων. Μὲ τὴν ἀπροκατάληπτον εὐθύτητα τῆς ἡλικίας του, εἶπεν:

«Γιατί δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κινήσωμεν ἓνα βαρὺ σῶμα ὅπου θέλομεν, χωρὶς καμμίαν προσπάθειαν; Καὶ ἂν θέσωμεν εἰς κίνησιν ἓνα σῶμα, διατί δὲν ἠμποροῦμεν νὰ

τὸ σταματήσωμεν χωρὶς μυϊκὴν δύναμιν; Ἄν παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ φύσις ἀποφασίζει πῶς πρέπει νὰ κινήται μέσα εἰς ἓνα ἑλεκτικὸν πεδίον ἓνα σῶμα μὲ ὀριζομένην ἀρχικὴν ταχύτητα, καὶ πάλιν δὲν ἠμπορῶ νὰ καταλάβω μὲ ποίαν μέθοδον θ' ἀντισταθῇ εἰς τὴν προσπάθειάν μου νὰ τὸ κινήσω πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν καὶ μὲ διαφορετικὴν ταχύτητα ἀπὸ ἐκείνην πού τοῦ ἔδωσεν ἡ φύσις. Μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ μάζα εἶναι τὸ μέτρον τῆς ἀντιστάσεως τῆς φύσεως εἰς τὴν ἰδικήν μας προσπάθειαν μὲ τὰς συνηθισμένας τῆς ἐνεργείας, ἀλλὰ ὄχι ἡ πραγματικὴ αἰτία τῆς ἀντιστάσεως».

Ὁ Νέλσον τὸ ἐθεώρησεν αὐτὸ ὡς πρόκλησιν ἐναντίον του καὶ εἶπε. «Κατὰ πρῶτον θέλω νὰ ἐπαναλάβω ὅτι ἡ ἐπιστήμη εἶναι μία περιγραφή, εἰς ποσοτικούς δρους, τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον ἐργάζεται ἡ φύσις, καὶ δὲν παρουσιάζεται ὡς ἐξηγουῦσα τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ φυσικὰ φαινόμενα παρήχθησαν. Ἐπὶ πλέον, ὅταν ἐπεμβαίνωμεν εἰς τὴν φυσικὴν πορείαν ἑνὸς κινουμένου σώματος τὸ κάμνομεν παρενθέτοντες ἄλλα πεδία, ὅπως τὸ πεδίον τὸ παραγόμενον δι' ἑνὸς ἐμποδίου ἢ διὰ τῆς μυϊκῆς μας δυνάμεως. Ὀνομάζομεν τὰ πεδία αὐτὰ μορφώματα ἐν τῷ χώρῳ καὶ ἐν τῷ χρόνῳ, ἐπειδὴ ἡ περιγραφή μας ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ ὄχι ἐκ τῶν αἰτίων περὶ τῶν ὁποίων τίποτε δὲν γνωρίζομεν, καὶ καθὲ συζήτησις περὶ αὐτῶν θὰ ἦτο περιττή».

«Δὲν νομίζω περιττὴν κάθε συζήτησιν» παρετήρησεν ὁ Μπέριμαν «διότι διὰ τῆς συζητήσεως τῶν διαφόρων προβλημάτων, εἰμὲθα ὑποχρεωμένοι νὰ σκεπτόμεθα περὶ τούτων, καὶ κανεὶς δὲν γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων ἐὰν δὲν προκίψῃ κάτι τὸ ἐξαιρετικῶς σπουδαῖον ὡς ἀποτέλεσμα τῶν σκέψεων καὶ τῶν συζητήσεών μας. Τὸ πρῶτον πρᾶγμα πού ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν μου ὡς ἀποτέλεσμα τῆς συζητήσεώς μας, εἶναι ὅτι ἡ μάζα φαίνεται ὡς μέτρον τῆς δυνάμεως τῶν δεσμών πού ἐνώνουν ἓνα σῶμα μὲ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ὕλης εἰς τὸ σύμπαν. Ἐφ' ὅσον ὅλοι οἱ ἀτομικοὶ πυρῆνες ἔχουν βάρος, τὰ ὁποῖα εἶναι σχεδὸν ἀκέραια πολλαπλασια τοῦ βάρους τοῦ πυρῆνος τοῦ ἀτόμου

τοῦ ὑδρογόνου, θὰ ἠμπορούσαμεν ἴσως νὰ θεωρήσωμεν τὴν μάζαν ἑνὸς ἀτόμου, ὡς ἀντιπροσωπεύουσαν τὸν ἀριθμὸν τῶν δεσμῶν του πρὸς τὸ σύμπαν, ἢ, διὰ νὰ εἶμαι ἀκριβέστερος, πρὸς τὸν χώρον τὸν καθοριζόμενον στατιστικῶς ὑφ' ὄλων τῶν ἀστρῶν τοῦ σύμπαντος.

»Ἐπὶ πλέον, διὰ ν' ἀπαντήσω εἰς ἐκεῖνον πού εἶπεν ὁ Νέλσον, ὅτι δηλ. δὲν γνωρίζομεν τίποτε περὶ τῶν αἰτίων τῶν δυναμικῶν πεδίων, θέλω νὰ εἶπω ὅτι ὑπάρχει μία συγκεκριμένη περίπτωσις κατὰ τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἄμεσον γνῶσιν τῆς αἰτίας τῶν μεταβολῶν εἰς ἓνα δυναμικὸν πεδίον. Ὁμιλῶ περὶ τῶν μεταβολῶν τοῦ σχήματος τῶν μυῶν μας, αἱ ὁποῖαι ἠμποροῦν νὰ ρυθμισθοῦν διὰ τῆς θέλησέως μας. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ πρῶτον αἶτιον δὲν εἶναι μία ἐπέμβασις πολλῶν πεδίων, ἀλλὰ κάτι εἰς τὸν νοῦν μου, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὴν συστολὴν τῶν μυῶν μου. Ἡ θέλησις φαίνεται νὰ εἶναι ἓνας τρόπος ἐκφράσεως τοῦ νοῦς μου ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖ φυσικῶς κινήσεις πρὸς μίαν προκαθορισμένην διεύθυνσιν, ὅπως συμβαίνει εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν γράφω μίαν πρότασιν ἐκφράζουσαν ἓνα νόημα. Γνωρίζω ὅτι ὑπάρχουν ἐπιστήμονες οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ θέλησίς μου εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν εἶναι ἓνα αἶσθημα τὸ ὁποῖον παράγεται ἐκ χημικῶν μεταβολῶν ἐντὸς τοῦ ἐγκεφάλου μου, κατὰ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν γράφω τὴν πρότασιν ἀλλὰ νομίζω ὅτι ὀλίγοι λαμβάνουν τὴν θεωρίαν αὐτὴν ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν. Δὲν εἶμαι αὐτόματον καὶ γνωρίζω πολὺ καλὰ ὅτι ἡ θέλησίς μου προηγείται καὶ δὲν ἔπεται τῆς πράξεως τῆς γραφῆς τῆς προτάσεως.

«Ὅταν ὁ Μπέριμαν εἶπε τὴν λέξιν τ ρ ὀ π ο ς, τὰ μάτια τοῦ Χαρκὸφ ἤρριξαν νὰ λάμπουν. Δὲν εἶχε πρὸ ὀλίγου μόλις διαβάσει τὴν «Ἠθικὴν» τοῦ Σπινόζα, ὅπου ὁ ἀποσυναγωγὸς αὐτοῦ Ὁλλανδο-ἑβραῖος ὀμιλοῦσε διὰ μίαν παγκόσμιον οὐσίαν μὲ διαφόρους τ ρ ὀ π ο υ ς ἐνεργείας; Ἴσως ἢ βαρύτες καὶ ἢ ἀδράνεια νὰ ἦσαν τρόποι ἐνεργείας τῆς ἀρχικῆς αὐτῆς οὐσίας, ἢ ὁποῖα ὑπετίθετο ὅτι ἦτο ἡ πρωταρχικὴ αἰτία παντὸς πράγματος, περιλαμβανομέ-

νης καὶ τῆς τάξεως εἰς τὴν φύσιν. Ὁ Σπινόζα ὠμιλοῦσε διὰ μίαν natura naturans τὴν ἐνεργὸν οὐσίαν καὶ μίαν natura naturata, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας τῆς οὐσίας αὐτῆς. Ὁμιλοῦσε ἐπίσης περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ βλέπῃ κανεὶς τὴν φύσιν, «sub specie aeternitatis», ὑπὸ τὸ πρῶτομα τῆς αἰωνιότητος, τὸ ὁποῖον ὁ Βόρις Χαρκὼφ ἐξηγοῦσε ὅτι ἔπρεπε νὰ βλέπῃ κανεὶς τὴν φύσιν ὡς μίαν αἰωνίαν παγκόσμιον τάξιν. Ὁ Σπινόζα ἐταύτιζε τὴν παγκόσμιον αὐτὴν οὐσίαν μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτὸς ἦτο τελείως διάφορος ἀπὸ ἐκείνων τὸν ὁποῖον ἐπίστευε ὁ ἀμαθὴς δῆλος. Νὰ ἐκρύπτετο ἀράγε πίσω ἀπὸ τὴν φύσιν μία παγκόσμιος οὐσία ἐκφραζομένη εἰς φυσικὰ φαινόμενα; Ἴσως νὰ ὑπῆρχε ἐδῶ κατὰ τὸ σπουδαῖον. Ἐνα φιλικὸν μείδιμα ἐκ μέρους τοῦ Μπέριαν τὸν ἐνεθάρρυνε διὰ νὰ εἴπῃ:

«Δὲν εἶναι δυνατόν, ὅπως λέγει ὁ Σπινόζα, νὰ ὑπάρχῃ πίσω ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως κάποια οὐσία ἢ ὁποία κυβερνᾷ τὸ πᾶν καὶ ἐκφράζεται μὲ διαφόρους τρόπους; Ἐνας ἀπὸ τοὺς τρόπους τῆς ἐνεργείας τῆς δυνατόν νὰ εἶναι τὰ ἐλκτικὰ πεδία μὲ ὀρισμένας ἰδιότητας εἰς τὸν χῶρον καὶ τὸν χρόνον. Ἐὰν αὕτη εἶναι ἡ αἰτία τῶν χωρο-χρονικῶν κατασκευῶν, εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ αἰτία τῶν μεταβολῶν τῶν κινήσεων τοῦ χειριοῦ μου ὅταν ἐγὼ γράφω μίαν πρότασιν εἰς τὸ χαρτί».

Κάποια περιφρονητικὴ ἐκφρασίς ἐφάνη εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Νέλσον, ὁ ὁποῖος εἶπε:

«Δὲν φαντάζομαι νὰ ἐννοεῖτε ὅτι ὑπάρχει κάποιος Θεὸς ὁ ὁποῖος ἀποφασίζει πόσον γρήγορα πρέπει νὰ κινηθῇ ἓνα σῶμα καὶ πόση προσπάθεια πρέπει νὰ καταβληθῇ διὰ νὰ τεθῇ ἓνα αὐτοκίνητον εἰς κίνησιν, ἢ τί πρέπει νὰ γραφῇ εἰς τὰς ἐφημερίδας. Αὐτὰ σὰς διδάσκουν εἰς τὴν Ρωσίαν;»

Ὁ Χαρκὼφ εἶχε καταλάβει τὸν σαρκασμὸν τοῦ Νέλσονος καὶ ἀπήντησε μὲ κάπως ἔντονον ὕψος: «Βεβαίως καὶ δὲν μᾶς διδάσκουν αὐτὰ εἰς τὴν Ρωσίαν. Εἴμεθα πρακτικὸς λαὸς καὶ σχεδὸν ὅλοι μας ἔχομε καλύτερο νὰ κάνωμε ἀπὸ τὴν ἔρευναν διὰ πραγματικότητας πίσω ἀπὸ τὸν κόσμον

τῶν φαινομένων. Ἄλλὰ ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα ποὺ κανένας μας πιά δὲν θὰ ἐργάζεται σκληρὰ διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀνεσίαν μας, τότε θὰ ἠμπορέσωμε νὰ ἰδρῶσωμε μίαν ἰδικὴν μας φιλοσοφίαν. Θὰ εἶναι μία φιλοσοφία ἢ, ἂν θέλετε, θρησκεία, οἰκοδομημένη ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὰ γεγονότα-ἄχι ἐπάνω εἰς ὑποθετικὰ ἀποκαλύψεις. Ἄν θέλωμεν Θεόν, θὰ εἶναι ἓνας Θεὸς ὁ ὁποῖος ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ περιγράφεται ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην. Θὰ ἀνακαλύψωμε τὸν Θεὸν εἰς τὰ ἐργαστήριά μας καὶ ἄχι εἰς μονχλιασμένα βιβλία. Οἱ καλύτεροί μας ἐπιστήμονες θὰ εἶναι οἱ ἀρχιερεῖς μας καὶ αὐτοὶ θὰ μᾶς εἰποῦν ποία εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ ποία εἶναι τὸ ψέμμα».

Ὁ Ντাইβις ἐνόμισε ὅτι ἦτο πλέον καιρὸς νὰ κατεβάσῃ τὴν ἐπιστήμην ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν βᾶθρον ἐπὶ τοῦ ὁποῖου τὴν εἶχε τοποθετήσῃ ὁ Βόρις. «Ἐπάρχουν πράγματα μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν γνῶσιν», εἶπε. «Ἐγὼ μᾶς ὠφελεῖ νὰ γνωρίζωμεν τὰ μυστήρια τῶν ἀτόμων, ὅταν πρόκειται νὰ τὰ χρησιμοποιήσωμεν πρὸς καταστροφὴν μας καὶ πρὸς αὔξησιν τῆς ἰδιοτελείας μας καὶ τῆς ἐπιθυμίας μας διὰ τὴν ἀπόκτησιν δυνάμεως; Ἡ ἀγαθότης εἶναι σπουδαιότερα τῆς γνώσεως. Θὰ ἐπιορτιμοῦσα νὰ ζήσω εἰς ἓνα κόσμον καλῶν ἀνθρώπων, παρὰ εἰς ἓνα κόσμον σπουδασμένων ἀνθρώπων. Ὁ σπουδασμένος δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκην καὶ σοφός, ἀλλὰ ὁ καλὸς εἶναι ἐν τῇ ἀγαθότητι του σοφός καὶ ἂν ἀκόμη ἀγνοῇ πολλὰ πράγματα. Ὁ Χριστὸς δὲν ἦτο κατὰ κόσμον σπουδασμένος, ἀλλὰ ἦτο καὶ ἀγαθὸς καὶ σοφός.

»Δὲν θέλω νὰ ὑπερασπισθῶ τὸν Χριστιανισμὸν ὅπως κηρύττεται καὶ ἐφαρμόζεται ἀπὸ πολλοὺς ἀνθρώπους σήμερον. Ἄλλὰ οἱ βασικοὶ νόμοι τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι τὸ «ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεὸν σου» καὶ τὸ «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν». Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι ἀγάπη πρὸς τὰς ἀρχὰς ἐκεῖνας διὰ τὰς ὁποίας ἔχομε τὴν πληροφορίαν τῆς συνειδήσεως ὅτι εἶναι καλαὶ καὶ χρήσιμοι δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Συνοδεύεται ἀπὸ ἓνα θαυμασμὸν διὰ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐ-

πιθυμίαν τοῦ νὰ ἔλθωμεν εἰς πλησιεστέραν ἐπαφὴν μὲ τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πνεύματός μας, διὰ νὰ ἠμποροῦμεν νὰ ζώμεν ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὰς ἀρχάς του. Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ προσωποποιήσις τῶν ἀρχῶν αἱ ὁποῖαι κυβερνοῦν τὸ σύμπαν καὶ τὸ κυριώτερόν του χαρακτηριστικόν εἶναι ἡ 'Αγάπη'.

Ὁ Χαρκὼφ εἶχε περιπλεχθῆ ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτούς. Ἡσθάνθη ὡς ἔξ ἐνστίκτου ὅτι κάτι τὸ σπουδαῖον εἶχε λεχθῆ, ἀν καὶ δὲν ἤθελε ποτὲ νὰ τὸ κάμῃ ἀντικείμενον ἐρεύνης. Ὅλη του ἡ μόρφωσις εἶχεν ἀφιερωθῆ εἰς τὴν γνῶσιν ἐπιστημονικῶν δεδομένων καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐπὶ τῆς μηχανικῆς. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀγαθότης δὲν εἶχαν θεῖον εἰς τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἐπιστήμης, ὅπως ἐκεῖνος τὸ ἐφαντάζετο, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀρνηθῆ ὅτι ἦσαν σπουδαῖοι παράγοντες εἰς τὴν ἀτομικὴν ζωὴν καὶ εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Εἶχεν ἀκούσει τοὺς Σοβιετικούς

ἐπιστήμονας νὰ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ μητρικὴ ἀγάπη ἦτο μία βιολογικὴ ἀντίδρασις τὴν ὁποίαν θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ παραγάγῃ εἰς ἐν θῆλυ ζῶον δι' ἐμβολιασμοῦ μὲ προλακτίνην, ὁρμόνην, ἡ ὁποία ἠμποροῦσε νὰ παραχθῆ εἰς τὸ ἐργαστήριον. Ἐπῆρχεν ἀραγε τὸ αἰσθημα τῆς ἀγάπης μέσα εἰς αὐτὴν τὴν προλακτίνην; Καὶ ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν προλακτίνην, ἀπὸ ποῦ ἠμποροῦσε νὰ ἔρχεται; Καὶ ἀπὸ ποῦ, πράγματι, τὰ αἰσθηματά μας καὶ αἱ συγκινήσεις μας ἔρχονται;

Αἱ σκέψεις τοῦ Χαρκὼφ διεκόπησαν ἀπὸ τὴν φωνὴν τοῦ Οὐίλσον:

«Νομίζω ὅτι εἶναι καλύτερα ν' ἀναβάλωμεν τὴν συζήτησιν τῶν προβλημάτων αὐτῶν δι' ἄλλην φοράν, ὅταν θὰ τὰ ἔχωμεν πλήρως μελετήσει. Εἶναι τόσον σπουδαῖα, ὥστε δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τ' ἀγνοήσωμεν.»

GUSTAV STRÖMBERG

(Συνεχίζεται)

ΣΗΜΑΙΑ ΠΟΛΕΜΙΚΗ

Κύριε,
ἰδοῦ, προσφέρω τούτη τὴν καρδιά:
γεμάτη τραύματα,
ραϊσμάτα γεμάτη.
Κάθε τῆς ραΐσμα, μὰ ἱστορία παληά.
Κάθε τῆς τραῦμα ἕνας πόνος νέος:
μὰ σταύρωση,
ἕνας θάνατος....

Ἴδου ἡ καρδιά μου,
Κύριε,
πολύπαθη καθὼς
σημαία πολεμικῆ
π' ἀπ' τοὺς ἀνέμους τῶν μαχῶν
κουρέλι ἔνδοξο ἀτόμεινε
τούτ' ἡ καρδιά
ἡ πολυπονεμένη.

Κύριε.

Προσφέρω τὴν καρδιά μου στὸν ἀγῶνα·
κι' εἰμ' ἔτοιμος γιὰ νέες μάχες τώρα.
πολεμικὴ σημαία-τὸ κουρέλι τοῦτο ξεδιπλώ-
ἐνάντια στὴ φθορὰ [νω
κόντρα στὸν πόνο.

Ναὶ Κύριε.

Τὸ ἔνδοξο κουρέλι μου ὑψώνω.
—σημαία πολεμικῆ
ἐνάντια στὴ φθορὰ,
στὴν ἀνομία,
στὸν πόνο,

Κύριε.

Κάποτε, ἴσως... μὴν Αὐγὴ
ἀνάμεσα στὶς ἄλλες πού θὰ τρέξουμε στὴ
[γῆ-σημαίεις
ὅταν μὴ καινούργια ἐποχὴ ἀνατεῖλει,
γιὰ ἕνα νέον κόσμον
πού θ' ἀναστηθῆ.
Ἴσως, ποῖος ξέρει; Τοῦτο τὸ κουρέλι
πλάι στὶς ἄλλες τὶς τρισένδοξες σημαῖες,
[μήπως στηθῆ.

Ἴδου, προσφέρω τὴν καρδιά μου, Κύριε·
τὴν πολύπαθη τούτη καρδιά.

ΕΝΑ ΜΗΝΥΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΛΛΑΝΔΙΑΝ

Τὸ μήνυμα τὸ ὁποῖον παραθέτομεν κατωτέρω ἐδημοσιεύθη πρῶτον εἰς τὸ ὀλλανδικὸν περιοδικὸν «Geloof en Wetenschap», ὄργανον τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως τῶν Φυσικῶν ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ ἀνεδημοσιεύθη εἰς ἴδιον τεύχος (Rondblik). Εἶναι γραμμένον ἀπὸ τὸν Ὀλλανδὸν ἱατρὸν Dr Geritt Lindeboom, ὁ ὁποῖος μετέσχεν εἰς τὸ Διεθνὲς Ἱατρικὸν Συνέδριον τοῦ Bossey τῆς Ἑλβετίας («Ἀκτινές» τόμ. 1946 σελ. 5 ἐπ.), ὅπου εἶχε τὴν εὐκαιρίαν ἐκ τῆς ἐπαφῆς μὲ τοὺς Ἑλληνας ἀντιπροσώπους νὰ γνωρίσῃ τὰ τῆς Χριστιανικῆς κινήσεως ἐν Ἑλλάδι. Εἰς τὸ ὄχι ἄνω μήνυμα περιλαμβάνει καὶ τὴν φωτοτυπίαν τοῦ χαιρετισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἀπηρτύνηε πύρουσι πρὸς τὰ μέλη τοῦ ἱατρικοῦ συνεδρίου τοῦ Bossey ἢ «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» τῆς Ἑλλάδος. Τὴν φωτοτυπίαν αὐτὴν μεταφέρομεν ἐνταῦθα μαζὶ μὲ ἓνα μέρος τοῦ ὀλλανδικοῦ κειμένου.

Terwijl het vernemen van het bestaan dezer verenigingen ons reeds aangenaam verraste, bracht de kennismaking met enige Griekse artsen ons de grootste verrassing. Iets daarvan konden wij reeds bij aankomst vermoeden, toen alle deelnemers een keurig gedrukte kaart ter hand werd gesteld met, onder een tekeningetje van den Areopagus, een korte, in het Frans gestelde groet van de „Union chrétienne des Intellectuels de Grèce”, waaronder in het Grieks volgend de verzen 3 tot 7 van Paulus' brief aan de Colossenzen.

Athènes. Août 1948.

Aux très distingués docteurs participant au Congrès International des Médecins Chrétiens de Bossey, 1948, avec les plus cordiales salutations de la part de l'Union Chrétienne des Intellectuels de Grèce :

« Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἐστὶ καρποφοροῦμενον καὶ αὐξανόμενον καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε καὶ ἐπίγνωτε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ... »

(Épître de St Paul aux Colossiens 1, 3-7)

ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΕΣΠΟΤΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΜΑΪΟΥΜΑ

VI

Θά ἐξετάσουμε ἕναν-ἕνα, βιαστικά κάπως, τοὺς δεσποτικούς κανόνες τοῦ Κοσμᾶ, γιὰ νὰ ἴδουμε ἀπὸ πῶς κοντὰ τὴν ἐσωτερικὴ μελωδία τοῦ ὑπολανθάνει στους στίχους του.

Τὸ ὄψος τους φαίνεται συνεχῆς μέσα στὴν ὑποβολὴ τῆς μουσικῆς τους, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάγνωσή τους ἐπίσης τοὺς ὀπλίζει. Ἀφοῦ περάσουμε ἀπὸ τὸ ἄμετρο ἐκεῖνο πάθος τῆς ὑπερβολῆς, πὸς θὰ τὴν ὀνομάζαμε δι-κεκαυμένη, θὰ βρεθοῦμε σ' ἕνα κρᾶμα ἰδεῶν πὸς ἔχει τὴν κλασσικώτερη σεμνότητα στὴ διατύπωσή του, ὅσο κι' ἂν ἡ φαντασία πὸς τίς διαρθρώνει εἶναι ὑπέρμετρη.

Ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς κανόνες αὐτοὺς μοιάζει σὰν μιὰ χωριστὴ εἰσαγωγὴ σὲ μιὰ ὑπέρλαμπρη τελετουργικὴ χαρὰ, πὸς σύγχρονα τὴ διεξέρχεται ὀλόκληρη. Ὅλοι μαζί οἱ κανόνες αὐτοὶ εἶναι προϊόντα πὸς ἄγουν στὴ χριστιανικὴ πολυφιλία.

Α'. Στὸν κανόνα «Εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν», στους εἰρμούς καὶ στὰ τροπάρια ὄλων τῶν ὡδῶν εἶναι διάχυτο τὸ δράμα τῶν Χριστουγέννων. Τὸ γραφικὸ βουκολικὸ περιβάλλον τους δὲν διαφεύγει ἀπὸ τὸν ὕμνογράφο. Ὁ φυσιολατρικὸς τόνος, ὅπου ἀναπνέει, κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸ μυστήριο. Ἡ θεϊκὴ αὐτὴ προστασία εἶναι σὲ ὄλη τὴν ἡρεμία τῆς χριστουγεννιάτικης νύχτας: αὐτὴ δεσπάζει στὸν κανόνα. Ὁ ἁμαρτωλὸς θόρυθος δὲν ὑπάρχει πούθενά. Τὸ ἀνέσπερο φῶς καταυγάζει τὰ πάντα.

Ἔτσι διακρινεῖται ἡ ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων: τὸ κοσμοσωτήριο γεγονός εἶναι ἀναπόσπαστο ἀπὸ τὸν κανόνα. Θὰ σταθῶ σὲ λίγους στίχους.

Στὸ τροπάριο 3 τῆς α' ὡδῆς ἔχουμε τὴν ἔξαρση τοῦ γεγονότος σὲ διηγηματικὴ μορφή, ἐπίτηδες καυωμένη τέτοια:

Χριστὸς ὁ Θεός, δυνάμεις λαθῶν, ὄσας ὑπερκοσμίους, ὄσας ἐν γῆ, καὶ ἑνανθρωπήσας ἀνεκτήσατο ἡμᾶς.

Στὸ τροπάριο 3 τῆς γ' ὡδῆς μᾶς σταματᾷ ἡ ἀνασύνθεση πὸς κάνει ὁ ὕμνογράφος ἀπὸ τὴν Προφητεία τοῦ Μιχαίου (ε' 2):

Καὶ σὺ, Βηθλεέμ, οἶκος Ἐφραθᾶ, μὴ ὀλιγοστός εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιᾶσιν Ἰούδα. Ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα τοῦ Ἰσραὴλ.

Καὶ ὁ ὕμνογράφος:

Βηθλεέμ εὐφραίνου, ἡγεμόνων Ἰούδα βασιλεία· τὸν Ἰσραὴλ γὰρ ὁ ποιμαίνων, χερουβὶμ ὁ ἐπ' ὤμων, ἐκ σοῦ προελθὼν Χριστὸς ἐμφανῶς, καὶ ἀνυψώσας τὸ κέρας ἡμῶν, πάντων ἐθασίλευσεν.

Ἄλλοτε ἡ μεταποίησις τοῦ σημείου πὸς παρέλαθε ὁ ὕμνογράφος. ἔχει μιὰ συντομία, γιὰ νὰ δοθῇ εὐρυχωρία στὴν πρωτότυπη συνοδευτικὴ ἔκφρασή του.

Τὴ δογματικὴ ἔννοια τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου λατρευτικά, μὲ περισσότερο συναίσθημα, τὴ βρίσκουμε στὸν κανόνα αὐτὸν τοῦ Κοσμᾶ.

Ἡ ἀπειροελάχιστη λέξις μεγαλώνει στὸν ὕμνο, γιὰ νὰ τραγουδηθεῖ τὸ ἀπειρομέγεθες γεγονός. Ἐπιλεκτὴ ἡ ψυχὴ τοῦ ὕμνογράφου δὲν ἀπηχεῖ μόνο τὴν προσωπικὴ συγκίνησή του, ἀλλὰ ζωγραφίζει συναίσθημα, πὸς ἔχουν ἀπήχηση σὲ κάθε γύρω του ψυχῇ, πὸς ζοῦσε τότε ὅπως αὐτὸς κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τοῦ ἀπαράγραπτου κύρους τῆς θρησκείας.

Ποιητικὴ ἀπλότητα ἔχει ἡ μεταφορὰ τοῦ τροπαρ. 3 τῆς ὡδῆς δ':

Ὡς πόκω γαστρί παρβενικῆ κατέ-
θης ὑετός, Χριστέ, καί ὡς σταγόνες
ἐν γῆ στάζουσαι.

Οἱ στίχοι τοῦ τροπαρ. 1 τῆς ὠδῆς στ' εὐαγγελίζονται τὸ χαρμόσυνο μήνυμα μὲ συμβολισμό, πού δὲν εἶναι μόνο τῶν λέξε-
ων ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀληθινὰ μακάριου νοή-
ματος:

Τὰς ἡνίας δὲ ὁ κρατῶν τῶν ἀχράν-
των δυνάμεων ἐν φάνη τῶν ἀλόγων
ἀνακλίνεται ῥάκει σπαργανοῦται, λύ-
ει δὲ πολυπλόκουσ σειράσ παραπτώ-
σεων.

Ἡ ἀγρυπνία τῶν ποιμένων, τὸ ξάφνισμα ἀπὸ ἑνα ἀδιόρατο προαίσθημα, καθὼς ἀτέ-
νιζαν στὸν πυκνοστόλιστο οὐρανὸ τῆς πο-
λύαστρης νυχτιάσ, τίς στιγμὲς πού ἐπλανιό-
ταν κι' ἐμάντευόταν ἡ φήμη τοῦ γεγονότος,
στὸ 1ο καὶ στὸ 3ο τροπάριο τῆς ὠδῆς ζ' εἶναι τόσο ζωντανεμένη. Ἀποσπῶ στίχους ἀπὸ τὸ 1ο τροπάριο:

Ποιμένες ἀγραυλοῦντες, ἐκπλαγοῦσ
φωτοφανειάσ ἔτυχον ῥόξα Κυρίου γάρ
αὐτοῦσ περιέλαμψε.

Ἡ μακρυνὴ ὁδοιπορία τῶν Μάγων, μὲ τὴν ὁδηγία τοῦ ἀστρου, γιὰ τὸ προσκύνη-
μα τοῦ βρέφους, εἶναι γραφικώτατη, καὶ
μᾶς δίνει ἐκεῖνο τὸ ρῆμα «ἔλκει» ὄλο τὸ
δρόμο τους, πού τὸν φανταζόμαστε νὰ τὸν
βαδίζουν τόσο πρόθυμα γιὰ τὸν προορισμὸ
τῆς γονυκλισιάσ τους. Στὸ τροπάριο 3 τῆς
ὠδῆς η' :

Θησαυροῦσ Χριστόσ ἐκ Σιῶν δὲ ταύ-
τησ καὶ βασιλεῖσ σὺν ἀστέρι ὁδηγῶ
ἀστροπολοῦντασ ἔλκει.

Τὸν ἴδιο αὐτὸ δρόμο ἐπιμένει καὶ στά-
θρια τροπάρια τῆς ὠδῆς θ' νὰ τὸν κάνει
θέμα του ὁ Κοσμάσ. Εἶναι τόση ἡ σημα-
σία τοῦ προσκυνήματος αὐτοῦ, τόσο συμ-
βολικὸ μεγαλεῖο ἔχει, κι' αὐτὸ δὲν διαφεύ-
γει διόλου ἀπὸ τὸν ὕμνογράφο. Τὸ ἴδιο
ὁδηγητικὸ ἀστρο γίνεται καταρράκτησ φω-

τὸσ στὸ τροπάριο 1 τῆς ὠδῆς θ' :

Ἐξάσιον δρόμον ὀρῶντεσ οἱ Μάγοι
ἀσυνήθουσ νέου ἀστέροσ ἄρτιφαοῦσ,
οὐρανίου ὑπερλάμποντοσ, Χριστόν βα-
σιλέα ἐτεκμήραντο ἐν γῆ.

Β'. Στὸν κανόνα «Εἰσ τὰ Θεοφάνεια»,
εἰρμὸ καὶ τροπάρια πειθαρχοῦν ἀπὸ τὴ
μιὰ μεριά στὴν ἀπαίτηση τῶν ὠδῶν τῆς
Παλαιάσ Διαθήκησ, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη συν-
δέονται πρὸς τὴ Βάπτιση τοῦ Χριστοῦ.

Μιὰν ἀπορία θαυμασμοῦ ἐκφράζει ὁ ὁ-
μνογράφοσ μέσα στὸν σχηματισμὸ τοῦ πό-
θου γιὰ νὰ ἀρθεῖ στὸ ὕψοσ τοῦ ὕμνου. Μᾶς
βοηθοῦν στίχοι σὰν αὐτοῦσ ν' ἀναλογισθοῦ-
με στὴν ἐποχὴ μας τί ἀνέπλαθε ἡ φαντα-
σία τῶν χριστιανῶν προγόνων μας καὶ ποιά
συμμετοχὴ εἶχαν στὸ δυσπρόσιτο ἐκεῖνο
σύνθημα τῆς ψυχῆσ τους, πού ἀγκάλιαζαν
διαρκῶσ ὄψεις θρησκευτικέσ.

Ὁ Κοσμάσ τὸ σύνολο τῶν γνώσεῶν
του τῶν θεολογικῶν τὸ στηρίζει στὴν ἀλή-
θεια, γιὰτὶ πάντα αὐτὸ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν
ἀποκαλυπτικὴ ἄνω Σοφία. Ὅσεσ ἀλήθειεσ
προέρχονται ἀπὸ τὴν παρατήρηση καὶ ὑπο-
πίπτουν στίσ αἰσθήσεισ καὶ κινητοποιοῦν
τὴν ὀρθοφροσύνη τοῦ ἀνθρώπου, αὐτέσ δὲν
τίσ ἀγνοεῖ ἀλλὰ ξέρει τὰ θριά τουσ.
Ἔτσι ἀπὸ τότε, ὅσο κι' ἂν οἱ δεῦτε-
ρεσ αὐτέσ ἀλήθειεσ συμπληρώνονται ἡ
καὶ τελειοποιοῦνται μὲ τὴν ἐπιστήμη,
οἱ ἀλήθειεσ τῆς Γραφῆσ, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέ-
ροσ, ἐρμηνεύομενεσ ἀπὸ τότε κι' αὐτέσ, δι-
νουν ἀπαντήσεισ στὸ ἀνεξιχνίαστο καὶ στὸ
ἀκατάληπτο. Τὰ ἴδια προβλήματα, σὲ ὁ-
ποτυπῶδη μορφή, θὰ τὰ βρεῖ ὁ ἀνθρώποσ
στὴ μυστηριακὴ τουσ ἔννοια, πού κάνει δι-
αδοχικὴ τὴν τάξη τῆς Δημιουργίασ ἀπὸ τὴ
φωτονεφέλη ἕωσ τὴν ἐμφάνιση τοῦ ἀνθρώ-
που στὴ γῆ.

Οἱ ἀπαράμιλλεσ εἰκόνεσ τῆσ θείασ δυνά-
μεωσ ἀρχίζουν μὲ τὴ δοξολογία. Στὰ τε-
λολογικὰ θεωρήματα τοῦ ὕμνογράφου ἐι-
σάγεται ὁ Ἰδανισμὸσ, ὁ γνώριμοσ στὴν πα-
ράδοσή μας ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ φιλοσοφία,
ἐκεῖνοσ ὁμοσ πού κατευθύνεται ἀπὸ τὸ
πνεῦμα. Ἔτσι ὁ ὕμνοσ γεμίζει μὲ τοῦσ τρό-

πους τῶν θεῶν κατηγορημάτων.

Αὐτὰ τὰ θεῖα κατηγορήματα παίρνει ὁ ὕμνωδός καὶ τὰ σκορπίζει στους κανόνες του, καὶ φτάνουν ὡς θέμα στὶς ὠδές, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνες ὡς λεπτομέρεια στὰ τροπάρια.

Πρὸς τὴν ὑμνούμενη βάπτισι τοῦ Ἰησοῦ συνάπτονται πολλοὶ εἰρμοί, ὅπως τῶν ὠδῶν γ', δ', ε', στ', ποὺ δὲν ἔχουν σχέση μὲ τίς ἀντίστοιχες ὠδές τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ἐπίσης καὶ πολλὰ σημεῖα ἀπὸ τροπάρια τῶν ὠδῶν γ' ἕως θ', ἀπὸ τὰ ὁποῖα παραθέτω μερικά, πλημμυρίζουν ἀπὸ τὸν ὕμνο τῆς Βαπτίσεως:

Μεγάλη φωνὴ ἐν τῇ ἐρήμῳ βοᾷ Πρόδρομος Χριστοῦ ἐτοιμάσατε ὁδοὺς καὶ τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν εὐθείας ἀπεργάσασθε (τροπάρ. 2 ὠδῆς γ').

Ἴνα σε ὕδασιν ἀπαύγασμα τῆς δόξης Πατρὸς χαρακτήρ ἀίδιου ἐκπλύνω. (τροπάρ. 1 ὠδῆς δ').

Γεωργὸς ὁ καὶ Δημιουργός, μέσος ἑσθηκῶς ὡς εἰς ἀπάντων, καρδίας ἐμβατεύει. (τροπάρ. 2 ὠδῆς ε').

Ἐν πνεύματι δὲ καινοποιεῖ δι' ὕδατος χάριτι. (τροπάρ. 2 ὠδῆς στ').

Ὡσπερ οὐρανῶ σὺν τρώμῳ καὶ θαύματι παρίσταντο ἐν Ἰορδάνῃ αἱ δυνάμεις τῶν ἀγγέλων, σκοποῦμεναι τοσαύτην Θεοῦ τὴν συγκατάβασιν. (τροπάρ. 1 ὠδῆς ζ').

Ρημάτων ὡς ἀκήκοεν ὁ βαπτιστὴς τοῦ Δεσπότη, σύντρομος παλάμην ἐκτείνει (τροπάρ. 2 ὠδῆς η').

Συντηρώμεθα χάριτι, πιστοί, καὶ σφραγίδι... ἔνθεν καὶ τῆς Τριάδος ὁψώμεθα φῶς τὸ ἄδυτον. (τροπάρ. 3 ὠδῆς θ').

Ὅπου ὑπάρχουν ἐπιδράσεις ἀπὸ τὸ εὐαγγελικὸ κείμενο, οἱ μεταβολές ποὺ κάνει στὸ ποίημά του ὁ ὕμνογράφος εἶναι ἀ-

ξιοπρόσεχτες γιὰ τὸν λόγο ὅτι κατορθώνει σύγχρονα νὰ μὴν ἀλλάζει τὸ βαθύτερο νόημα ἐκείνου. Ἀρκοῦμαι μόνον στὸ παράδειγμα τοῦ πρώτου ἀποσπάσματος, ποὺ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸν Λουκά (γ' 3-4) καὶ ἀπὸ τὸν Ἡσαΐα (μ' 3-5).

Στὸ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ νομίζεις πὺς ὁ ὕμνογράφος βαπτίζει τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Δὲν ξεχνᾷ ποτέ πὺς τὸ βάπτισμα εἶναι πρῶτο στὴν ἀριθμητικὴ τάξη τῶν μυστηρίων, κύριο καθὼς ἡ θεῖα Εὐχαριστία. Τὸ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ὕμνοῦν τὰ παραπάνω ἀποσπάσματα, ἔχει τέτοιο ἀναμφίλεκτο ὕψος, ὥστε φαινόμενα καὶ νόμοι πίστεως περιστρέφονται γύρω ἀπ' αὐτό. Ἄυλα στοιχεῖα τοῦ συμβολισμοῦ τοῦ βαπτίσματος παράγουν τὰ σπερματικὰ μόρια τῆς ἐξυμνήσεως, καὶ σ' αὐτὰ κυκλοφορεῖ δύναμη ποὺ ἀνελλίσσεται ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς.

Γ'. Στὸν κανόνα «Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν» πλεονάζει ἡ ἐπίδραση ἀπὸ τὸ εὐαγγελικὸ κείμενο, καθὼς ὁ Λουκάς διηγεῖται (β' 25 καὶ ἐ.). Εἶναι χαρακτηριστικὸ πὺς καὶ ἡ εὐαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ Ὁρθρου τῆς ἡμέρας αὐτῆς τμήμα τοῦ ἴδιου κειμένου εἶναι.

Στ' ἀναγνώσματα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ποὺ περιλαμβάνονται στὴν ἡμέρα αὐτῆ, βρίσκονται συμβολικὲς ἐκφράσεις ποὺ μεταφέρονται στὸν κανόνα τοῦ Κοσμά. Ὁ εἶρμος π.χ. τῆς ὠδῆς ε' «Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν»:

Ὡς εἶδεν Ἡσαΐας συμβολικῶς ἐν θρόνῳ ἐπηρμένῳ Θεόν, ὑπ' ἀγγέλων δόξης δορυφορούμενον

εἶναι ἀπήχηση-καθὼς τὴν κατονομάζει μάλιστα ὁ ποιητὴς-τῆς προφητικῆς φωνῆς τοῦ Ἡσαΐα, στ' 1:

Εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένον καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης αὐτοῦ.

Κέντρο ὁμῶς τῶν ὠδῶν τοῦ κανόνος

«Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν» εἶναι ἡ ὑποδοχὴ ποῦ ἔκανε ὁ Συμεὼν στὸν Χριστό:

ἔδέξατο αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐ-
τοῦ καὶ εὐλόγησε τὸν Θεὸν καὶ εἶπε·
Ἰνῶν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσπο-
τα, κατὰ τὸ ρημᾶ σου ἐν εἰρήνῃ...
(Λουκᾶς, β' 28-29).

Ὁ ὕμνογράφος, μὲ τὴν προσήλωσιν τῆς εὐλαθείας του, κάνει τὸν μεταπλασμὸ τοῦ ἴδιου γεγονότος, παραμένοντας στὴν ἴδια βαθύτατη συγκίνηση καὶ στὸ ἴδιο μόνιμο θέαμα.

Οἱ μεταφορὲς εἶναι ἀλλεπάλληλες καὶ συνεκδηλώνονται μὲ μιὰ συμμετρικὴ τοποθέτηση τῶν ἐνοιῶν, παράπλευρα στὴν ὁμότροπα δονούμενη φαντασία του. Ἱερωμένους καθὼς εἶναι, δημιουργεῖ μιὰ συνεχῆ εἰκόνα «κατ' ἀίσθησιν» μιᾶς θρησκευτικῆς πράξεως, σὰν αὐτὴν ποῦ ὕμνεῖ.

Οἱ στίχοι τῶν τροπαρίων αὐτῶν ἐκφράζουν κάτι ἀπὸ τὴν ἱερὴ ἀγαλλίασιν ποῦ αἰσθάνθηκε ὁ Συμεὼν καὶ τὴν εὐχαριστία του πρὸς τὸν Θεὸ γιὰ τὸ γεγονός:

Ἰσχύσατε, χεῖρες Συμεῶν, τῷ γή-
ρα ἀνεμῆναι, καὶ κινῆσαι παρεμῆναι
δὲ πρεσβύτου εὐθυβόλως κινεῖσθε Χρι-
στοῦ πρὸς ὑπαντὴν...

(τροπάρ. 2 ὠδῆς α').

Προκόψας ὁ πρεσβύτης καὶ τῶν ἱ-
χνῶν ἐνθέως ἐφαψάμενος τῆς ἀπειρο-
γάμου Θεομήτορος, πῦρ, ἔφη, βαστά-
σεις Ἄγνῃ! Βρέφος φρίττω ἀγκαλι-
σασθαι Θεόν...

(τροπάρ. 2 ὠδῆς ε').

Υἱὸν Ὑψίστου, υἱὸν Παρθένου, Θεὸν
παιδίον γενόμενον, προσκυνήσαντά με,
ῶν ἀπόλυσον ἐν εἰρήνῃ.

(τροπάρ. 3 ὠδῆς στ').

Ἀπόλαθέ σου τὸν ἰάτριν τὸν τῆ
σικῆς κεκμηκότα, νέον τῆς χάριτος ἱε-
ροκῆρυκα, μύστην, ἐν αἰνέσει μεγα-
λύνοντα.

(τροπάρ. 2 ὠδῆς θ').

Στὴ Λιτὴ τῆς Ὑπαπαντῆς ἀποδίνονται τρία στιχηρὰ ἰδιόμελα στὸν Κοσμά, ποῦ συνδέονται μὲ τὴν ἴδια ὑποδοχὴ τοῦ Συμεῶνος στὸν Χριστό. Τὸ ἴδιο γεγονός τὸ ἐξῆμνησαν ὁ Ἀνδρέας ὁ Ἰκρήτης, ὁ Ἀνατόλιος, ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς κλπ. στὴ Λιτὴ καὶ στὸν Ὅρθρο τῆς ἐορτῆς.

Δ'. Στὸν κανόνα «Εἰς τὰ Βαῖα» ἕνας χαρακτήρας ἀποθεώσεως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἕως τὸ τέλος διατηρεῖται. Ἡ ὅλη ὕμνολογία τῆς ἡμέρας αὐτῆς, ἄλλωστε, μὲ αὐτὴ τὴν εὐφροσύνη ἐκδηλώνεται.

Ἐχει κάτι τὸ δημοφιλές, θὰ λέγαμε, ὁ κανὼν αὐτός, ὅπως τέτοιο εἶναι καὶ ἡ εἰκονογραφία τῶν Βαῖων. Ἐπίσης, ἡ ἴδια πολυποικιλία τῆς γραφικῆς παραστάσεως εἶναι ἀποτυπωμένη καὶ στὰ τροπάρια τοῦ κανόνος τοῦ Κοσμά. Κι' ἀκόμα τὸ πλῆθος ποῦ συνοδεύει τὸν Χριστό, μέσα στὴν πολυστικτὴ πολυχρωμία τῶν εἰκόνων, τὸ ἴδιο ἐξαγγέλλεται καὶ μέσα στοὺς στίχους τῶν ὠδῶν τοῦ κανόνος αὐτοῦ.

Ὁ Ζαχαρίας (κεφ. θ' 9) γράφει:

Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών' κή-
ρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ' Ἰδοὺ ὁ
βασιλεὺς ἔρχεται σοι δίκαιος καὶ σώ-
ζων...

Ὁ Κοσμάς στὸ σημεῖο αὐτὸ μᾶς δίνει μιὰ πρώτη ποιητικὴ δημιουργία, ποῦ ὅσο κι' ἂν εἶναι εὐμενὴς ὁ ὅρος τῆς λεκτικῆς ἀναδημιουργίας εἶναι ξεπερασμένος ὁπωσδήποτε. Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ τοῦ Ζαχαρία ἀφομοιώθηκε κατὰ ἕνα ἐντελῶς πρωτότυπο τρόπο:

Εὐφράνθητι, Ἱερουσαλήμ' πανηγυ-
ρίσατε, οἱ ἀγαπῶντες Σιών' ὁ βασι-
λεύων γάρ εἰς τοὺς αἰῶνας Κύριος τῶν
Δυνάμεων ἦλθεν...

(εἰρμὸς ὠδῆς η').

Μιὰ ἄλλη «Ἱερουσαλήμ» καὶ ἄλλη «Σι-
ῶν» καὶ ἄλλος «βασιλεύων»-δηλαδὴ τὰ ἴ-
δια ἀπολύτως στὴν οὐσία τῶν πραγμάτων,
ἀλλὰ στὴν οὐσία τῆς ποιήσεως σὰ γιὰ πρῶ-
τη φορὰ εἰπωμένα.

Στὸν Ὅρθρο τῆς Βαϊφόρου Κυριακῆς ὡς σύμβολα ἀποθεώσεως εὐλογοῦνται τὰ βαΐα. Ὁ Ματθαῖος τὰ λέει «κλάδους δένδρων» (κα' 8) καὶ ὁ Ἰωάννης τὰ κατονομάζει «βαΐα τῶν φοινίκων» (ιβ' 13). Ὁ ὕμνογράφος ἐνώνει τίς δύο ὀνομασίες:

Δεῦτε μεγαλύνωμεν Χριστόν, μετὰ
βαΐων καὶ κλάδων, ὕμνους κραυγάζοντες...
(εἰρμός ὡδῆς θ').

Ὁ ὕμνος αὐτὸς τοῦ λαοῦ, τὸ πολύρρυτο «ὡσαννά», στροβιλίζεται στὴν ὄραση τοῦ ποιητῆ καὶ δονεῖ τὴν ἀκοή του καὶ γίνεται στὸ τέλος κατανυκτική προσευχή, ξεπερνώντας τὸν ἀλαλαγμὸ καὶ τὴν κραυγή. Μιά ἐπινίκια προπομπή, θαρρεῖς, προχωρεῖ στὸν αἶνο καὶ στὴ δοξολογία:

Ὅρη, ἔθνη ἀντίτυπα, λιθοκάρδια,
ἐκ προσώπου σου ἠγαλλιάσαντο, ἄδοντα ἐπινίκιον ὕμνον σοι, Κύριε.
(τροπάρ. 2 ὡδῆς α').

Ἡ ἀπειρόκακος πληθὺς, ἔτι νηπιάζουσα φύσις, θεοπρεπῶς σε, βασιλεῦ Ἰσραὴλ καὶ Ἀγγέλων, ἀνύμνησε...
(τροπάρ. 1 ὡδῆς ζ').

Τὴν ἀκάθεκτον ὄρμην ἀναστεῖλαι πάντων ἔθνων παραγέγονεν εἰς τὸ μέλπειν....
(τροπάρ. 1 ὡδῆς η').

Παντοῦ στὰ τροπάρια τοῦ κανόνος αὐτοῦ τοῦ Κοσμᾶ εἶναι σαφέστατη ἡ ἀλληγορική ἐννοια, ποῦ ἀποδίνει στὰ καθέκαστα τῆς ἑορτῆς ἡ Ἐκκλησία. Ἐπίσης εἶναι προφανῆς στοὺς στίχους τῶν ὡδῶν τοῦ κανόνος ἡ ἀποτύπωση τῆς Βαϊφόρου, ποῦ ἐνώνει σ' ἓνα σύνολο τὰ τρία ἀξιώματα τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴ δογματικὴ ἐννοια.

Ἄν καὶ τὸ Πάθος ἀρχίζει μὲ τὸν Ὅρθρο τῆς Μεγ. Δευτέρας, ποῦ ψάλλεται τὴν ἐσπέρα τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, ὁμοῦ σκόρπια μηνύματα τῆς ἀπαρχῆς τοῦ θείου δράματος θὰ τὰ βροῦμε καὶ στὸν κανόνα τῶν Βαΐων. Ἐκτὸς ἄλλων τροπαρίων, καὶ τὸ τροπάρ. 1 τῆς ὡδῆς θ' ἔχει τέτοιους ὕπαινωμους γιὰ τὸ Πάθος:

Ἔθνη, ἵνα τί ἐφρούρατε; Γραφεῖς καὶ ἱερεῖς, τί καινὰ ἐμελετήσατε;

Καὶ ἀκόμα, στὸ νόημα τῆς εὐφροσύνης τῆς ἡμέρας, τὸ τροπάρ. 3 τῆς ἴδιας ὡδῆς θ' κηρύσσει προκαταβολικά τὴ μέλλουσα Ἄνασταση τοῦ Χριστοῦ:

Ἄλλ' ἀναστήσεται πάντας σῶσαι τοὺς κραυγάζοντας· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...

Ε'. Στὸν κανόνα «Εἰς τὴν Πεντηκοστήν» γίνεται ἡ δοξολογία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Θραυμαστὰ ἡ Προφητεία τοῦ Ἰωήλ τὸ διατύπωσε (β' 28):

Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα.

Ὁ ζῶν Λόγος ὡς Πνεῦμα ἐμπνέει τοὺς Ἀποστόλους κατὰ τὴν Πεντηκοστή. Εἶναι ὑψηλότητι ἡ κάθαρση ἀπὸ τῆς χάρις τοῦ Πνεύματος.

Ὁ κανὼν τοῦ Κοσμᾶ εἰσδύει σὲ ὅλο τὸ βάθος τῆς δογματικῆς οὐσιωδέστατης καθόδου αὐτῆς τοῦ Πνεύματος.

Θὰ σταθοῦμε σὲ μερικὰ τροπάρια του. Στὸ τροπάριο 1 τῆς ὡδῆς α' ἡ νίκη αὐτῆ καὶ ὁ θρίαμβος τοῦ Χριστοῦ συνταυτίζει τὸ «ἔργον» μὲ τὴν «λάμπριν» τῆς ἀποστολῆς:

Ἐργῷ, ὡς πάλαι τοῖς Μαθηταῖς ἐπηγγεῖλω, τὸ Παράκλητον Πνεῦμα ἐξαποστείλας, Χριστέ, ἔλαμψας τῷ κόσμῳ φῶς, φιλόανθρωπε.

Στὸ τροπάριο 1 τῆς ὡδῆς γ' ἔχουμε μὲ τὴν «δύναμιν» τὸν μερισμὸ, ποῦ εἶναι τὰ χαρίσματα. Ἡ ἀναπλαστικὴ ἰδιότητα τοῦ Πνεύματος δὲν μπορούσε τελειότερα ν' ἀποδοθεῖ:

Ἡ τοῦ θείου Πνεύματος ἐπιδημήσασα δύναμις, τὴν μερισθεῖσαν πάλαι φωνήν, κακῶς ὁμονοησάντων, εἰς μίαν ἀρμονίαν θείως συνῆψε...

Στὸ τροπάριο 2 τῆς ὁδῆς δ' ὁ συνδυασμός, πού ὑπάρχει μετὰ τὴν ἑορτὴ αὐτῆ, στὸν «ἤχο» καὶ στὸ «πῦρ» εἶναι ἐκδηλωμένος. Ἡ μορφή τοῦ Πνεύματος ὡς πυρίνων γλώσσων, πού δημιουργεῖ ἕναν ἑτασμο ἀνυπολόγιστο, εἶναι ἀποτυπωμένη σὲ μιὰν ἔκτακτη ἀναγλυφικότητα:

Σῆμα θεότητα φέρον τοῖς Ἀποστόλοις, ἐν πυρὶ Πνεῦμα κατεμερίσθη καὶ ξέναις γλώσσαις ἐνέφηεν, ὡς πατὴρ θεὸν θεῖον ἀθένος...

Στὸ κεφ. ια' τοῦ Λόγου τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου «Εἰς τὴν Πεντηκοστὴν» ἀπαντῶνται ἀνάλογες ἐκφράσεις, στίς ὁποῖες ἀντιστοιχεῖ κάπως τὸ τροπάριο αὐτό, ὅπως ἄλλα τροπάρια ἀντιστοιχοῦν σὲ ἄλλα κεφάλαια. Ὁ Κοσμάς εἶναι καὶ σὲ ἄλλους κανόνες τοῦ ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν Γρηγόριο, ὅπως εἶναι γνωστό. Ἡ Πατρολογία Migne περιέχει πόνημά του μακρότατο, στὸν τόμο 38, σελ. 341-679, ὅπου καὶ Φιλογρηγόριος ἀποκαλεῖται, μετὰ τὸν τίτλο «Συναγωγὴ καὶ ἐξήγησις, ὧν ἐμνήσθη ἱστοριῶν ὁ θεὸς Γρηγόριος κλπ.», θέλοντας νὰ ἐπιτύχει «τῆ συντάξει τὴν ἁρμονίαν καὶ τῆ ἐξηγήσει τὸν ἀπαρτισμὸν περιποιήσαι» (σελ. 343).

Ὁ Κοσμάς μᾶς παρέχει τοὺς στίχους τοῦ στὸ νόημα ὄχι τῆς ἀπλῆς μνείας ἀλλὰ τοῦ ἑορτασμοῦ. Εἶν' ἕνας ἑορταστικὸς τόνος Χάριτος στὰ τροπάρια τοῦ κανόνος αὐτοῦ. Αὐτὸ δείχνεται στὸ τροπάριο 1 τῆς ὁδῆς ε':

Ἡ ἐπιφοιτήσασα ἰσχύς σήμερον, αὐτὴ Πνεῦμα ἀγαθόν· Πνεῦμα σοφίας Θεοῦ· Πνεῦμα ἐκ Πατρὸς ἐκπορευτόν· καὶ δι' Υἱοῦ πιστοῖς ἡμῖν πεφηνός...

Ἐνας φωτισμὸς ἰσχυρότερος καὶ μιὰ ἀγιότητα τελειότερη μεστῶνουν τὸ τροπάριο 1 τῆς ὁδῆς ζ', καθὼς ἀναφέρεται στοὺς Ἀποστόλους:

Ρητορευόντων τὰ θεῖα μεγαλεῖα τῶν Ἀποστόλων, τοῦ Πνεύματος ἢ ἐνεργεῖα ἐνομιζέτο μέθῃ τοῖς ἀπιστοῦσι,

δι' ἧς Τριάς γνωρίζεται, εἰς Θεὸς τῶν Πατέρων ἡμῶν.

Ἡ διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων στὰ ἔθνη, πού σὲ συνέχεια περικλείεται στὸ νόημα τῆς ὕψηλης διδασκαλίας τοῦ Παύλου, βρίσκει τρόπο νὰ συνοψισθεῖ ὡς οὐσία στὸ τροπάριο 2 τῆς ὁδῆς θ'. Στὸ τροπάριο αὐτὸ θαυμαστά ἐνώνονται τὸ ἀπολυτρωτικὸ ἔργο τοῦ Λόγου, ἢ κλήση τῶν μαθητῶν καὶ ἡ ἀποκάλυψη τῆς θείας δόξας. Τὸ τροπάριο διακρίνεται γιὰ τὴν ἐμφύχωση πού τὸ διαπνέει:

Νόμου τῶν φύσεων δίχα ξένον ἠκούετο· τῶν Μαθητῶν τῆς μιᾶς γὰρ φωνῆς ἀπηχομένης Πνεύματος χάριτι, ποικίλως ἐνηχοῦντο λαοί, φυλαὶ καὶ γλώσσαι, τὰ θεῖα μεγαλεῖα, τῆς Τριάδος γνῶσιν μουύμενοι.

Τὰ σύμβολα τῆς Πεντηκοστῆς, τὸ ὑπερῶο, οἱ πύρινες γλώσσες, ἡ βιαία πνοή, στὸν κανόνα τοῦ Κοσμά βρίσκονται στὸν ἀληθινὸν χαρακτῆρα τους: στὴ θέρημη μετὰ τὴν ὁποία τὸ Πνεῦμα παραμυθεῖ καὶ ἐνισχύει τοὺς μαθητές, ὅπως φαίνεται στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (β', 4) καὶ ἄλλοι.

Ἐχω νὰ κάνω ἀκόμα μιὰ παρατήρηση, πού μπορεῖ μάλιστα καὶ νὰ γενικευθεῖ στοὺς κανόνες τοῦ Κοσμά: ὅταν διαθάζει κανένας τ' ἀποσπάσματα, πού παρέθεσα, τοῦ κανόνος τῆς Πεντηκοστῆς, ἢ καὶ ἄλλα τροπάρια ἄλλων κανόνων, ὅσο συχνὰ κι' ἂν τὸ ἐπιχειρήσει αὐτό, οὔτε τὸ κείμενο παθαίνει καμμιὰ τριθῆ, οὔτε ὁ ἀναγνώστης θὰ καταληφθεῖ ἀπὸ τὴν ἀναισθησία τοῦ κορεσμοῦ. Ἀντίθετα, τὸ ἀδιάλειπτο αὐτὸ ὁδηγεῖ στὴν ἐνίσχυση τῆς συγκινήσεως. Ἡ γλώσσα καὶ ὁ ρυθμὸς, καθὼς ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν ἄμεση κατάληψη, εἶναι ἀνανεωτικὰ τῆς βαθύτερης αἰσθήσεως τῶν κειμένων αὐτῶν, προάγονται ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸ τύπο σὲ μιὰν ἐσωτερικώτερη ἀφή τῆς ψυχῆς.

ΣΤ'. Ὁ κανὼν «Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος» περικλείνει στὰ 3 τροπάρια

τῆς ὁδῆς α' ὅλη τὴν ἑορτή, καθὼς τὴ διηγεῖται ὁ Ματθαῖος (ιζ' 1-13) ποῦ εἶναι ἡ εὐαγγελικὴ περικοπὴ τῆς ἑορτῆς, ὁ Λουκᾶς (θ' 28-36) ποῦ ἔχει ὀριστεῖ στὸν Ὀρθρο τῆς ἑορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως, καὶ ὁ Μάρκος (θ' 2-13) ποῦ διαθάζεται ὡς μεθέορτο εὐαγγέλιο.

Ἄπ' αὐτὰ τὰ 3 τροπάρια, τὸ 1ο τῆς ὁδῆς α' εἶναι:

Ρήματα ζωῆς τοῖς φίλοις Χριστὸς καὶ περὶ τῆς θείας δημηγορῶν βασιλείας ἔφη· Ἐν ἐμοὶ τὸν πατέρα ἐπιγνώσεσθε, φωτὶ ὡς ἐξαστράψω ἀπροσίτῳ ἐν ἀγαλλιάσει μέλλοντες· ἄσωμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὅτι δεδόξασται.

Τὸ 3ο τῆς ὁδῆς α' εἶναι:

Σήμερον Χριστὸς ἐν ὄρει Θαθῶρ λάμπας ἀμυδρῶς θεϊκῆς αὐγῆς, ὡς υπέσχετο, μαθηταῖς ἀπεγύμνου χαρακτηριστῆρα, σελασφόρου δὲ πλησθέντες θείας αἴγλης ἐν ἀγαλλιάσει ἔμελλον· ἄσωμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὅτι δεδόξασται.

Πόσο εἶναι ποιητικὸ τὸ τροπᾶριο αὐτό, μποροῦμε νὰ τὸ αἰσθανθοῦμε, ἐάν ἀνατρέξουμε στὴν ὁμιλία «Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν» τοῦ Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ. Νὰ συγκρίνουμε δηλαδὴ τὴν ποίηση τοῦ Κοσμᾶ μετὰ τὸ πεζοῦ τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ὁ Δαμασκηνὸς λοιπὸν στὸ κεφ. ιθ' τῆς ὁμιλίας του αὐτῆς διηγείται:

Ἐν ὄρει τοίνυν Θαθῶρ, τοὺς ἐν ὕψει τῶν ἀρετῶν διαπρέποντας παραλαθῶν, μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. Ἐμπροσθεν τῶν μαθητῶν μεταμορφοῦται ὁ αἰεὶ ὡσαύτως δεδοξασμένος καὶ λάμπων τῇ ἀστραπῇ τῆς θεότητος.

Γιὰ τὴ Μεταμόρφωση τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀλλαγῆς ὄχι τοῦ σώματος ἀλλ' ὡς προσθήκης τῆς λάμπειας, μᾶς μιλάει μετὰ διαφορετικῆς ἐπίσης ἔκφραση τὸ τροπᾶριο 1 τῆς ὁδῆς γ':

Ὅλον τὸν Ἀδὰμ φορέσας, Χριστέ, τὴν ἀμαυρωθεῖσαν ἀμείψας ἐλάμπρυνας πάλαι φύσιν, καὶ ἀλλοιώσει τῆς μορφῆς σου ἑθεούργησας.

Μὲ ἕναν ἄλλο ἐπινοητικὸ τρόπο ζωγραφίζει ὁ ποιητὴς τὴ θεία ἀκτινοβολία στὸ τροπᾶριο 1 τῆς ὁδῆς ε', καθὼς βλέπει τις τέσσερες ἐποχὲς τοῦ ἔτους νὰ προσφέρονται στὴν ὑπερφυσικὴ οὐσία τῆς Μεταμορφώσεως:

Προσενωπιῶ σοι ὄραι ὑπεκλίθησαν· φῶς γὰρ καὶ πρὸ ποδῶν ὑψιβρομον σέλας, Χριστέ, ἥλιος ἦκε, μορφὴν βροτείαν ὡς ἀμείψαι ηὑδόκησας.

Κι' ἀκόμα συντομώτερα τὸ ἴδιο νόημα τῆς λάμπειας στὸ τροπᾶριο 1 τῆς ὁδῆς στ':

Λαμπηδόνος πλέον, ἡλίου φῶς τρανώτερον, ἐν Θαθῶρ ἐκλάμπας, ὁ Χριστὸς ἡμᾶς ἐφώτισεν.

Στὸ τροπᾶριο 3 τῆς ὁδῆς θ' καταφαίνεται ὁ χαρακτήρας τῆς ἑορτῆς, ἀπὸ μιὰ πρώτη ἀποψη τῆς ἀποδείξεως τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ πρὶν ἀπὸ τὸ Πάθος μετὰ τὴ Μεταμόρφωση, κι' ἀκόμα ἀπὸ μιὰ δεύτερη ἀποψη τῆς ἐνισχύσεως τῆς πίστεως τῶν μαθητῶν:

Καινὰ κατιδόντες καὶ παράδοξα, φωνὴν πατρικὴν ἐνωτισθέντες ἐν Θαθῶρ οἱ τοῦ Λόγου ὑπηρεταί, ἐκμαγεῖον τοῦ ἀρχετύπου οὐτος ὑπάρχει, ἀνεθῶν, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν.

Στὸ Βασιλειῶν Γ', κεφ. ιθ' 11-12, εἶναι καθρεφτισμένη ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἥλιου. Εἶναι ἡ ἀπάντησι μιᾶς διαρκοῦς ἀναγνωρίσεως σὲ μιὰ συνεχῆ ἀναζήτησι. Αὐτὴ λοιπὸν τὴν ἀναγνώρισι, ποῦ ὑποδηλώνει τὸ ἀπόσπασμα αὐτό, ποῦ ἡ Ἐκκλησία τὸ ἔχει καὶ ὡς ἀνάγνωσμα στὴν ἑορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως, τὸ τροπᾶριο 4 τῆς ὁδῆς θ' τὴ διαφθρώνει ἔτσι:

Εἰκὼν ἀπαράλλακτε τοῦ ὄντος, ἀκίνητε σφραγίς, ἀναλλοίωτε...

Ζ'. Ὁ κανὼν «Εἰς τὴν Ὑψωσιν τοῦ Σταυροῦ» τοῦ ἸΚοσμᾶ εἶναι σὸ πλάτος τῆς βαθύτερης συμβολικῆς σημασίας του. Αὐτὴ προέρχεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ καὶ ἀπὸ τὴν ἀπόδοσιν σεβασμοῦ πρὸς τὴ Σταύρωση τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Σταυρὸς ὡς ἔμβλημα ψυχικοῦ μεγαλείου μᾶς κάνει νὰ μελετᾶμε τὸν Θεάνθρωπο, καθὼς βαδίζει ἀπὸ τὴ ζωὴ σὸ θάνατο καὶ στὴν Ἀνάστασι. Γεμάτος τραγικότητα, ὁ Σταυρὸς γίνεται κέντρο τοῦ χριστιανικοῦ συστήματος καὶ μᾶς καλεῖ ἀπὸ τὸ ὕψος του ν' ἀκοῦμε τὸ χριστιανικὸ κήρυγμα τῆς ἀγάπης ποῦ κορυφώνεται στὴν αὐτοθυσία, ἐκεῖ στὴν κορυφῇ τῶν θείων βουλῶν.

Τὴν ὕψωση τοῦ Σταυροῦ, ποῦ τὴ συναντᾶμε σὸ δράμα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καὶ σὸ προσκύνημα τῆς Ἀγίας Ἐλένης καὶ στὴν εἴσοδο τοῦ Ἡρακλείου στὴν Ἱερουσαλήμ, τὴ βρίσκουμε καὶ ὡς λέξη ἀκόμα σὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ὁρθρου τῆς ἑορτῆς, σὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ, σὸ ἰδ' 32 τοῦ Ἰωάννη:

κἀγὼ ἐὰν ὕψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἑμαυτὸν.

Στὸ τροπάριο 1 τῆς ὠδῆς η' τοῦ κανόνος ἡ Ὑψωση τοῦ Σταυροῦ συνδέεται μὲ τὸ Πάθος:

Ὑψοιμένοι ξύλου, ραντισθέντος ἐν αἵματι τοῦ σαρκωθέντος Λόγου Θεοῦ, ὑμνεῖτε αἱ τῶν οὐρανῶν δυνάμεις βρωτῶν τὴν ἀνάκλησιν ἑορτάζουσαι...

Τὸ Πάθος ἐπίσης ἐμπνέει ἄλλα τροπάρια ἐξ ὀλοκλήρου, ὅπου ὁ Σταυρὸς καθαγιαζέται σὸ ποίημα. Τέτοιο εἶναι τὸ τροπάριο 2 τῆς ὠδῆς γ':

Πλευρᾶς ἀχράντου λόγῃ τρωθείσης, ὕδωρ σὺν αἵματι ἐξεβλήθη, ἐγκαινίζον διαθήκην καὶ ρυπτικὸν ἁμαρτίας..

Χαρακτηριστικὸ τοῦ κανόνος αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἀνατρέχει σὲ παραδείγματα, στὰ ὁποῖα καταφαίνεται ἡ ἐπενέργεια τοῦ Σταυροῦ. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ποῦ ἐμεῖς ἀντικρύζουμε στοὺς ναοὺς τὴν παράστασιν τοῦ Σταυροῦ στὰ σκεύη, στὰ ἄμφια καὶ στὰ ἄλλα τῶν ἱερῶν χώρων. Ἡ ἀταλάντευτη ροπὴ τοῦ ὕμνογράφου μὲ τὸν αὐθορμητισμὸ τῆς συμπυκνώνει τὸν περασμένο χρόνον. Ἐτεῖ ἢ ὠδὴ γίνεται θριαμβευτικὴ καὶ ἡ ἀρμονία δένεται μὲ μιὰ νικητήρια πνοή. Μὲ τὴν πίστη σὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, προσκυνᾷ ὁ ὕμνογράφος σὸ Σταυρὸ, καθὼς ἀναπολεῖ λογῆς γεγονότα, στὰ ὁποῖα τ' ἀναφερόμενα πρόσωπα ὡς λαμπάδες φλογίζονται στὴν ἰδέα τοῦ Σταυροῦ. Τὰ παραδείγματα καὶ πολλὰ καὶ πειστικὰ εἶναι κι' ἀφοροῦν μὲ τὴ σειρά τὸν Ἰωνᾶ ἢ τὸν Ἰακῶβ ἢ τὸν Ἰσραήλ ἢ τὸν Ἀδάμ ἢ τὸν Ἰωσήφ, καθὼς δέχονται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Σταυροῦ ἢ ἐνεργοῦν μὲ αὐτὴ.

Ὁ εἰρμὸς τῆς ὠδῆς στ':

Νοτίου θηρὸς ἐν σπλάγχθοις παλάμας Ἰωνᾶς σταυροειδῶς διεκπετάσας, τὸ σωτήριον Πάθος προδιετύπου σαφῶς...

Τὸ τροπάριο 1 τῆς ὠδῆς στ':

Ὁ γῆρα καμφθεὶς καὶ νόσῳ τρυχωθεὶς ἀνωρθοῦτο Ἰακῶβ χεῖρας ἀμείψας, τὴν ἐνέργειαν φαίνων τοῦ ζωηφόρου σταυροῦ...

Τὸ τροπάριο 2 τῆς ὠδῆς στ':

Νεαζούσαις θεῖς παλάμας ὁ θεῖος Ἰσραὴλ σταυροειδῶς κάραις ἐδήλου, ὡς πρεσβύτερον κλέος ὁ νομολάτρης λαός...

Τὸ τροπάριο 1 τῆς ὠδῆς ζ':

Ξύλου γευσάμενος ὁ πρῶτος ἐν βρωτοῖς φθορᾷ παρῴκησε· ρίψιν γὰρ ζωῆς ἀτιμωτάτην κατακριθείς, ὅλω τῷ γένει σωματοφθόρος τις ὡς λύμη τῆς

νόσου μετέδωκεν' ἀλλ' εὐρηκότες γη-
γενεῖς ἀνάκλησιν σταυροῦ τῷ ξύ-
λῳ, κρᾶζομεν' ὁ ὑπερῶμνητος τῶν πα-
τέρων καὶ ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἶ.

Τὸ τροπᾶριο 3 τῆς ὁδῆς ζ':

Ράβδον προσπύσσειται τὸ ἄκρον
Ἰωσήφ, ὁ γενησόμενα βλέπων Ἰσρα-
ήλ, τῆς βασιλείας τὸ κραταῖον ὅπως
συνέξει ὁ ὑπερένδοξος σταυρὸς
προδηλῶν.

Ὁ ἀνεκτικός Σταυρὸς στήν ἔρημική Μο-
νή ἢ στὸν μονόκλιτο ναῖσκο τῶν χωριῶν
ἢ στὶς ἐκκλησίες τῶν πόλεων ἑορτάζεται
μὲ τὴν ἴδια πάντοτε κατάνυξη, μέσα στὰ
κλωνάρια ἀπὸ τοὺς δροσεροὺς βασιλικοὺς
τοῦ Σεπτεμβρίου. Εἶναι πολλὴ ἡ φυτική
παρομοίωση ποὺ ὁ Κοσμάς σκορπᾷ στὸν
κανόνα «Εἰς τὴν Ὑψωσιν τοῦ Σταυροῦ».

Στὸν εἰρμὸ τῆς ὁδῆς ε':

ᾠ τρισμακάριστον ξύλον, ἐν ᾧ
ετάθη Χριστός...

Τὸ ἴδιο καὶ στὸ τροπᾶριο 1 τῆς ὁδῆς θ':

Ἀγαλλέσθω τὰ δρυμοῦ ξύλα
σύμπαντα, ἀγιασθείσης τῆς φύσεως αὐ-
τῶν, ὅπως ὁσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐφυτεῦ-
θη Χριστοῦ...

Ἐπίσης, στὸν εἰρμὸ τῆς ὁδῆς γ':

Ράβδον εἰς τύπον τοῦ μυστηρίου
παραλαμβάνεται τῷ βλαστῷ γὰρ
προκρίνει τὸν ἱερέα τῆ στερευοῦση
δὲ πρῶην ἐκκλησίαν νῦν ἐξήνηθη σε
ξύλον Σταυροῦ...

Ἡ φυτικὴ αὐτὴ παρομοίωση γίνεται μὲ
ἄκρα συνέπεια, ἀκόμα μεγαλύτερη, καὶ ἀ-
πὸ τὴν ἀρχὴ ἕως τὸ τέλος, στὸν εἰρμὸ τῆς
ὁδῆς θ':

Μυστικός εἶ, Θεοτόκε, παράδεισος

ἀγεωργήτως βλαστῆσασα
Χριστόν, ὅπως ὁσ τὸ τοῦ Σταυροῦ, ζω-
ηφόρον ἐν γῆ, πεφυτούργη-
ται δένδρον δι' ὅσ νῦν ὕψου μέ-
νου, προσκυνοῦντες αὐτόν, σὲ μεγα-
λύνομεν.

Ὁ κανὼν αὐτὸς μᾶς δίνει ἀφορμὴ, κα-
θὼς καὶ οἱ ἄλλοι κανόνες νὰ παρατηρή-
σομε ὅτι ὁ Κοσμάς στὰ τροπᾶρια τῶν
κονῶν του δὲν ἔχει ὅπως ὁσ τῆς κάθε φο-
ρᾶ τῆ λέξη ἀλλὰ τὸν ρυθμὸ τοῦ ὄλου στί-
χου. Τὸ μέλος τὸν μαγνητίζει στὴν ποιη-
τικὴ του σύλληψη περισσότερο ἀπὸ τὸν ἀ-
ριθμὸ τῶν συλλαβῶν. Δίπλα στὸν τονικὸ
ρυθμὸ, ἡ ἔμπνευση καὶ ἡ μελωδία παίζουν
τὸν ρυθμιστικὸ ρόλο τους. Δὲν εἶναι ἡ ἰσο-
συλλαβία καὶ ἡ ὁμοτονία, οὔτε ἡ ποσότη-
τα τῶν λέξεων καὶ τῶν τόνων, ἀλλὰ ὄλα
μαζὶ συναπαρτίζουν τὶς τάσεις τοῦ ποιη-
τῆ καὶ μελοποιῶ, ὑποταγμένες στὴν ποιη-
τικὴ του ἔμπνευση. Ἔχουμε τὴν ἐντύπω-
ση ὅτι ἐκ τῶν ὑστέρων θὰ διαπιστώσομε
τὴν ποικιλία τῶν μέτρων, ὅπως π.χ. στὸ
τροπᾶριο 1 τῆς ὁδῆς α', ποὺ ἀρχίζει:

Τὸν τύπον πά/λαι Μωσῆς

καὶ εἶναι ἰωνικὸ δίμετρο ἀκατάληκτο, ποὺ
ἔχει τὴν πρώτη χῶρα κανονικὸ ἰωνικὸ ἀπὸ
μειζονος καὶ παρουσιάζει στὴ δευτέρη χῶ-
ρα συνηρημένη τὴν ἄρση.

Ὁ ὑπόρρυθμος τρόπος τοῦ μέλους εἶναι
μέσα στὰ μυστικὰ τῆς τέχνης τοῦ ὕμνογράφου
κι' αὐτὸς ὑπερισχέει ἀπὸ τὰ ποικίλα
μετρικὰ φαινόμενα.

Ἡ ὁδὴ θ' τοῦ κανόνος αὐτοῦ παρουσιάζει
διπλῆ. Ὁ Ἰωάννης Μερκουρόπουλος
στὴ μελέτη του «Βίος καὶ Πολιτεία Ἰω-
άννου τοῦ Δαμασκηνῶ καὶ Κοσμά», ποὺ
ἐμνημονεύσαμε, παρατηρεῖ σχετικὰ: «Καὶ
αὐτίκα τὴν τελευταίαν ὁδὴν διπλασιάζει
Κοσμάς ἵνα τὸ μέλος, φησὶν, ἐξαρκῆ, ἕως
ὁ λαὸς τῷ Σταυρῷ ἀγιαζεται. Οὕτως ἡ
προσθήκη τῶν μελισμάτων ἐγένετο».

Ἡ δευτέρη αὐτῆ ὁδὴ θ', ποὺ ὁ εἰρμὸς
τῆς εἶναι:

Ὁ διὰ βρώσεως τοῦ ξύλου τῷ γένει προσγενόμενος θάνατος διὰ Σταυροῦ κατήργηται σήμερον...

ἔχει 3 τροπάρια. Θά ἐνδιατρίψουμε μόνο σὸ τροπάριο 1 τῆς ὁδῆς θ' :

Μὴ τὴν πικρίαν τὴν διὰ ξύλου ἐάσας ἀναιρέσιμον, Κύριε, διὰ Σταυροῦ τελειῶς ἐξήλειψας· ὅθεν καὶ ξύλον ἔλυσε ποτε πικρίαν ὕδατων Μερρᾶς, προτυποῦν τοῦ Σταυροῦ τὴν ἐνέργειαν.

Ἐπίδραση ἀπὸ τὴν "Ἐξοδο, κεφ. ιε' 23-25:

Οὐκ ἠδύναντο πιεῖν ὕδωρ ἐκ Μερρᾶς, πικρὸν γάρ ἦν· διὰ τοῦτο ἐπανομάσθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Πικρία. Καὶ διεγόγγυζεν ὁ λαὸς ἐπὶ Μωϋσῆ λέγοντες· Τί πιώμεθα; Ἐβόησε δὲ Μωϋσῆς πρὸς Κύριον, καὶ ἔδειξεν αὐτῷ Κύριος ξύλον καὶ ἐνέβαλεν αὐτὸ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ.

Εἶναι πραγματικά θεσπέσιο τὸ σύμβολο αὐτό, ὅπως τὸ ἀναπολεῖ ὁ ὕμνογράφος Κοσμᾶς. Καὶ ἡ ποίηση, νομίζουμε, δὲν ἔχει ἴσως τελειότερη ὁμορφιά ἀπὸ τὴν πηγαία, ὅσο καὶ ἀριστοτεχνικὴ σύγχρονα ἐκμετάλλευση τῶν συμβόλων. Τὸ σύμβολο λοιπὸν τῆς πηγῆς Μερρᾶς, κοντὰ στὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα, πού τὰ νερά της γλυκάνθηκαν ἀπὸ τὸ ξύλο πού ἔριξε ὁ Μωϋσῆς ὕστερ' ἀπὸ θεία προσταγή, εἶναι ἐράνισμα πού καθ' αὐτὸ ὡς ἐπιλογή ἀποτελεῖ ποίηση ἀληθινή.

Εἶναι ἀξιοπρόσεχτο πὼς ἡ δεύτερη ὁδὴ θ' ἀναφέρεται κάπως στὸν Μωϋσέα, πού εἶναι τὸ θεματικὸ ἀντικείμενο τῆς α' ὁδῆς. Κι' ἔτσι μοιάζει σὰ νὰ κλείνει ἡ δεύτερη ὁδὴ θ' τὸν κανόνα καὶ νὰ ἐπανέρχεται

στὴν α' ὁδὴ πάλι, συμπληρώνοντας πλήρη κύκλο.

Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι στὴν Ἀκολουθία τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ, ἐκτὸς τοῦ κανόνος τοῦ Κοσμᾶ, εἶναι πολλοί. Μαζὶ μὲ τὴν ἐπικύηση τῆς θείας εὐλογίας, φέρνουν τὴ σφραγίδα τῆς εὐγένειας, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα ἀποσπάσματα τῶν ὕμνων τῆς ἑορτῆς τῆς 14ης Σεπτεμβρίου, πού παραθέτουμε:

Τὸ φυτευθὲν ἐν Κρανίου τόπῳ ξύλον τῆς ὄντως ζωῆς

(Ἄνδρέας Ἱεροσολυμίτης, 2ο Στιχηρὸ Ἰδιόμελο στὴ Λιτή).

Θεὸς θησαυρὸς... τοῦ Ζωοδότου ὁ Σταυρὸς

(Θεοφάνης, Στιχ. Ἰδιόμελο στὴ Λιτή).

Τὸ κραταίον τοῦ Σταυροῦ σύμβολον (Κυπριανός, Στιχ. Ἰδιόμελο στὴ Λιτή).

Ὁ τριμερὴς Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ (Λέων Δεσπότης, Στιχ. Ἰδιόμελο στὴ Λιτή).

Φωτολαμπῆς ἀστέρων τύπος

(Ἀνατόλιος, Στιχ. Ἰδιόμελο στὴ Λιτή).

Ἡ ἱεροπρεπὴς ἀτμόσφαιρα μιᾶς ἀπέραντης σταυροτυπίας εἶναι παντοῦ ἐξασφαλισμένη. Ὁ πηγαῖος ρυθμὸς μαζὶ μὲ τὴν πλοκὴ τοῦ λόγου εἶναι, θαρρεῖς, ὑποταγμένος στὸν ὕμνογράφο. Ἔτσι ἀπὸ τὸν Κοσμᾶ εἶναι πολὺ ἀπομακρυσμένος ὁ ἀθρήσκευτος κλυδωνισμὸς.

(Συνεχίζεται)

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΕΥΔΗΣ

ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ (*)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'.

ΣΚΙΕΣ ΚΑΙ ΛΑΜΨΕΙΣ

Ξαφνικά, μιὰ ὑπόκοψη, σφρητὴ πνοὴ ἤρθε ἀπὸ μακριά. Στὴν ἀρχὴ σάν ἀπαλὸ σφύριγμα ἀπὸ ἀνάλαφρα κύματα, πὸν σπάζουν ἦσχα στὴν ἀερογιαλιά. Σὲ λίγο, σὰ βιαστικό, μπερδεμένο φτερούγισμα ἀπὸ ἀμέτρητα πουλιὰ, πὸν τρέχουν μπροστὰ ἀπὸ τὴν πόρτα.

Ἡ Ἀνθούλα ἔμεινε ν' ἀφουγκράζεται. Ἡ βουή, παίρνοντας ὀλοένα πὸ πολλὴ ὀρμή, ἔφερε μαζί της καὶ κάποιους σκόρπιους ἦχους, πὸν σμίγονταν σιγά-σιγά καὶ γίνονταν μιὰ μακρινή, ἔξωτικὴ ἁρμονία. Κι' ἡ ἀτμόσφαιρα κυμάτιζε κι' ἔτρεμε, σὰ μιὰ πελώρια καρδιά, πὸν χτυποῦσε δυνατὰ κι' ἄταχτα.

...«Τὰ κόκκαλα», εἶπε ἓνα ἀέρινο κύμα, πὸν χτύπησε τὸ παράθυρο μὲ τὰ κάγκελα καὶ μπῆκε στὸ μικρὸ μισοσκότεινο δωμάτιο... «Τῶν Ἑλλήνων», συμπλήρωσε ἓνα ἄλλο, πὸν ἔντονα καὶ πὸν καθαρά. Καὶ ξαφνικά, σὰ νὰ ξαπόστελνε ἀπὸ πάνω ὁ οὐρανὸς ἓνα ἐπιτακτικὸ μῆνυμα, ἀκούστηκε: «Λευτεριά!» Κι' αὐτὸ σκόρπισε, κι' ἄνοιξε, κι' ἀπλώθηκε γύρω, παντοῦ: «Λευτεριά!»

Ὅμως ἓνα ἄγριο βρούχιασμα, ἀπαισιο κι' ἀπειλητικό, κύλησε ἀπότομα καὶ βίαια, σάρωσε τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ τίναξε μακριὰ τὸ ἁρμονικὸ μῆνυμα. Κι' ὁ κόσμος στάθηκε βουδὸς καὶ ἀκίνητος...

— Ἀνθούλα! Ἀνθούλα! φώναξε ἡ Μαρίτσα μπαίνοντας ταραγμένη. Οἱ δικοὶ μας μαζεύονται στὴν πλατεία! Κι' οἱ Ἴταλοι τοὺς χτυποῦν!

Ἡ Ἀνθούλα ἔτρεξε στὴν πόρτα.

— Πάω νὰ φέρω τὴ μητέρα! εἶπε ταραγμένη. Ἐσὺ νὰ μείνεις ἐδῶ! Μὴ βγεις!

Ἐτρεξε ἔξω. Στάθηκε λίγο στὴν καγκελῆνια ξόπορτα. Ὁ δρόμος ἦταν ἔρημος. Στὴν πλατεία ὀμάδες ἀπὸ νέους καὶ νέες ἀποτραβιόνταν πρὸς τὶς παρόδους. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, στὸ μεγάλο δρόμο, Ἴταλοι στρατιῶτες, μὲ τὰ ὄπλα προταμένα, προχωροῦσαν, κολλητὰ ὁ ἓνας στὸν ἄλλο, ἔτοιμοι νὰ χτυπήσουν. Ὁ κ. Ζήσης, πίσω ἀπὸ τὴν μπαλκονόπορτα, τῆς ἔγνεψε αὐστηρὰ νὰ μπεῖ μέσα. Μὰ ἐκείνη χίμηξε στὸ δρόμο κι' ἄρχισε νὰ τρέχει πρὸς τὴν πολυκατοικία... Ἡ μεγάλη βαριὰ τζαμόπορτα ἦταν κλειστὴ. Πίσω ἀπὸ αὐτὴν στὸ βάθος, μερικὲς ἀνθρώπινες σκιές. Χτύπησε βιαστικά τὰ σιδερένια τῆς πλαίσια. Κάποιος τὴν ἄνοιξε. Χλωμὴ καὶ ἀνήσυχη ἡ μητέρα της, στεκόταν παραμέρα. Τὴν ὄραξε στὴν ἀγκαλιά της: «Μανούλα!»

— Γύρισε ἡ Νίνα; εἶπε σιγὰ ἐκείνη.

— Ὄχι.

— Κι' ἡ μικρὴ;

— Στὸ σπῆτι. Πᾶμε;

— Τρελλαθήκατε; εἶπε ὁ κ. Μαυρομάτης, ἓνας κοντόχοντρος μεσοκαιρίτης, πὸν κάπνιζε ἀκουμπισμένος στὸν ξυλένιο πάγκο τοῦ θυρωρείου. Θὰ σκοτωθῆτε!

Τὴν ἴδια στιγμὴ μιὰ ὀμορφοντία ἀκούστηκε κοντὰ, μιὰ σπαραχτικὴ φωνὴ γυναικας, δευτέρη ὀμορφοντία, βουβαμάρα. Ὁ κ. Μαυρομάτης πλησίασε τὴν πόρτα, τὴ μισᾶνοιξε, ἔριξε μιὰ ματιὰ ἔξω.

— Στὴν πλατεία εἶναι δύο-τρεῖς σκοτωμένοι, εἶπε. Κι' ἀπὸ δῶ, τώρα, μιὰ γυναίκα.

Ἡ πόρτα τοῦ ἀντικυνοῦ σπιτιοῦ ἄνοιξε ἀπότομα, κι' ἡ Μαργαρίτα—ἡ ψηλόλιγνη χλωμὴ κόρη τοῦ κ. Ἀκριβοῦ—πέρασε τρέχοντας τὸ δρόμο καὶ μπῆκε.

— Μιὰ γυναίκα εἶναι χτυπημένη! εἶπε λαχανιασμένη. Ἐδῶ κοντὰ! Στὸ σταυροδρόμι! Μποροῦμε νὰ τὴ βοηθήσουμε!

— Ναί! εἶπε ἡ Ἀνθούλα, κι' ἔκαμε ν' ἀ-

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

ποτραβηχτεί από τὸ μπράτσο τῆς μητέρας της, μὰ τὸ ἔνοιωσε νὰ τρέμει καὶ νὰ τὴ σφίγγει.

—Ἄν δὲ λυπᾶστε τὴ ζωὴ σας! εἰπε σαρκαστικά ὁ κ. Ζάννος. Ἐκτός κι' ἂν θέλετε νὰ τὴ ριψοκινδυνεύσετε γι' αὐτούς τοὺς παλαβούς!

Καὶ ἄρχισε νὰ κάνει βόλτες στὸ διάδρομο.

—Τοὺς ἀξίζει, εἰπε ἡσυχὰ ἡ Μαργαρίτα. Γιατί κι' αὐτοὶ ριψοκινδυνεύουν τὴ δική τους, γιὰ νὰ ἐλευθερώσουν τὸν τόπο τους.

Ὁ κ. Ζάννος τὴν κοίταξε μερικὲς στιγμὲς μὲ τὰ κόρα γαλανὰ μάτια του καὶ ξέσπασε σ' ἓνα μικρὸ, βιασμένον γέλιο.

—Ἔτσι; εἰπε εἰρωνικά. Μὲ τραγούδια καὶ μὲ ζήτη;

Καὶ ξανάρχισε τίς βόλτες του, μὲ μορφὴ σκοτεινὴ τώρα.

Ἔξω εἶχε γίνει σιωπὴ—μὰ σιωπὴ γεμάτη ἀπὸ ἀπειλή καὶ ἀγωνία.

Ἡ Ἀνθούλα πλησίασε τὸν κ. Μαυρομάτη.

—Μπορῶ νὰ σᾶς πῶ κάτι; ρώτησε μὲ φωνὴ χαμηλὴ καὶ ταραγμένη.

—Ναί. Τί;

—Ἦθελα νὰ σᾶς παρακαλέσω... γιὰ... γιὰ κείνον τὸ Σταυρό.... (Κι' ἡ φωνὴ τῆς ἔτρεμε).

—Θέλετε νὰ δώσετε καὶ τίποτε ἄλλο;

—Ὅχι. Ἦθελα μόνο... Ἦθελα νὰ τὸν ἔπαιρνα, κύριε Μαυρομάτη!

—Νὰ τὸν ξαναγοράσεις;

—Ναί.

Ἔμεινε μιὰ στιγμὴ συλλογισμένος.

—Δὲν ἔχω ἀντίρρηση. Τὸ ἔξερεις ὅμως πὼς ἔχει ἀλλάξει ἡ ἀξία τοῦ χουσοῦ;

—Ὅχι. Μὰ δὲι κι' ἂν εἶναι, θέλω νὰ τὸν πάρω. Εἶναι ἀνάγκη.

—Καλά. Θὰ κάμω τὸ λογαριασμὸ κι' ἔλα νὰ τὰ ποῦμε.

Τὸ πρόσωπο τῆς νέας ἔλαμψε.

Στὸ μεταξὺ ὁ κ. Ζάννος εἶχε πλησιάσει τὴν πόρτα κι' ἔριξε μιὰ ματιὰ ἔξω.

—Πάει! Ξεκαθάρισε κίβλας ἡ πλατεία! εἰπε μὲ πρόσωπο φωτισμένο.

Μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ, σὰ νὰ βιαζόταν ἡ πλατεία νὰ τοῦ δώσει ἀπόκριση, ἀναταράχτηκε καὶ μούγκρισε ὑπόκοφα, καὶ σὲ λίγο

βούξε μὲ θυμὸ καὶ μὲ πείσμα.

—Μπά; λέει ὁ ἴδιος. (Καὶ ξανακοιτάζει πρὸ προσεχτικὰ τώρα). Κοίτα κεῖ αὐθάδεια! Ξαναγυρίζουν! (Καὶ μπαίνει μέσα βιαστικὸς καὶ συγχυσμένος). Τώρα εἶναι πὸς θὰ τοὺς ξεκάμουν ὄλους, ἀποφάνθηκε.

Ἡ βουή στὴν πλατεία δυναμώνει. Μιὰ βαριὰ φωνὴ ξεχωρίζει, ἀπομονώνεται, ὑψώνεται δυνατὴ κι' ἐπιβλητικὴ. Χειροκροτήματα, ζητωκραυγές, τραγούδι. Ξαφνικὰ πυροβολισμοί, σιωπὴ, πάλι βουή, τραγούδι, πυροβολισμοί.

—Τί συμβαίνει πάλι; Τί κατάσταση εἶναι αὐτή; ἔλεγε κατεβαίνοντας ἀργὰ καὶ ἡσυχὰ τὴ σκάλα ἡ κυρία Μαυρομάτη, μὰ πληθωρική μεγαλοφυαία, ταχτοποιώντας τὰ μαλλιά τῆς καὶ τοποθετώντας κανονικότερα τοὺς ὄμους τῆς ζακέτας τῆς. Δὲ μᾶς ἀφίνουν οὔτε στὸν προῖνό μας ὑπνο λίγη ἡσυχία. Κι' ἐσύ, Τζῶν, τί ὦρα κατέβηκες καὶ δὲ σὲ πῆρα εἰδηση; Θὰ μᾶς χαλάσουν τὸ στομάχι μας, νὰ τὸ δῆτε. Καὶ νὰ μὴ φανεῖ κι' αὐτὸς ὅ... πὼς τὸν λένε; Νὰ μοῦ φέρει τίς σοκολάτες μου. Εἶναι φοβερό! Μπράβο, δεσποινίς Μαργαρίτα, πὸς ἀντέχουν, βλέπω, τὰ νεῦρα σας σ' αὐτὲς τίς φασαρίες. Μόνο πὸς καλύτερα νὰ προσέχετε, μὰ κι' εἴχατε ἐκείνη τὴν ἱστορία μὲ τὰ πόδια σας. (Ἀκούονται πυροβολισμοί). Σκοτώνονται; Ἀφοῦ τὰ θέλουν; Κάθονται καὶ γράφουν ἓνα σωρὸ ἀνοησίες στοὺς τοίχους. Πιάνουν τὰ χωνιά κι' ἐνοχλοῦν τὸν κόσμον μέσα στὴ νύχτα. Κι' οἱ ἄλλοι, φυσικά, τοὺς σκοτώνουν. Ἐμεῖς ὅμως τί φταιῖμε, νὰ χάνουμε τὴν ἡσυχία μας, νὰ μὴ μπορούμε νὰ κινηθοῦμε, νὰ τραφοῦμε; Ἀπὸ χτέις πὸς σοῦ τὸ εἶπα, Τζῶν, πὼς μοῦ ἔλειψε ἡ σοκολάτα. Κι' ὅμως δὲν ἔκαμες τὸν κόπο—δυσὸ βήματα εἶναι ἀπὸ δῶ—νὰ τὸν εἰδοποιήσεις. Νὰ πάθω καὶ καμμιὰ ἀβιταμίνωση. Ἐγὼ ἂν ἦμουν στὴ θέση τοῦ κ. Ζάννου, θὰ τὸ ἔλεγα καθαρὰ στὸν κ. Ἄλτεν: Τί κάθεστε καὶ περιμένετε, καὶ δὲν κάνετε ἓνα γενικὸ ξεκαθάρισμα, νὰ ἡσυχάσουμε; Κύριε Ζάννο, σκοτώθηκαν πολλοί;

—Ναί, ἀρκετοί.

—Μὰ πρέπει νὰ τοὺς μαζέψουν! Δὲ φαντάζομαι νὰ τοὺς ἀφήσουν στὸ δρόμο. Μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ βλέπω νεκρούς, συγχύσο-

μαι καὶ νευριάζω. Ἄ! εἶδες, Τζών; Θυμήθηκα. Ἄλκης! Διαβολάνθρωπος, θὰ κάμει λεφτά. (Στὴν Ἀνθούλα). Εἶναι καὶ φίλος σου, κοπέλα μου ἔ; Θὰ τοῦ πῶ καμμιὰ μέρα καὶ γιὰ χαβιάρι. Νὰ δῆτε πὺν θὰ ξετρωτώσει κι' ἀπ' αὐτό. (Γελᾷ). Καλὰ εἶπε ὁ κ. Ζάννος: «Ἡ μαύρη ἀγορὰ θὰ σώσει τὸ ἔθνος». Μὰ ἡσυχάσαν, φαίνεται. Θὰ τοὺς σκοτώσαν ὄλους. Τοὺς ἀνόητους! Τί νὰ τοὺς κάμουμε; Ἐλπίζω νὰ εὐδοκήσει τώρα κι' ὁ ἄντρας μου νὰ κοιτάξει γιὰ τὶς σκολάτες μου. Φεύγετε κίβλας, δεσποινὶς Μαργαρίτα; Προσοχή, δὲν εἶπαμε; (Βλέπει τὴν Ἀνθούλα πὺν πιάνει ἀπὸ τὸ μπρότσο τῆ μητέρα της). Κι' ἔσει; Δὲ μού τὸν στέλνεις, κοπέλα μου τὸν ἀνθρωπό σου, ὅταν τὸν δεῖς;

Ὁ δρόμος ἦταν ἔρημος, μόνο στὰ παράθυρα εἶχαν προβάλει μερικά κεφάλια. Τὰ στόματα δὲ μιλοῦσαν, ὅμως τὰ μάτια καὶ τὰ χέρια ρωτοῦσαν ἀνήσυχα.

Ἡ πλατεία, βουβὴ καὶ ἄδεια, κρατοῦσε, σὰ μιὰ ἀνοιγμένη πελώρια ἀγκαλιά, τὰ πεσμένα κορμιά τῶν νέων, μὲ πονεμένη στοργή. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, μερικοὶ ἀνθρωποὶ σήκωναν τὴ χτυπημένη γυναίκα.

Ὁ κ. Ἀκριβὸς φάνηκε στὴν ξώπορτα, ἔμεινε μιὰ στιγμή νὰ κοιτάξει κατὰ τὴν πλατεία, χαμηλά, ὕστερα ξεκίνησε κατὰ κεῖ.

— Πατέρα! εἶπε ἀνήσυχη ἡ Μαργαρίτα. Μὰ ἐκεῖνος τῆς ἔκαμε καθησυχαστικὴ χειρονομία καὶ προχώρησε. Πίσω του ὁ Βασίλης καὶ πὺν πίσω ἡ Τασία, πὺν, ἀκολουθώντας τὸν ἄντρα της, τὸν παρακολοῦσε ὀλοένα: «Ὁχι, Βασίλη! Ὁχι! Ἄν ξεναγυρῶσουν»;

Ἀπὸ πάνω ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ κύρ Ἡλία (ὄχι, τοῦ κυρίου Ἡλία τώρα): «Νά! Μ' αὐτὲς τὶς τρέλες εἶναι πὺν θὰ μᾶς χαντακώσουν ὄλους». Κι' ὁ «σοφὸς καθηγητής», στὸ κάτω παράθυρο, κουνώντας μὲ θλιβερὴ περίσκεψη τὸ κεφάλι: «Ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει πιὰ λογικὴ; Ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει κρίσις»;

— Ἦπάρχει ὅμως ψυχὴ, ἀποκρίθηκε ἀπὸ τὸ κάτω παράθυρο, μιλώντας στὸν ἑαυτὸ της ἡ κυρία Χαρίτεια. Κι' ἅμα τὴν εὐλογῆσει ὁ Θεός, τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ τὴν

νικήσει, κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὴν σκοτώσει, κι' ἄς σκοτώνουν τὰ σώματα.

Ἡ κυρὰ Εἰρήνη καὶ ἡ Ἀνθούλα στάθηκαν στὴν καγκελόπορτα τοῦ σπιτιοῦ τους. Ἡ Μαρίτσα ἦταν κίβλας ἐκεῖ. Σὲ λίγο, χλωμὴ καὶ λαχνασιασμένη κατέβηκε κι' ἡ Λευκὴ. Ἀπὸ πάνω, στὸ παράθυρο, πρόβαλε ἡ ἄσπρη μορφή τοῦ παπποῦ της, τοῦ γέρο-Πέτρου, πὺν μιὰ χειροκροτοῦσε, μιὰ κουνούσε ἀπειλητικὰ τὴ γροθιά του. Ὁ Βασίλης, ἡ Τασία, ἡ Μαργαρίτα στάθηκαν κι' αὐτοὶ ἐκεῖ.

Δύο νοσοκόμοι ἀπὸ τὸ διπλανὸ «Λαϊκὸ Ἰατρεῖο» φάνηκαν στὴν πλατεία, μὲ τὶς ἄσπρες μπλούζες τους, κρατώντας ἕνα φορεῖο καὶ προχωρώντας βιαστικά, γιὰ νὰ μαζέψουν τοὺς χτυπημένους. Μιὰ ἀδελφή, σηκώνοντας ψηλὰ μιὰν ἄσπρη σημαία μὲ κόκκινο σταυρὸ στὴ μέση, ἔτρεχε μπροστά.

Ὁ κ. Ἀκριβὸς εἶχε σταθεῖ στὴ γωνία κι' ἔριχνε γύρω τὴ ματιά του στὰ πεσμένα κορμιά. Ἡ ἀδελφή, πὺν κρατοῦσε τὴ σημαία, τοῦ ἔγγενεψε νευρικὰ μὲ τὸ χέρι ν' ἀποτραδηχτεῖ.

— Νὰ βοηθῶ! φώναξε ἐκεῖνος.

Μὰ οἱ νοσοκόμοι τοῦ ἔκαναν αὐστηρὰ ἀρνητικὰ νοήματα, κι' ἐκεῖνος ἔμεινε στὴ γωνία.

Μάζεψαν ἕνα καὶ τὸν κουβάλησαν. Ὑστερα ξανᾶρθαν καὶ μάζεψαν ἕναν ἄλλο. Δὲν ἀκουγόταν μιλιὰ. Ὅλοι παρακολοῦθουσαν ἀπὸ μακριὰ βουβοί.

Καὶ μόλις κουβάλησαν καὶ τὸν τελευταῖο, ἡ ἀδελφὴ κοίταξε δεξιὰ κι' ἀριστερά, κοίταξε στὸ βάθος, μάζεψε τὴ σημαία.

— Ἐφυγαν! φώναξε χαρούμενη.

Καὶ μὲ μᾶς, ἀπ' ὄλες τὶς γωνίες τῶν δρόμων, σὰ νὰ ξεπετάγονταν μέσα ἀπὸ τοὺς τοίχους, σὰ νὰ παραμέριζε—ὅμοια μὲ γαλανὴ κουρτίνα—ἡ ἀτμόσφαιρα πὺν τοὺς ἔκρυβε καὶ νὰ τοὺς ξενάφερνε στὸ φῶς, πλήθος ἀπὸ νέους καὶ νέες γέμισαν σὲ μιὰ στιγμή τὴν πλατεία.

Τὰ παλκόνια, τὰ παράθυρα, οἱ πόρτες χειροκροτοῦσαν, πολλοὶ ἔτρεχαν πρὸς τὴν πλατεία.

— Τὰ παιδιά! φώναξε ἡ Μαρίτσα, δειχνοντας τὸ Δημήτρη καὶ τοὺς φίλους του, πὺν ἔρχονταν μὲ τὸν κ. Ἀκριβὸ στὴ μέση.

Τὰ πρόσωπά τους ἦταν ἀκόμα ἀναμμέ-
να, οἱ ἀναπνοές τους βαθιές κι' ἀταχτες.

—Οἱ ἄνδρoι! μουρμούριξε ὁ δάσκα-
λος ὁ Ἀντρέας, ἕνας ψηλός, λιγνός νέος,
μὲ πυκνὰ καστανὰ μαλλιά καὶ ὄνειροπόλα
μάτια.

—Ἐπρεπε νὰ 'ταν ὀπλισμένα τὰ παι-
διά μας, καὶ θὰ 'ἔλεπαν! εἶπε ὁ Τάσος.

—Εἶχαμε πολλοὺς χτυπημένους; ρώτη-
σε ὁ Κώστος, μὲ τὴν πάντα σοβαρὴ καὶ
στοχαστικὴ ἔκφραση.

—Πέντε, ἀποκριθῆκε ὁ Νίκος.

—Χαλάλι! εἶπε ὁ Τάκης, ἕνας κοντός
κι' ἐδάνητος νέος, μὲ ζοηρὲς χειρονομίες
καὶ φλογερὰ μάτια. Ὅστερα ἀπὸ τέτοια
μάχη!

—Καὶ τέτοια νίκη! πρόσθεσε ὁ Νίκος.

Ἐκείνος ἔλεγε πρὸς τὸν Νίκου, ἕνας
ἀπὸ τοὺς νέους, ἔμενε νὰ τὸν κοιτάζει, ὕ-
στερα ἔριξε γύρω τὴ ματιά του καὶ τοὺς
κοίταξε βαθιὰ ὄλους. («Τί κρίμα νὰ μὴν
εἶναι μαζί τους κι' ὁ Ἄλκη», εἶπε μέσα
τῆς ἡ Ἀνθούλα).

Ἡ πλατεία, στὸ μεταξὺ, βούιζε καὶ τρα-
γουδοῦσε. Ἐνας νέος ψηλός, ἀναμαλλιά-
ρης, μ' ἐπίδεσμο στὸ κεφάλι, εἶχε σκαρ-
φαλῶσει σ' ἕνα κασάνι καὶ μιλοῦσε μὲ φων-
ὴ δυνατὴ καὶ πλατιῆς χειρονομίες. Οἱ ἄλ-
λοι γύρω χειροκροτοῦσαν καὶ ζητωκραύ-
γαζαν. Μιὰ ἄλλη ὁμάδα παρακάτω τραγου-
δοῦσε τὸν Ἐθνικὸ ἔμνο γύρω ἀπὸ μιὰ ψη-
λόλιγνη κοπελίτσα, πού κρατοῦσε τὸ ρυθμὸ
μὲ τὸ χέρι.

—Ὁ λαός μας! εἶπε ὁ Νίκος μὲ φωνὴ
συγκινημένη.

—Καὶ νὰ φαντάζονται πὼς εἶναι δυνα-
τὸν νὰ τὸν σκλαβώσουν! συμπλήρωσε ὁ
Ἀντρέας.

Ξαφνικά, σὰν ἕνα σμάρι ἀπὸ πουλιά,
πὸ τὸ ἀποσυνθῆτει καὶ τὸ διαλύει ἡ ἐμφά-
νιση τοῦ γερακιοῦ, τὸ πλῆθος τῶν νέων
στὴν πλατεία ἀναταράχθηκε, σκόρπισε, ἄρ-
χισε ν' ἀποτραβιέται πρὸς τὶς γωνίες τῶν
δρόμων. Μὰ τὸ γεράκι—μιὰ σειρὰ ἀπὸ με-
γάλα καὶ παρδαλὰ Ἰταλικά αὐτοκίνητα—
χύμηξε μὲ ἄγριο βουχηθμὸ ἀνάμεσα τους
καὶ ἄρχισε νὰ ξερονᾶ στρατιῶτες. Κι' αὐ-
τοί, μόλις πατοῦσαν στὴ γῆ, χτυποῦσαν δε-

ξιά κι' ἀριστερὰ τοὺς νέους, τυφλά, μα-
νιακά, μὲ καμτσίκια, μὲ τοὺς ὑποκόπανους
ἢ τὶς κόννες τῶν ὀπλων, στὰ κεφάλια, στὰ
στήθια, στὰ χέρια, ὅπου λάχαινε.

Μὲ μιᾶς ὁ Νίκος κι' οἱ φίλοι του ἔτρε-
ξαν πρὸς τὴν πλατεία. Ὁ Βασίλης ἔκαμε
νὰ τρέξει κι' αὐτός, μὰ ἡ γυναίκα του κρε-
μάστηκε ἀπάνω του.

—Ὅχι, Βασίλη! Ὅχι! Τὸ παιδί μας!

Ἐκεῖνος τὴν κοίταξε μιὰ στιγμὴ, ἡ μα-
τιά του ἔπεσε στὴν κοιλιὰ τῆς, ὕστερα ἔβα-
λε τὸ χέρι στὴ μέση τῆς, νὰ τὴν κρατήσει.

Ἐκείνος ἔλεγε πρὸς τὸν Νίκου, ἕνας
ἀπὸ τοὺς νέους, ἔμενε νὰ τὸν κοιτάζει, ὕ-
στερα ἔριξε γύρω τὴ ματιά του καὶ τοὺς
κοίταξε βαθιὰ ὄλους. («Τί κρίμα νὰ μὴν
εἶναι μαζί τους κι' ὁ Ἄλκη», εἶπε μέσα
τῆς ἡ Ἀνθούλα).

Ἡ πλατεία, στὸ μεταξὺ, βούιζε καὶ τρα-
γουδοῦσε. Ἐνας νέος ψηλός, ἀναμαλλιά-
ρης, μ' ἐπίδεσμο στὸ κεφάλι, εἶχε σκαρ-
φαλῶσει σ' ἕνα κασάνι καὶ μιλοῦσε μὲ φων-
ὴ δυνατὴ καὶ πλατιῆς χειρονομίες. Οἱ ἄλ-
λοι γύρω χειροκροτοῦσαν καὶ ζητωκραύ-
γαζαν. Μιὰ ἄλλη ὁμάδα παρακάτω τραγου-
δοῦσε τὸν Ἐθνικὸ ἔμνο γύρω ἀπὸ μιὰ ψη-
λόλιγνη κοπελίτσα, πού κρατοῦσε τὸ ρυθμὸ
μὲ τὸ χέρι.

—Ὁ λαός μας! εἶπε ὁ Νίκος μὲ φωνὴ
συγκινημένη.

—Καὶ νὰ φαντάζονται πὼς εἶναι δυνα-
τὸν νὰ τὸν σκλαβώσουν! συμπλήρωσε ὁ
Ἀντρέας.

Ξαφνικά, σὰν ἕνα σμάρι ἀπὸ πουλιά,
πὸ τὸ ἀποσυνθῆτει καὶ τὸ διαλύει ἡ ἐμφά-
νιση τοῦ γερακιοῦ, τὸ πλῆθος τῶν νέων
στὴν πλατεία ἀναταράχθηκε, σκόρπισε, ἄρ-
χισε ν' ἀποτραβιέται πρὸς τὶς γωνίες τῶν
δρόμων. Μὰ τὸ γεράκι—μιὰ σειρὰ ἀπὸ με-
γάλα καὶ παρδαλὰ Ἰταλικά αὐτοκίνητα—
χύμηξε μὲ ἄγριο βουχηθμὸ ἀνάμεσα τους
καὶ ἄρχισε νὰ ξερονᾶ στρατιῶτες. Κι' αὐ-
τοί, μόλις πατοῦσαν στὴ γῆ, χτυποῦσαν δε-

στὴν πλατεία οἱ στρατιῶτες χτυποῦσαν
τοὺς νέους ὀλοένα, αὐτοὶ ὑπεράσπιζαν τοὺς
ἑαυτούς τους μὲ τὰ χέρια, ὅσοι ἦταν πὸ
μακριὰ ἔπαιρναν πέτρες καὶ τοὺς ἔριχναν
κάποιος βρῆκε ἕνα μεγάλο ξύλο, ὄρησε
πάνω σὲ δυὸ στρατιῶτες κι' ἄρχισε νὰ τοὺς
χτυπᾷ, ἕνας ἀξιοματικός, περνώντας τὸ
καμτσίκι στὸ ἀριστερὸ χέρι, τράβηξε μὲ τὸ
ἄλλο τὸ περιστροφὸ καὶ πυροδόλησε, ὁ νέος
κλονίστηκε κι' ἔπεσε. ἕνας ἄλλος ῥίχνεται
τοῦ ἀξιοματικοῦ καὶ τοῦ δίνει γροθιές στὸ
πρὸσωπο, οἱ στρατιῶτες τρέχουν καὶ πιά-
νουν τὸν νέο, τὸν χτυποῦν μὲ μανία, τὰ αἵ-
ματα τρέχουν ἀπὸ τὸ πρόσωπό του, τὸν πε-
τοῦν πάνω σ' ἕνα αὐτοκίνητο.

Ἄλλοι στρατιῶτες ὄρησαν γύρω, προ-
φταίνουν τοὺς νέους, τοὺς χτυποῦν, τοὺς
πιάνουν, τοὺς σέρνουν καὶ τοὺς πετοῦν στ'
αὐτοκίνητα. ἕνας βλέπει τὸν κ. Ἀκριβὸ
πὸ σκεκόταν στὴ γωνία, χυμᾷ ἀπάνω
του καὶ τοῦ δίνει ἕναν μπάσο. Τὸ γκρίζο
κεφάλι χτυπᾷ στὸν τοίχο, τὸ πρόσωπό του
μαζεῦεται ἀπὸ τὸν πόνο, μὰ δὲ γέρονει, μέ-
νει ὄρθιο. Ἡ Μαργαρίτα κάνει νὰ τρέξει
στὸν πατέρα τῆς, μὰ τὴν κρατοῦν.

Ἐνα παιδί τρέχει στὸ δρόμο, καὶ πίσω του ἕνας στρατιώτης. Ὁ Βασίλης πηδάει στὸ δρόμο, προφταίνει τὸ παιδί, τὸ πιάνει ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ τὸ σπρώχνει πίσω ἀπὸ τὴν καγκελόπορτα. Ὁ στρατιώτης κάνει νὰ μπεῖ, μὰ ὁ Βασίλης στέκει μπροστὰ στὴν πόρτα καὶ τὴν κλείνει μὲ τὸ ψηλὸ, ἀδρὸ κορμί του. Ὁ στρατιώτης τὸν κοιτάζει μιὰ στιγμή, σηκώνει τὸ ὄπλο νὰ τὸν χτυπήσει. Ὁ Βασίλης τοῦ πιάνει τὸ χέρι καὶ τοῦ τὸ κρατᾷ δυνατὰ, ἀκίνητο.

—Μή, Βασίλη! Θὰ σὲ σκοτώσει! φωνάζει ἀπὸ μέσα ἡ γυναίκα του.

Ἔτρεξαν κι' ἄλλοι στρατιῶτες, τριγύρισαν τὸ Βασίλη κι' ἄρχισαν νὰ τὸν χτυποῦν. Ἐκεῖνος ἔκαμε ἕνα βῆμα πίσω, τὰ μάτια του ἀστραψαν, πρόβαλε τὸ χέρι μπροστὰ, ἔτοιμος νὰ χυθεῖ ἀπάνω τους.

—Μή, Βασίλη! Θὰ σὲ σκοτώσουν! ξαναφρονιάζει ἡ γυναίκα του. Καὶ σωριάζεται χάμω.

Στάθηκε ἴσιος, ἀκίνητος, κι' οἱ στρατιῶτες τὸν χτυποῦσαν. Ἐνας σήκωσε τὸ ὄπλο ψηλά, τὸ ἔγειρε πίσω καὶ τὸ κατέβασε μὲ ὀρμὴ στὸν ὄμο του. Ἄλλοι τὸν χτυποῦσαν στὸ στήθος, τοῦ μπάτσιζαν τὸ πρόσωπο, ἕνας τοῦ ἔδωσε μιὰ γροθιά στὴ μύτη καὶ πετάχτηκαν τὰ αἵματα. Ὁ Βασίλης ἔμενε ἀκίνητος, ριζωμένος στὴ γῆ. Ἐκεῖνοι τὸν χτυποῦσαν καὶ δὲν ἤξεραν τί ἄλλο νὰ κάμουν. Τὸν ἔβλεπαν νὰ μένει ἐκεῖ, στὴν ἴδια θέση, ἀμετακίνητος σὰ βράχος, καὶ τὸν κοί-

ταζαν μὲ ἀπορία, μὲ ἀνησυχία, στὸ τέλος μὲ δέος. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς ἔκαμε πὼς ἔσιαχνε τάχα τὴν ἀναστατωμένη στολή του, ἕνας ἄλλος ἔσκυψε καὶ πῆρε τὴν κάσκα ποῦ τοῦ εἶχε πέσει. Καὶ ξαφνικὰ ἔφυγαν ὄλοι πρὸς τὴν πλατεία.

Τὸ παιδί, ὡς δώδεκα χρονῶν, ξυπόλυτο, μὲ κουρελιασμένα ροῦχα, πετάχτηκε ἀπὸ μέσα, ἔπεσε στὰ πόδια τοῦ Βασίλη καὶ τοῦ φιλοῦσε τὰ χέρια. Ἐκεῖνος χάιδεψε τὰ μερδεμένα κι' ἀχτένιστα μαλλιά του. Ἔστερα ἄπλωσε τὸ χέρι καὶ τὸ ἀκούμπησε στὸν ὄμο τῆς γυναίκας του.

Στὴν πλατεία, πάνω στ' αὐτοκίνητα, οἱ νέοι, ποῦ τοὺς εἶχαν πιάσει, ἔρχονταν στὰ χέρια μὲ τοὺς στρατιῶτες. Μερικοὶ κατόρθωναν νὰ πηδήσουν, μὰ οἱ στρατιῶτες, μαζεμένοι ἀπὸ κάτω, τοὺς ξανάπιαναν καὶ τοὺς ξανάριχναν ἀπάνω. Οἱ ἄλλοι ἀπ' ἔξω ὄρμοῦσαν στ' αὐτοκίνητα καὶ προσπαθοῦσαν νὰ λευτερώσουν τοὺς κρατημένους, μὰ οἱ στρατιῶτες στὸ τέλος πυροβόλησαν, μερικοὶ νέοι ἔπεσαν, οἱ ἄλλοι ἀποτραβήχτηκαν. Ἐνας ἀξιωματικός, μὲ ἄγριες φωνὲς καὶ χειρονομίες, ἔδωσε κάποια διαταγή, καὶ σὲ μιὰ στιγμή οἱ στρατιῶτες πῆδησαν στ' αὐτοκίνητα, ποῦ βουχήθηκαν, τράνταξαν καὶ χύμηξαν ἔξω ἀπὸ τὴν πλατεία, ἀνάμεσα στὰ προγκίσματα, τὰ σφουρίγματα καὶ τὶς κοροϊδευτικὰς φωνὲς τῶν νέων.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

(Συνεχίζεται)

ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Ο έφειταινός χρόνος είχε δύο κύρια χαρακτηριστικά. Παρά την στρατεύση πολλών σπουδαστών και την «ερήμωση» ώριμμένων έτών στις Σχολές, τα Πανεπιστήμια λειτούργησαν με ρυθμό που θύμιζε προπολεμική εποχή. Πολλοί συνάδελφοι «παρελθόντων» έτων κατώρθωσαν και περάτωσαν τις σπουδές τους, ενώ ειδικά μέτρα προστατεύουν τους στρατευθέντας. Άρκει να υπάρξει ή κατανόησις στην εφαρμογή τους. Κατανόησις και από την πλευρά των εδεργετουμένων ώστε με σύντομη μελέτη να αναπληρώσουν τα κενά τους και να διεκδικήσουν δίκαια και σύντομα το πτυχίο. Το άλλο χαρακτηριστικό ήταν ή συνειδητή προσπάθεισις που γίνεται από ένα μεγάλο μέρος των νέων που σπουδάζουν, να αποθησαυρίσουν και θησαυρούς του πνεύματος. Μαζί με την μόρφωσις της διανοίας ένας πλούσιος έσωτερικός κόσμος θα μάζε χαρίση την ικανότητα να βοηθήσασθε θετικά την κοινωνία και όχι μόνο τον έαυτον μας. Η κατεβύθωσις αυτή είναι ένα παγκόσμιο γεγονός και είναι ευτυχισμένη ή πατριδα μας γιατί εύρισκεται στην πρωτοπορεία του προοδευτικού αυτού ρεύματος.

Τώρα το καλοκαίρι μία ξεχωριστή ευκαιρία μάζε δίδεται. Μπορούμε να βελτιώσασθε το επίπεδο της μορφώσεώς μας, αν εκμεταλλευθώμε τις διακοπές. Νά μελετήσασθε περισσότερο μία ξένη γλώσσα και κυρίως να διαβάσασθε με μέθοδο και δίψα αλληθνή βιβλία που θα μάζε βοηθήσουν σε περισσότερη κοσμοθεωριακή κατάρτισι και θεμελιώσι.—«Τό μυστηριώδες σύμπαν» του Jeans, «ή Έπιστήμη όμιλει», ή «Διακήρυξις» της Χριστιανικής Ένωσεως «Επιστημόνων» τό τεύχος 56 των «Ακτίων» θα πρέπει να μελετηθών όπωσδήποτε. Νά μελετηθών όμως. Και εάν υπάρξει περισσότερος χρόνος υπάρχουν και τόσα άλλα βιβλία που θα μάζε ανοίξουν νέους όρίζοντες.

ΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΔΙΑΤΙΣΤΩΣΕΙΣ

Τό θεμελιώδες για την εξέλιξι του πολιτισμού πρόβλημα της ανατροφής του παιδιού βρίσκεται πιά μέσα στη σύγχρονη επιστήμη την όρθή λύσι του. Πολλά γράφονται και λέγονται για την ανάγκη να στηριχθ ή άγωγή επάνω στις αιώνας αξίες. Κι' ανάμεσα σ' αυτά με ιδιαίτερη χαρά παραθέτουμε μερικά αποσπάσματα από όσα είπαν ο Καθηγητής της Παιδιατρικής κ. Κ. Χωρέμης σε τελευταίο του σχετικό μάθημα: «Αν δέν υπήρχε ήθικός πυρήν εις την φυ-

χήν του παιδιού θά ήτο πάρα πολύ δύσκολο να σκεφθώμε ότι θά ήμπορούσαμε διά των έσωτερικών παραγόντων να δώσασθε την διαπαιδαγώγησιν εις τό παιδί. Άλλά ο ήθικός πυρήν υπάρχει και επιδέχεται την προς τό καλύτερον επίδρασιν. Πρέπει ή ανατροφή να ισχυροποιήσθ εις τό παιδί την έννοιαν της άρετης ή όποια έχει ως ιδανικά την άγάπην προς τον πλησίον και την αυτοβοσίαν. Από την άγάπην και την αυτοβοσίαν εκπηγάξει κάθε ήθικός νόμος. Εις τά δύο αυτά, συνέχισαν ο κ. Καθηγητής, δίδει μεγάλην σημασίαν ή Χριστιανική θρησκεία. Ο Άπόστολος Παύλος εις την Α' προς Κορινθίους έπιστολήν γράφει: «έν ταίς γλώσσαις των ανθρώπων λαλώ και των άγγέλων, άγάπην δέ μη έχω, γέγονα χαλκός ήχών ή κύμβαλον άλαλάζον» (Κορ. ΙΙ' 1). Πρέπει τό παιδί να ανατρέφεται με την θρησκείαν. Τα διδάγματα του Έθωγγελλίου τόσο απλά είναι, που μιλούν στην ψυχήν του παιδιού, ενώ εάν ήθελε να τά αναλύσθ κανείς φιλοσοφικώς θά μπορούσε να γράψθ όγκώδες τόμους».

Και κατέληξεν ο οσθατός όμιλητής: «Δι' αυτό δέν χρισιάζεται να είναι κανείς μορφωμένος διά να αναβρέψθ τα παιδιά του. Δέν πρέπει να παρασυρώμεθα από νασηρισμούς. Τό παιδί χρισιάζεται να θρησκεύθ. Δέν πιστεύω εις τον όλισμόν και εις την όλιστικήν εξέλιξιν του κόσμου. Άν κανείς από όας, ειπε προς τους φριτητάς και τάς φοιτητάς της Ίατρικής τό πιστεύθ, να μη θελήσθ να τό έμβάλθ σε μικρά παιδιά διότι οδηγεί εις την καταστροφήν. Κοιτάξτε τό σημερινό κατόντημα. Ο άνθρωπος πρέπει να αρχίξθ την ζωήν του με την πίστιν.»

Στά τόσο χαρακτηριστικά αυτά λόγια, δέν έχομε παρά να προσθέσω τό έπιδοφόρο πραγματικά γεγονός ότι χιλιάδες παιδιά, μαθηταί των Κατηχητικών Σχολείων, με την πίστι αρχίζουν την ζωήν των. Κι' αυτό ίσο ελαί την καλύτερη έγγύησι για ένα φωτεινό και χαρούμενο άδριο.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Την 18 Ματου εις την αίθουσαν των ταλειών του Πανεπιστημίου έγινε με πξασαν έπισσημότητα ή άπονομή του τίτλου του έπιτιμου διδάκτορος της Ίατρικής Σχολής, εις τον πρότανιν της Ίατρικής εν Έλλάδι έπιστήμης, Καθηγητήν και Άκαδημαϊκόν κ. Μ. Γερουλάνον. Εις την κατόμωστον αίθουσαν, μετά σύντομον εισήγησιν του πρωταίνεως του Πανεπιστημίου κ. Δεληγιάννη, ο καθηγητής της Ίατρικής Σχολής κ. Μισιρλόγλου ανέλασε τό

έπιστημονικών έργων του κ. Μαρίνου Γερουλάνου. «Οι πλείστοι των νυν καθηγητών, όμως, είναι, είμαι βέβαιος, αμετάβλητοι. Εξήρα την μεταβολήν πού σημείωσαν η προσωπικότης του κ. Γερουλάνου εις την χειρουργικήν ἐν Ἑλλάδι, εις την προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἐπιστήμονος. «Εἰσῆγγαγεν, ἀριστοτεχνικὴν χειρουργικὴν, μετὰ τὸν βαθὸν σεβασμὸν πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ σῶμα του.»

Ὁ κ. Γερουλάνος εἰς τὴν συγκινητικὴν του ἀπάντησιν καὶ ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς φοιτητὰς τῆς Ἱατρικῆς, εἶπε «προσπάθησα πάντοτε νὰ κἀμω τὸ καθήκον μου μὲ ἐπιμέλειαν καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν» καὶ τοὺς παρῶτρους νὰ θέσουν τὸν ἑαυτὸν τους εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κοινωρίας καὶ τῶν πνευματικῶν ἀξιών.

Ὁ καθηγητὴς κ. Γερουλάνος ἔκαμε καὶ ἄλλας δύο ἐμιλητὰς ἢ δὲ κοινωρία τῆς Θεσσαλονίκης ἐπεφυλάξε ἐνθουσιώδη ὑποδοχὴν καὶ ἀναγνώρισιν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ σεβαστοῦ διδασκάλου, ὁ ὁποῖος ἐπιστρατευμένος τὸ 1912 ὡς ἱατρός, εἰσῆλθε συνοδεύσας τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν κατὰ τὴν πρῶτην ἡμέραν τῆς ἀπελευθερώσεώς της. Ἡ ἀπλότης, ἡ μετριοφροσύνη, ἡ ἀγαθότης, ἡ βαθύτης καὶ διαύγεια τῆς σκέψεως καὶ τῶν ἰδῶν τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ, ἔκαστος εἰς ὅλους ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν, ἃς εἶναι δὲ δι' ἡμᾶς τοὺς νέους παντοταίνον ὑπόδειγμα μιμήσεως διὰ τὴν ἐπιτυχίαν μας εἰς τὴν ζωὴν.

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΝΕΟΣ ΕΠΙΤΥΓΧΑΝΕΙ ΣΤΗ ΖΩΗ

Αὐτὸ ἦταν τὸ ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον θέμα πού εἶχαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀκούσουν ἑκατοντάδες φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν ἀπὸ τὸν καθηγητὴν τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀλέξανδρον Τσιριντάνην εἰς μίαν γενικὴν συγκέντρωσιν πού ἔγινε εἰς τὸν Παισιᾶ ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐργασιῶν τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως. Τὸ θέμα, ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον ἐφετιόθηκα ἀπὸ ὅλας τῆς δυνατὰς πλευρᾶς. Οἱ Χριστιανοὶ νέοι καὶ οἱ Χριστιανῆς νέες τῆς γειτονίας, ἐπρόσεξαν ἰδιαίτερος αὐτὴ τὴν ἑμιλίαν. Ἐπῆραν θάρρος, θυμολοίαν, ἐνθουσιασμό, ζωντάνια, διὰ τὸ συνεχίσουν τὸν ἠρωτικὸν τους ἀγῶνα καὶ τὴν δημιουργικὴν τους προσπάθειαν στὴ σημερινὴ κοινωρία. Ἰδοὺ ἕνα κομμάτι, τῆς διαλέξεως, ἀπὸ τὰ πικρὰ χαρακτηριστικά.

«Ὁ Χριστιανισμὸς, ἐτόνισεν ὁ ἐμιλητὴς, εἶναι θυσία. Ἄλλο ὄχι θυσία καὶ ἄλλο ἀποτυχία στὴ ζωὴ Ὁ Χριστιανὸς μπορεῖ νὰ θυσιασθῇ τῇ ζωῇ του, ἀλλ' ἢ ζωὴ τὴν ὁποία θυσιάζει εἶναι μὴ ἐπιτυχημένη ζωὴ. Ἄλλο νὰ θυσιασθῇ ὁ σίτος καὶ ἄλλο νὰ παραθῇ τὸ στάχυ χωρὶς νὰ φέρῃ καρπὸν. Ἄλλο μὴ ζωὴ ἀποτυχημένη καὶ ἄλλο μὴ ζωὴ πού γίνεται δημιουργικὴ διὰ τῆς θυσίας. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι βεβαίως θρησκεία τοῦ Σταυροῦ, ἀλλ' εἶναι συγχρόνως θρησκεία τῆς Νίκης καὶ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς χαρᾶς... Δὲν

θέλει κἀν φιλοσοφικὴ ἀνάλυσι γιὰ νὰ καταλάβῃ τὴν χαρὰ ἕνα ἀνθρώπος ὁ ὁποῖος πιστεύει εἰς τὴν αἰωνιότητα, ὁ ὁποῖος ἀτενίζει ἀφοβα τὸ μέλλον, ὁ ὁποῖος λέγει: «Μπορεῖτε νὰ μᾶς σκοτώσατε, ἀλλὰ δὲν μπορεῖτε νὰ μᾶς βλάψατε». Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς φυσικὴ του κατάστασι ἔχει τὴν χαρὰ. Πῶς τῶρα τῇ φυσικῇ αὐτῇ κατάστασι θὰ τὴν καλλιεργήσατε εἶναι ζήτημα ἀγῶνος καὶ αὐτοῦ... Ἡ μόνη λύσις καὶ γιὰ σὰς εἶναι ὁ ἀγῶν. Θὰ ἐνθουσιᾶς ὅλοι στὸν πνευματικὸν αὐτὸν ἀγῶνα. Θὰ βάλουμε τοῦτον τὸν καιρὸν ὅλα μας τὰ δυνατὰ καὶ θὰ νικήσῃ τὸ Πνεῦμα. Κι' ὅταν νικήσῃ τὸ Πνεῦμα εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν τότε θὰ ἔλθῃ ἡ καινουργία ἡμέρα. Καὶ ἡ καινουργία ἡμέρα θὰ εἶναι ἡ ἡμέρα τῶν χριστιανῶν, ἡ ἡμέρα ὅπου θὰ ἔχουν καὶ οἱ χριστιανοὶ νὰ ποῦν ἕνα λόγο. Θὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα νὰ μιλήσατε καὶ οἱ σεις καὶ τότε θὰ καταλάβετε καὶ οἱ σεις καὶ ἡ κοινωρία πόσο εὐτυχισμένοι εἶθε μέσα στὸν Χριστιανισμὸ, πόσο ὁ χριστιανὸς νέος καὶ ἡ χριστιανὴ νέα εἶναι οἱ ἐπιτυχημένοι τῆς ζωῆς. Γιατὶ βρίσκουν τὴν αἰσιοδοξίαν, τὴν ἐσωτερικὴν δύναμι, τὰ πλάσια γιὰ μὴ ἀγωνιστικὴ προσπάθεια, τὴν χαρὰ ὅχι πιά σὰν αἴτημα μόνον, ἀλλὰ σὰν καθημερινὴ πραγματικότητα.»

ΑΙ ΘΕΡΙΝΑΙ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΕΙΣ

Θὰ εἶχε καὶ ἡ στήλη αὐτὴ νὰ πῇ δύο λέξεις γιὰ τῆς κατασκηνώσεως. Τοὺς καλοκαιρινούς μῆνας χιλιάδες παιδιῶν στὴν πρωτεύουσα καὶ σὲ πολλὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος περνοῦν 20-30 ἡμέρες ἀπὸ τῆς κατασκηνώσεως. Ἐκεῖ, στὴ δροσιά τῆς ἐξοχῆς καὶ μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ὕψους, ἐργάζονται πυρετωδῶς ἐργαστήρια πού διαπλάσσουν σῶματα, ἐνθ' αὐτοῦ χρόνου ἀμορφῶνουν καὶ χαρακτῆρες. Τὸ παιδί πού ζῇ στὴν κατασκηνώσι μαζὶ μὲ ἄλλα παιδιὰ εἶναι πρόθυμο νὰ δεχθῇ καθεὶ καλὴ ἐπίδρασι τοῦ στελέχους, τοῦ ἀρχηγοῦ, τοῦ ὁποιοῦδήποτε ὑπευθύνου. Καὶ ἡ ζωὴ τῶν 20 ἢ 30 ἡμερῶν μπορεῖ νὰ δώσῃ ὄρθουσι καὶ νὰ παίξῃ ρόλο σημαντικώτατο στὴν μετέπειτα ζωὴ τῶν 50 καὶ 60 χρόνων τοῦ κάθε παιδιοῦ. Ἀρκεῖ νὰ βρεθοῦν ἕκαστοι πού μὲ ἀγάπην, μὲ κῆφι, μὲ ἀνώτερα ἰδανικά στὴν ψυχῇ, μὲ πνεῦμα χριστιανικὸ θὰ δουλέψουν στὴ μεγάλη αὐτὴ ἀποστολῇ.

Στὸ ταῦχος τοῦ Ἰανουαρίου 1949 τῶν «Ἀκτίων» δημοσιεύθηκε ἄρθρον τοῦ κ. Παντελικοῦ ἐπάνω στὸ θέμα αὐτὸ καὶ βλέπει κανεὶς πόσο εὐχάριστα ἀποτελέσματα μπορεῖ νὰ ἔχῃ ἡ καλὴ κατασκηνώσις. Πολλὰ ἀκόμη γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ γράφονται τὸ «Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν» πού ἐκυκλοφόρησε τὸν Ἰούνιον. Κι' τὰ συμπέρασμα πού βγαίνουν ἀπὸ τὴν πείρα τῶν κατασκηνώσεων κάθε χρόνον ὅλο καὶ μεγαλύτερη σημασία ἀποδίδουν στὴ μορφή τοῦ νέου ἢ τῆς νέας μὲ τὴν ὑπεύθυνη θέσι στὴν κατασκηνώσι. Στὰ στελέχη αὐτὰ, πού κατὰ πλειονότητα ἀποτελοῦνται ἀπὸ φοιτητὰς, φοιτήτριες, σπουδαστὰς καὶ σπουδάστριες ὡς καὶ νεαροὺς ἐπιστήμονας θὰ θέλαμε

νά συστήσωμε νά προσέξουν νά μεταδώσουν πνεύμα στις ψυχές τῶν παιδιῶν. Μαζὺ μὲ τὴ σωματικὴ ἀσκησι, τὸ τραγῳδεῖν, τὸ παιγνίδι, τὴν ψυχαγωγία, τὴν δλη ἐπαγὴ μὲ τὰ παιδιά, νά μὴ ξεχάσουν νά τὰ ἰδοῦν δλα σάν προσωπικό- τητας πού τοὺς ἐμπιστεύονται οἱ οἰκογενεῖς καὶ ἡ πατρίδα μας. Ἐχουν τὴν πολυτιμὴ εὐκαιρία νά χαρακτηροὺν στὶς ἀπαλές παιδικές καρδιές δ,τι εὐγενικό, δ,τι καλό, δ,τι ἀνώτερο ἔχει ἡ ἱστορία τῆς φυλῆς. Καὶ εἶναι μεγάλη ἡ εὐθύνη νά κρατῆς τὰ χέρια σου τὸ ἀκριβὸ ἄλλο γιὰ τὸ χριστιανισμὸ τῆς καινοῦργιας, τῆς χριστιανικῆς Ἑλλάδος.

ΑΠΟ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

ΑΜΕΡΙΚΗ

— Πρὸ μῆνός τὸ «Ἰννοτιοῦτο Τεχνολογίας» τῆς Μασσαχουσέτης διοργάνωσε μιά πολὺ ἐνδιαφέρουσα οἰσιρὰ ὁμιλιῶν. Τὸ θέμα ἦταν «αἱ κοινωνικαὶ ἐφαρμογαὶ τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου— ἕνας ἀπολογισμὸς στὸ μῶσον αἰῶνος». Ἀπὸ ὅλων τὸν κόσμω ἤγετικαὶ προσωπικότητες στὴν οὐκίφῃ καὶ τὴν θρᾶσι συνακεντρώθησαν στὸ I.T.M. Τὸ βαθύτερο καὶ γενικώτερο ἀντικείμενον τῆς ἐρεύνης ἦταν ὁ πνευματικὸς κόσμος τοῦ ἀνθρώπου ἔμπρὸς στὸ σημερινὸ κρίσιμο σημεῖο τῆς ἱστορίας του.

Γιὰ τὸν καθορισμὸ τοῦ ἠθικοῦ προβλήματος καὶ τὴν διαχάρησι λύσεων ἔγινε μιά εἰδικώτερη οἰσιρὰ ὁμιλιῶν μὲ τὸν τίτλο: «Ἐπιστήμη, ἡλικιός καὶ ἀνθρώπινο πνεύμα». Ὁ Jacques Maritain, καθ' ἡγήτης τῶρα στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Princeton, εἶπε δτι πρέπει νά ξεχωρίσωμε τὴν ἐργασία τῆς ἐπιστήμης, πὺ σκοπὸ ἔχει νά διεισδύσῃ στὸν ἄλλο κόσμω, ἀπὸ τὴν φιλοσοφία καὶ τὴν λογικὴ πίστι πὺ δίδει τὰ σταθερὰ καὶ τὰ ἀμτακίνητα θεμέλια τῆς ἠθικῆς. Ἐτόνιος: «Ἦ πρόβλημα πὺ ἀντιμετωπίζει ὁ κόσμος εἶναι πὺ ἀπλό: Θὰ γίνουν ἱκανοὶ οἱ ἄνθρωποι νά θέσουν τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν δύναμι τῆς τεχνικῆς κάτω ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ σοφία.»

— Σὲ μίαν ἄλλη μεγάλη αἰθουσα, εἰδικοί ἐπιστήμονες συνεζήτησαν τὴν ἡλικιὰ πλευρὰ τοῦ ἀνθρώπινου προβλήματος, κάτω ἀπὸ τὸ γενικό θέμα: «Τὸ πρόβλημα τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς». Ὁ Osborn ἀνέφερε τὴν ἀπαισιοδόξη μαλθουσιανῆ θεωρία, δτι οἱ πηγῆς πρῶτων ὄλων περιορίζονται, ἐνὸ ἀντίθετα ὁ πληθυσμὸς αὐξάνεται πάντοτε. Ὁ Vannevar Bush διευθύντης στὸν καιρὸ τοῦ πολέμου τοῦ Γραφείου ἐπιστημονικῶν ἄρευνῶν καὶ ἐφαρμογῶν, ἀντέκρουσε μὲ ἱσχυρὰ ἐπιχειρήματα τὴ θεωρία αὐτῆ. Τὸ κεντρικό ἐπιχειρημὰ του ἦταν: «Ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει βέβαια, ἀλλὰ καὶ τὸ βιωτικό ἐπίπεδο τοῦ κόσμου αὐξάνει ἐπίσης». Καὶ ὑπελόγησε τὸ τί θὰ συνέβαινε ἀν οἱ θεωρίες αὐτῶν πὺ κρούου τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου ἦσαν

ἀκριβεῖς. Ἦτὰ τοὺς ἀπαισιοδόξους εἶχε ἕνα εἰδικό μήνυμα: «Παρ' ὅλους τοὺς φόβους καὶ τὶς τραγωδίες τῆς ἡ ζωῆ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι γαμάτη ἀπὸ θυμακὴ ῥωαίτητα καὶ ἀξία... Ἀξίζει πράγματι νά ζῆ κανεὶς.»

— Ἄλλη οἰσιρὰ ὁμιλιῶν ἐστράφη γύρω ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευσι. Εἶχε πιστευθῆ, πὺς ἡ ἐκπαίδευσις θὰ ἦταν ἡ δύναμις, πὺ θὰ ἔσωζε τὸν 20ὸν αἰῶνα ἀπὸ τὰ μίση, τὶς συγκρούσεις καὶ τὶς ἀνισορροπίες. Τὸ θέμα ἦτο «εἰδικοποιήσις τῆς ἐκπαίδευσεως στὸν 20ὸν αἰῶνα». Τόσο συντοπιῆθηκε ἡ τεχνικὴ τοῦ αἰῶνος μας, ὡστε ὑπάρχει διαρκῶς καὶ περισσοτέρα ζήτησις εἰδικῶν ἐπιστημῶν. Τόσο πὺ ἀυξήθησαν τὰ πεδία τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως, ὡστε εἶναι ἀδύνατον νά τὰ συμπεριλάβῃ ἕνα μυαλό ὄλα ἀκόμη καὶ σὲ γενικῆς γραμμῆς. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νά δημιουργηθῆ ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς μορφωμένων ἀνθρώπων πὺ γνωρίζου μόνον τὴν δικὴ τους ἐπιστήμη καὶ λίγα πράγματα πέρα ἔξω. Δημιουργήθησαν οἱ τύποι «τῶν μορφωμένων πὺ ἀγνοοῦν».

— Μαζὺ ἄλλων ὁμιλητῶν καὶ ὁ Winston Churchill σὲ ἄλλη οἰσιρὰ διαλέξεων εἶπε ἐπιγραμματικά: «Ἡ φλόγα τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς ἔξακολουθεῖ νά εἶναι ὁ ὕψιστος ὀδηγός μας. Ἡ διαφάλαξις καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς εἶναι τὸ οὐπουδαίτερον ἐνδιαφέρον μας καὶ ἀπὸ τὴν πνευματικὴ τῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἡλικιὰ τῆς πλευρὰ. Ἡ καθυμερινὴ ἐκπλήρωσις τῶν πνευματικῶν μας καθηκόντων εἶναι βασικὴ προϋπόθεσις γιὰ νά ἐπιζήσωμε. Μόνον ὅταν ἀπὸ τὸ μετρεσῶμε σὲ πράξι μπορούμε νά ἐπιζήσωμε, δτι θὰ λύσωμε τὰ προβλήματα τοῦ κόσμου αὐτοῦ, καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ τὸν κόσμω... Ἄς προχωροῦμε λοιπὸν πρὸς τὰ ἔμπρὸς στὴν ἐκπλήρωσι τῆς ἀποστολῆς μας καὶ τοῦ καθήκοντός μας μὲ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τίποτα παραπάνω».

Ὁ Sir Richard Livingstone πρόεδρος τοῦ Κολλεγίου Corpus Christi τῆς Ὁξφόρδης, συνώψισε τὴν πᾶτρα του ἀπὸ τὸ συνέδριον μὲ τὰ ἔξης: «Τὸ νά γνωρίσῃς ἀπλῶς μιά ἐποχὴ εἶναι ἀχρηστο. Θὰ πρέπει νά εἰμεθξ ἱκανοὶ νά τὴν κρίνωμε καὶ νά τὴν δικάσωμε... διαφορετικά θὰ κινδυνεύσωμε νά γίνωμε αἰχμαλωτοὶ τῆς ἡμέρας μας καὶ σκλάβοι στὶς ἀταπάτες πὺ τὴν ἀκολουθοῦν».

— Ἦπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Παγκοσμίου Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ὁμοσπονδίας πρόκειται νά γίνῃ ἕνα παγκόσμιον συνέδριον φοιτητῶν (General Committee Meeting) εἰς τὸ ὄνταριον τοῦ Κεν δα.

Στὴ φοιτητικὴ αὐτῆ συνάντησι, πὺ ὤριστηκε γιὰ τὸ χρονικό διάστημα ἀπὸ 9—22 Ἀυγούστου 1949, ἐκλήθη νά λάβῃ μέρος καὶ ἡ Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἐνωσις τῆς Ἑλλάδος.

Ἦ πνευματικὴ ἐπαγὴ τῶν χριστιανῶν φοιτητῶν, ἀπ' ὄλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, προσθέται καὶ αὐτὴ μὲ τὸν καλύτερον τρόπο τὴ συμβολὴ τῆς γιὰ κάποια καλύτερη κοινωνία.

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΔΥΟ ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ • ΟΙ ΦΟΙΤΗΤΑΙ ΜΑΣ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ • ΜΕΓΑ ΣΠΗΛΑΙΟΝ, ΛΑΥΡΑ, ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ • ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΖΩΗΣ • ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΣΤΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ • ΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΙ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ • Η ΥΛΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ

Αυτή τή φορά θά ἀρχίσωμ τίσ «Απόψεις», μέ τήν παρουσία μέρους ἀπό τήν ὅλην τοῦ παρόντος τεύχους. Θά ἐπιστήσωμ ἰδιαιτέρως τήν προσοχήν τοῦ ἀναγνώστου σέ δύο πολύτιμα μὴνύματα, πού μᾶς ἔρχονται ἀπό τό ἐξωτερικό.

Τό ἕνα μᾶς ἔρχεται ἀπό τήν Ἀμερική. Εἶναι τό μὴνυμα τοῦ Robert Ulich, καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας εἰς τήν — ἄς τήν ὀνομάσωμ ἔτσι — Παιδαγωγικήν Σχολήν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρντ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Τό ἄλλο μὴνυμα μᾶς ἔρχεται ἀπό τήν Ὁλλανδία, ἀπό τήν ὀλλανδικήν χριστιανικήν κίνησιν τῶν ἐπιστημόνων.

Θά συστήσωμ νά μελετηθοῦν μέ ὅλην τήν προσοχήν τά μὴνύματα αὐτά. Πρέπει ὅλο καί περισσότερο νά ἐρχώμασται σέ ἐπαφή μέ τήν καλήν πνευματικήν δημιουργίαν πού γίνεται στό ἐξωτερικό. Καί ἀντίστοιχα πρέπει νά βοηθήσωμ, ὡστε καί τό ἐξωτερικό νά γνωρίσῃ τήν πνευματικήν δημιουργίαν πού γίνεται εἰς τήν Ἑλλάδα. Καί τά δύο δημιουργούμενα μὴνύματα εἶναι χαρακτηριστικά καί σημαντικά δείγματα τῆς ἐδεργατικῆς αὐτῆς κυκλοφορίας πού γίνεται στόν κόσμον τοῦ πνεύματος μεταξύ τῆς Ἑλλάδος καί τῶν ἄλλων χωρῶν.

Ἀκόμη, θά ἐπιστήσω τήν προσοχήν τοῦ ἀναγνώστου σ' ἐκεῖνα πού γράφονται στήν στήλην τῆς σχετικῆς μέ τήν «πνευματικῆς κινήσεως στό ἐξωτερικό» γιά τήν χριστιανικήν κίνησιν πού γίνεται μεταξύ τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν στό Παρίσι. Δυστυχῶς δέν ἀκοῦμας μόνο καλά νέα γιά τοῦς Ἑλληνας σπουδαστάς στή γαλλικήν πρωτεύουσα. Καί μολοντί δέν ἐκίμαμας καμμίαν ἐξακρίθωσιν ὡστε νά μπορούμας νά μιλοῦμας μέ βεβαιότητα καί μέ τρόπον ὁπεύθουν, ἐν τούτοις δέν νομίζομας ὅτι ὅλα τά θλιβερά πού ἀκοῦμας εἶναι φέμματα. Ἐνας λόγος πάρα πάντως, γιά νά χαίραται ἡμῖς ἀπαρχῆν τόσο ἐπιδοσφόρος ὅσο ἐκεῖνη πού θά ἰδῆ ὁ ἀναγνώστης στή σχετικῆν ἀνταπόκρισιν ἀπό τό Παρίσι, ἀλλά καί γιά νά τονίσωμ στοῦς ἐργάτας τῆς καλῆς αὐτῆς προσπάθειας τή μεγάλη εὐθύνη πού ἔχουν νά τήν φέρουν εἰς πέρας.

Ἐνας τακτικός ἀναγνώστης τῆς στήλης αὐτῆς μοῦ γράφει: μερικῆς ἐντυπώσεως του ἀπό μιάν ἐκδρομῆν πού ἔκαμα τελευταίως στή Βόρειον Πισλοπόωνησο. Ὅπως εἶναι φυσικό, στίς ἐν-

τυπώσεσι αὐτέσ ἐπάρχουν καί τά εὐχάριστα καί τά δυσάρεστα. Τά δυσάρεστα στίς ἐντυπώσεσι πού δίδει μιάν τέτοιαν ἐκδρομῆν εἶναι οἱ γνωστοί ὑπερμοντέρνοι ἐκδρομισαί πού εἰσβάλλουν, μέ τόν τρόπον πού εἰσβάλλουν, σέ τόπους ἱερούς πιά στή συνείδησιν τοῦ ἔθνους ὅπως εἶναι τό Μέγα Σπήλαιον, ἡ Μονή τῆς Λαύρας, ἡ πόλις τῶν Καλαβρυτῶν.

Ἀνεξάρτητα ἀπό τοῦς αἰώνιους λόγους πού ἔχομα, νά θεωροῦμας τέτοιους τόπους ὡς ἱερούς καί νά τοῦς πλησιάζωμας μέ σεβασμόν καί μέ ἔσος, τῶρα τελευταία, ὡστερα ἀπό τή φοβερή δοκιμασία, ὡστερα ἀπό τά ἀπίστευτα δράματα πού εἶδαν οἱ τόποι αὐτοί, θά ἔπρεπε ὄχι κάθε Ἕλληνα ἀλλά καί κάθε ἄνθρωπον ὅταν τοῦς πλησιάζῃ νά εἶναι γεμάτος ἀπό ἱερῆν συστολήν γιά τό ἱερό πένθος πού πλημμυρίζει τοῦς τόπους αὐτούς. Νά σκαφθῇ κανεῖς πῶς τά Καλαβρυτά βογγοῦν ἀκόμη ἀπό τήν ἐκτέλεσιν τῶν ὀκτακόσμιων τόσων ἀνδρῶν, ἀπό τά μαῦρα τῶν χερῶν καί ὄφρατων, ἀπό τά κατόπιν δράματα πού ἔγιναν μετὰ τήν ἀπελευθέρωσιν ἀπό τίς ἀνταρτικῆς ἐπιδρομῆς! Νά σκαφθῇ κανεῖς ἀκόμη ὅτι στό Μέγα Σπήλαιον ὑπάρχει ὁ τόπος ὅπου ἐσκοτώθησαν οἱ μοναχοί καί ἀκριβῶς ἕνα μεγάλο βάραθρον ὅπου τοῦς ἔρριξαν! Νά σκαφθῇ κανεῖς, ὅτι στή Λαύρα στέκει μπροστά τῷ πλάτανος ὅπου ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός ὤψωσε τό λάδαρον τῆς ἐλευθερίας, καί κάτω ἀπό τοῦς κλάδους τοῦ ἐτουφεκίσθησαν ἀπό τοῦς Γερμανικούς μοναχοί τῆς Μονῆς αὐτῆς! Ἐ, λοιπόν ἀντά σκαφθῇ κανεῖς ὅλα αὐτά, θά δῆ, ὅτι πρῶτα πρῶτα ζήτημα εἶναι ἀν θά ἔπρεπε κἄν οἱ τόποι αὐτοί νά θεωροῦνται κατάλληλοι γιά ἐκδρομῆς πού γίνονται γιά διασκέδασιν, γιά γλῆντι. Ἐπί τέλους μπορούσαν νά ἀφήσουν νά στεγνώσῃ τό αἷμα τῶν τουφεκισμένων καί ἔπειτα νά πᾶνε οἱ διάφοροι θεοποινίτες μέ τά σόρτε, ἢ μᾶλλον σχεδόν μέ τά μαχιά, γιά νά ξεφωνίζουν καί νά χασκογελοῦν πατόντας ἐπάνω στό αἵματοδαμένο χῆμα. Μιά ὅμως καί τέτοιον ριζικό μέτρο δέν λαμβάνεται, θά μπορούσεν νά ἐπιβληθῇ κάποια σὺντάξις, ἔστω καί ἀπό τήν ἀστυνομίαν, ἐν ἀνάγκῃ.

Οἱ τόποι αὐτοί ἔχουν ἀνάγκην ἀπό ἱερῆς πορείας προσκυνητῶν. Ἀκόμη θά μπορούσαν νά γίνοντο τόποι γιά μιάν ἐποπτικῆν διδασκαλίαν τῶν ξένων πού μιλοῦν περί ἐλευθερίας, δικαιοσύνης τοῦ ἀνθρώπου κλπ. Φαντάζεσθε ὅμως τέτοιαις ἱερῆς πορείαις νά διασταυρῶνται μέ μερικά θεάματα πού μοῦ περιγράφει στήν ἐπιστολήν του ὁ ἀναγνώστης μας, ὅπως τά εἶδε, εἰς τήν Μονήν τοῦ Μεγάλου Σπηλαιῶν ἰθὺς!

'Αλλά ύστερα από αυτά αρχίζουν οι εὐχαριστίας ἐντυπώσεις. Ὁ ὑπέροχος λαός μας, ὁ ὅποιος δὲν εἶναι ἡ ανομιπαρία ποῦ ἔχασε τὴ δυνατότητα τῆς συγκινήσεως, ἀλλὰ εἶναι λαός ποῦ πλάσσεται ἀπὸ συγκίνησι καὶ δημιουργεῖ, ὁ λαός λοιπὸν αὐτὸς δείχνει καὶ πάλιν μιὰ ἐξαιρετικὴ ζωτικότητα. Ἡ ὕπαιθρος ποῦ τώρα ἀρχίζει καὶ καταλαδαίνει: τί θὰ πῆ εἰρήνη, ἀρχίζει νὰ ξεπαρρῶν καὶ νὰ δείχνῃ καὶ νὸ ὄργια δείγματα ζωῆς. Εἶναι πολὺ οἰκωμνητικὸ νὰ βλέπῃς χωρικούς ποῦ διηγούνται ἀπίστευτα καὶ ἀντριχιαστικά πράγματα ποῦ ἐπέρασαν οἱ ἴδιοι εἴτε στὴν κατοχὴ εἴτε στὸν ἀνταρτοπόλεμο, ποῦ εἶδαν μύριους θανάτους καὶ ὄπισθησαν ταλαιπωρίες ποῦ δὲν θὰ φανταζότανε κανεὶς ὅτι μπορεῖ νὰ τίς βραστάσῃ ἄνθρωπος, νὰ τοὺς βλέπῃ λοιπὸν ἔχει τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς νὰ τὰ διηγούνται αὐτὰ μὲ ἀφίλεια, μὲ ταπεινότητα, χωρὶς ἴχνος κομπασμοῦ, δοξάζοντας τὸν Θεὸν καὶ ἐτοιμασμένοι γιὰ μιὰ καινούργια ζωὴ! Τὰ παθήματα δὲν τοὺς ἔκαμψαν, τοὺς ἐδίδαξαν. Χωρὶς νὰ ἔβρουν ἀπὸ φιλοσοφία, μιλοῦν σάν φιλοσοφημένοι ἄνθρωποι καὶ ἔβρουν ὅτι πρέπει πιά νὰ χτίσωμε μιὰ καινούργια Ἑλλάδα, ἀληθινὰ Χριστιανικὴ, ὅπως ἐλέγχθη πολλές φορές ἀπὸ τὸ περιοδικὸ αὐτὸ, χωρὶς τὸ ἔγκλημα καὶ χωρὶς τὴ σκελί. Μιὰ ἐπαφὴ μὲ τοὺς πληθυσμοὺς αὐτοὺς εἶναι ἐξαιρετικὰ δικαστικὴ καὶ τοπωτικὴ γιὰ ὄλους μας.

✽

Μοῦ ὑπογραμμίζει: ὅμως ὁ ἐπιστολογράφος μας δυὸ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντα δείγματα τῆς θαυμαστῆς ζωικότητος τοῦ λαοῦ μας, δείγματα ποῦ ἐπιβάλλεται νὰ τονισθοῦν, νὰ ἐξαρθοῦν καὶ νὰ ἐπαινεθοῦν μὲ ὄλη μιὰ τὴν καρδιά. Τὸ ἓνα εἶναι τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα στὰ Καλάβρυτα. Σ' αὐτὴ τὴ χαροκαμένη πόλι ἀνοῦν τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα. Εἶχαν τὸν παρασμένον μῆνα καὶ τὴν ἑορτὴ τῆς λήξεως τῶν μαθημάτων. Καὶ εἶναι συγκινητικώτατο νὰ βλέπῃς κατηχητόπουλα ὀρφανά, ποῦ οἱ πατέρες τοὺς ἔσοκώθησαν στὰ δραματικὰ γεγονότα τῶν τελευταίων χρόνων, νὰ ἐτοιμαζόνται γιὰ τὴν ἑορτὴν χριστιανικῆς ἐκδίκησι: νὰ βάλωμε ὄλα μας τὰ δυνατὰ, ὅστε ἀπὸ τὸ σπαραγμὸ καὶ τὸ θῆρνο καὶ τὸ μερτώριο νὰ παταχθῇ ἡ καινούργια ζωὴ. Αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ καλὴ ἐκδίκησις γιὰ ὄσα ἔβγαν.

Μπράβο στὰ παιδιὰ μας! Ὅλα τὰ κατηχητόπουλα εἶναι ἐλπίδα τοῦ Ἔθνους, μὰ φυσικὰ ἐχωριστὴ θέσι ἔχουν τὰ παιδιὰ μας ἔκεινα ποῦ ἔχουν ἐχωριστὸ μερίδιο στὴ σκληρὴ δοκιμασία. Ἀς κρατήσωμε τὴ γραμμὴ τους καὶ νὰ εἶναι βέβαια πὸς ὅπου περισσεύει ὁ πόνος καὶ ἡ δοκιμασία θὰ περισσεύσῃ καὶ ἡ δημιουργία καὶ ἡ

ζωὴ, καὶ—θὰ τολμήσωμε νὰ τοὺς ποῦμε τὴ λέξι παρὰ τὴν σκληρὴ ὀρφάνια—ἡ χαρὰ.

✽

Μὰ καὶ κάτι ἄλλο ἀξίζει πράγματι νὰ ἐξάρωμε. Ἐπειδὴ ἡ στήλη αὐτὴ εἶχε εἰπῆ ὅτι πρέπει νὰ ἐπαινοῦμε καὶ τοὺς ἀφανεῖς ἐργάτας τοῦ καλοῦ, ποῦ δὲν μᾶς ἀπασχολοῦν ὄσο πρέπει τὰ κατορθώματά τους, θέλει ὁ ἀναγνώστης μας—καὶ εὐχαρίστως τὸ προσυπογράψῃ καὶ ἡ στήλη μας—νὰ ἐξάρωμε τὸ ἐξαιρετικὰ ἀληθινὸ φαινόμενο πιστῆς ἀφοσιώσεως στὸ καθήκον ποῦ ἔδειξαν οἱ σιδηροδρομικοὶ τῆς Πελοποννήσου, οἱ ἐπάλληλοι τοῦ Σ.Π.Α.Π.

Εἶχε τὴν εὐκαρία νὰ συνομιλήσῃ μὲ μερικούς ἀπὸ αὐτοὺς, μὲ ἀνωτέρους ἐπαλλήλους ἀλλὰ καὶ μὲ τροχοπέδητάς, ἄκουσα ἀπὸ τὸ στόμα τους νὰ διηγούνται μὲ ζωντάνια, καὶ ὅμως μὲ ἀπλότητα, καὶ ἀληθινὴ ταπεινοσύνη, τὸν ἥρωισμό ποῦ ἔδειξαν καὶ ποῦ ἦταν ἀπαραίτητο νὰ δείξουν γιὰ νὰ διασωθῇ τὸ δίκτυο, ἰδιαίτερος νὰ διασωθῇ ὁ ὁδοντικὸς σιδηρόδρομος, ἀπὸ τοὺς τόσους κινδύνους ποῦ διέτρεξε. Ὅλες οἱ σκληρῆς δοκιμασίας ἔκαμαν τοὺς ἐργάτας αὐτοὺς τῆς συγκοινωνίας μας καλοὺς ἐργάτας τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ἐβαλαν οἱ καλοὶ αὐτοὶ Ἑλληνας ὄλα τους τὰ δυνατὰ, ἐξυπηρετώντας τὴν πατρίδα τους σὲ ἓνα ζωτικὸ τομέα. Τὸ ἔργο τους δὲν ἦταν μηχανικόν. Ἦταν ἔκφαντος πνευματικὸς ἀγῶνος καὶ γι' αὐτὸ τοὺς ὀφείλωμε κάθε εὐγνωμοσύνη!

✽

Ἠλίθι δὲν μοῦ μένει χῶρος γιὰ νὰ παρουσιάσω, ὅπως ἔπρεπε, τὴν ὄλη τοῦ τσῆχου. Εὐτυχῶς ποῦ ἐπρόφρασα καὶ ἀνέφερα στὴν ἀρχὴ τὰ μηνύματα ποῦ μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὸ ἔξωτερικόν. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὄλη θὰ ἐπιτηθῶ ἰδιαίτερος τὴν προσοχὴν στὸ ἄρθρο γιὰ τὸν χριστιανικὸ κοινωνισμὸ τοῦ Π. Μαλίτη. Ἐπίσης στὸ ἄρθρο τοῦ Strömberg γιὰ τὴν ἔνοια τῆς ἔλξεως εἰς τὸ Στόμπαν, στὸ ἄρθρο τοῦ τόσο γνωστοῦ πιά εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας συναργάτου κ. Θεοδώρου Εὐδῆ, «Κανόνες δεσποτικῶν ἑορτῶν, Κοσμὰ τοῦ Μαΐουμα». Ὅλα αὐτὰ, ἓνα σύνολο ἀπὸ ἐργασία, ποῦ προσφέρεται στὸν ἀναγνώστη γιὰ νὰ τὴν ἐπεξεργασθῇ καὶ αὐτὸς μὲ τὴν κατέλληλη μελέτη, ἀλλὰ μὲ μελέτη ποῦ ἀξίζει πράγματι νὰ γίνῃ.

Γιὰ τὴν ὑπόλοιπη ὄλη, ποιήματα ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸν πνευματικὸ ἀγῶνα τοῦ Ἔθνους, τὸ μυθιστόρημα τοῦ κ. Μελλῆ Νικολάτση, τὴν φοιτητικὴν στήλη—ποῦ μὲ αὐτὸ τὸ τεῆχος τελιώνει γιὰ τὸ καλοκαίρι—τὴν πνευματικὴν ζωὴ καὶ μελέτη, γιὰ τὴν ὄλη αὐτὴ ἓνα φυλλομετρημα θὰ μιλήσῃ καλύτερα ἀπὸ τὴν δικὴ μου παρουσίασι.

Π. ΜΑ.

Ο Κόσμος τῶν Γραμμάτων

ΣΙΓΚΡΗΝΤ ΟΥΝΤΣΕΤ

“Αγγελμα πένθους ὑπῆρξε δι’ ἔλον τὸν πνευματικὸν κόσμον τὸ ἄγγελμα τοῦ θανάτου τῆς νορβηγίδος λογοτέχνιδος Σίγκρηντ Ούντσετ. Ἀλλὰ διὰ τὴν πνευματικὴν κίνησιν ποῦ γίνεται εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ πένθος αὐτὸ εἶναι ἰδιαίτερος αἰσθητόν. Μὲ τὸν θάνατον τῆς Σίγκρηντ Ούντσετ ἔφυγε ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν — ἕστερα ἀπὸ τὸν “Ἐντιγκτον, τὸν Μάξ Πλάνκ, τὸν Lecomte du Noüy — ἄλλη μία ἀπὸ τὰς παγκοσμίου ὄντως κύρους προσωπικότητας, αἱ ὁποῖαι ὑπεστήριξαν τὴν προσπάθειαν τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» καὶ εἶχαν ἐπαφὴν μαζὶ τῆς.

Ἦδη ἀπὸ τὸ 1946 ἡ συνεργάτις μας Ἑλένη Καριτά ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ ἐπὶ τοῦ ἔργου τῆς διακεκριμένης μυθιστοριογράφου. Ἰδιαίτερος δὲ παρουσίασεν εἰς τὸ ἄρθρον τῆς «γυναικεῖα ταλέντα στὸ μυθιστόρημα» («Ἀκτίνες» 1946, σελ. 239-242), τὴν τριλογίαν «Χριστίνα Λαβρανστάττερ» ποῦ ἀπετέλει τὴν δημιουργίαν, ἡ ὁποία ἦταν ἡ πηλὴς ἢ μεγάλη πρὸς τὰ μεγάλα ὕψη τοῦ πνεύματος.

Ἡ Σίγκρηντ Ούντσετ, παρ’ ἔλον ὅτι ἀνήκει εἰς μικρὰν καὶ αὐτὴ χώραν, ὅμως ὑπῆρξε μία δημιουργός, ποῦ ἡ δημιουργία τῆς ἀπέκτησε παγκόσμιον σπουδαιότητα. Τὸ βραβεῖον Νόμπελ, ποῦ τῆς ἀνεμῆθη τὸ 1928 ἀπετέλεσε τὴν πανηγυρικὴν διαπίστωσιν μιᾶς πραγματικότητος ποῦ ἦτο γνωστὴ πλέον εἰς ἔλον τὸν κόσμον.

Ἡ Ούντσετ ὠδήγησε μὲ τὴν τέχνην τῆς καὶ τὸ ἐξαιρετικὸν ταλέντο τῆς πρὸς τὴν νέαν στροφήν. “Ἦρχισε καὶ αὐτὴ ἀπὸ μίαν τέχνην ἐξωχριστιανικὴν. Ἀλλὰ ἤλθεν ἡ ἡμέρα ὅπου ἐπέστρεψεν εἰς τὸν χριστιανικὸν πνευματικὸν θεμέλιον. Καὶ ὅταν ἐπέστρεψε, ἐπέστρεψε μὲ ἄλλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς τῆς, μὲ ἄλλην τὴν ἀποφασιστικότητα, μὲ ἄλλην τὴν συνέπειαν.

Ἔβαλε τὸ χερί εἰς τὸ ἄροτρον, δὲν ἐγόρρισε καθόλου πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ δι’ αὐτὸ μᾶς δεῖχνε πάντοτε, καὶ θὰ μᾶς δεῖχνη εἰς τὸ μέλλον, τὸν δρόμον πρὸς τὰ ἔμπροσ πρὸς τὴν ἀληθινὴν πρόσοδον, πρὸς τὴν καινούργιαν ζωὴν.

Εἶναι εὐχάριστον, ὅτι καὶ ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἠγνοήθη ἡ παραγωγή τῆς Χριστιανῆς αὐτῆς λογοτέχνιδος. Ἐδημοσιεύθησαν εἰς καθημερινὴν ἐφημερίδα πολὺ καλὰ σημειώματα ἐπὶ τοῦ ἔργου τῆς. Ἀλλὰ πρέπει νὰ γίνῃ γνωστὴ ἡ συμβολὴ τῆς μεγάλῃς αὐτῆς γυναικὸς διὰ τὴν πνευματικὴν μας ἀναγέννησιν. Καὶ ἰδιαίτερος ὁ φεμινισμὸς ἐκεῖνος, ποῦ ἔχει γερὰ πνευματικὰ θεμέλια, θὰ πρέπει νὰ προσέξῃ τὴν μεγάλην αὐτὴν καθοδηγητικὴν μορφήν. Γιὰ νὰ ἴδῃ πῶς ἡ γυναίκα παίρνει τὴν θέσιν ποῦ τῆς ἀξίζει εἰς τὴν διακυβέρνησιν καὶ τὴν διαμόρφωσιν τῆς καινούργιας κοινωνίας.

Ὅταν ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» τῆς ἔστειλε τὴν Δήλωσιν τῆς Ἐνώσεως, διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην τῆς ἐπάνω εἰς αὐτὴν, ἡ μεγάλη λογοτέχνης ἔσπευσε νὰ μᾶς στείλῃ μὲ τὴν φωτογραφίαν τῆς καὶ ἓνα θερμὸν γράμμα καὶ συγχρόνως καὶ τὸ μήνυμά τῆς ποῦ θὰ ἐδημοσιεύετο εἰς τὰς «Ἀκτίνες». Τώρα, ὅπου, εἰς ἡλικίαν 67 ἐτῶν, ἀπῆλθεν ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν, ἔπειτα ἀπὸ μίαν ζωὴν συνεποῦς καὶ πράγματι ὑποδειγματικῆς ἐργασίας, ἃς θυμηθῶμε ἄλλην μίαν φορὰν τὰ λόγια ποῦ μᾶς ἔγραψε σὰν μήνυμα ἐπάνω εἰς τὴν δῆλωσίν μας :

«Εἶμαι τελείως σύμφωνος μὲ τὰς ἰδέας τὰς ἐκφραζομένας εἰς τὴν Δῆλωσίν σας πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1946 καὶ μετὰ χαρᾶς ἐκθέτω τὴν πεποιθήσίν μου ὅτι ἀκόμη καὶ ὁ ὕλικός πολιτισμὸς τοῦ κόσμου, πολλῶν δὲ μάλλον αἱ πνευματικαὶ ἀξίαι τοῦ Ἑυρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, δὲν δύνανται νὰ διασωθοῦν ἐὰν τὰ ἔθνη φύγουν ἀπὸ τὸν Χριστιανισμόν».

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Ἡ ΛΑΪΚΗ ΜΑΣ ΤΕΧΝΗ

Τὸ Ἔθνικόν Ἴδρυμα, ποῦ, στὴν πλατεῖαν ἀναγνωτικήν προσπαθεῖα του, ἔδωσαν ἐξ ἀρχῆς ἰδιαίτερη θέση στὰ Γράμματα καὶ στὶς Τέχνες καὶ ὄργανως μὲ τὸσην ἐπιτυχία τὴν Πανελληνίαν Καλλιτεχνικὴν Ἐκθεση τοῦ Ζαππείου, προτομίζουσι τώρα μίαν ἄλλην ἔκθεσιν, μὲ μεγαλύτερη ἀκόμα σημασία καὶ ἔκταση, τὴν Πανελληνίαν Ἐκθεση Λαϊκῆς Τέχνης.

Χαιρίζουμε μὲ χαρὰ τὴν ὥραια πρωτοβουλία του. Ἄν ἡ πρώτη ἔκθεσις ἦταν Πανελληνίαν ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς συμμετοχῆς, καλλιτεχνικῶν ἀπ' ὅλα τὰ τμήματα τῆς Ἑλλάδος, ἡ νέα ἔκθεσις θὰ εἶναι Πανελληνίαν γιὰ κατὰ πῶς βαθὺ καὶ πῶς πλατὺ, γιὰ τὸ ἔθνος καὶ αὐτοῦσι παρουσίᾳ αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς Ἑλληνικῆς Λαϊκῆς Τέχνης σ' ὅλες τὶς μορφῆς τῆς. Ἡ πρώτη μᾶς ἔδειξε τοὺς καρποὺς τῆς προσωπικῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας σ' ὅν τόπο μας καὶ δὲν πρέπει νὰ τὸ κρύβουμε, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς καρποὺς αὐτοὺς ἦταν τόσο ἄγχοροι καὶ ἀγίνωτοι, καὶ ἄλλοι τόσο ἀδέξια καὶ κακὸτροπα μολοισμένοι ἀπὸ ξένα φῦτρα, ὥστε νὰ μᾶς ἀφήσουν τὴν πικρὴ καὶ δυσάραστη γεύση τοῦ ἀνῶριμου καὶ τοῦ ἀλλότριου.

Ἡ ὑπὸτερη ἑμεις εἶναι ἡ δική μας, ἡ δόλοτα δική μας τέχνη, ἡ ἀνάουμη τέχνη τοῦ λαοῦ μας, ποῦ τὴν ἔφτιασαν ἀπὸ τὸ περίσσευμα τῆς ψυχῆς του, μὲ τὸ ἴδιο ἀγνὸ καὶ χέρι, τραγουθώντας κάτω ἀπὸ τὸν καθαρὸ οὐρανὸ μας, ταιριάζοντας τὴν πηγαία δημιουργία του μὲ τὴς γνήσιες ψυχικῆς του τάσεις καὶ ἀνάγκας. Δὲν εἶναι πιά οἱ καρποὶ μεταφωτισμένων ἢ μολοισμένων βένδρων, ἀλλὰ οἱ ἴδιες οἱ ρίζες τῆς αὐτοφωτοῦς χλωρίδος τῆς δικῆς μας γῆς.

Σ' αὐτῆς τῆς ρίζης πρέπει νὰ σκόψουν μὲ προσοχὴ καὶ εὐλάβεια οἱ καλλιτέχνες μας, ἀπ' αὐτῆς νὰ πάρουν χυμὸ καὶ χρομᾶ, ἀπ' αὐτῆς νὰ ἐσκινῶσιν, ἀκολουθώντας τὸ ὄρητικὸ καὶ καὶ ρωμαλεὸ ἀνάδομα τοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸ, ἂν θέλουν ν' ἀνεθῶσιν καὶ αὐτοί, νὰ δημιουργήσουν κατὰ ἀλλθ.νὰ Ἑλληνικὸ καὶ ἀληθινὰ καλλιτεχνικὸ. Ἑλληνικὴ τέχνη δὲν θὰ πῆ τέχνη ποῦ ἔχει ἀπλῶς μίαν Ἑλληνικὴν ὑπογραφή. Ἑλληνικὴ τέχνη, εἶναι ἐκαίνη ποῦ μετουσιώνει καὶ ἀκτινοβολεῖ τὸ φῶς καὶ τὸ χρομᾶ τῆς ἀτμοσφαιρᾶς μας. τὴν πνοὴ καὶ τὴν λάμψη τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ μας.

Ἡ Ἑλληνικὴ Νεότης

Δύο πρόσφατες ἐκδηλώσεις τῆς Ἑλληνικῆς Νεολαίας—ἡ λαμπρὰ πρωτοβουλία τοῦ Σώματος Ἑλληνικῶν Προσκόπων στὸν συναγερμὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐνάντιον τοῦ Παιδομαζωγματος καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ μαθητικοῦ κόσμου στὴς Πανελληνίους Μαθητικὰς Ἀγῶνας— μᾶς διδόν τὴν εὐτυχὴ εὐκαιρία νὰ διακηρύξουμε ἀκόμη μιά φορὰ τὴν βαθύτατην ἐκτίμησίν μας, τὸν θαυ-

μασμό μας καὶ τὴν πίστη μας στὴν Ἑλληνικὴ Νεότητα.

Ὅταν οἱ Πρόσκοποι ἀπὸ τὸ μαρμαρένιο πᾶταλο τοῦ Σταδίου, σὴν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς τοῦ ἔθνους, ἔκμαναν τὸ συγκινητικώτατο προσκλήτήριο τῶν σκληρωμένων μαρτυρικῶν Ἑλληνοπόουλων καὶ προσεύχονταν γιὰ τὴ σωτηρία καὶ τὴν ἐπιστροφή τους* καὶ δταν, πάλι στὸ Σταδίον, τὰ παιδιὰ τῶν σχολείων ὄλης τῆς Ἑλλάδος, χωρὶς καμμιὰν ὀδηγίαν, καμμιὰν προσευνήσιν, ἀλλὰ ἐντελῶς αὐθόρμητα καὶ πηγαία, ἐφραίναν μὲ λουλούδια καὶ δέχονταν μὲ δάκρυα συγκινήσεως καὶ μὲ κραυγὰς στοργῆς καὶ ἀλληλεγγύης τ' ἀλύτρωτα ἀδελφία τους τῆς Κύπρου, δὲν ἔκμαναν μόνο δύο καλὰ καὶ ὠραίως ψυχικὰς ἐκδηλώσεις, ἀλλὰ ἐξέφραζαν κυρίως, στὸ πῶς ἀγνὸ τῆς βάθος καὶ στὴν πῶς καθαρὴ οὐσία τῆς, τὴ γνήσια ἐθνικὴ ψυχὴ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑλληνικὴ Νεολαία ἔδειξε, ἀκόμα μιά φορὰ, πῶς, δταν ποδηγῆται ἀπὸ ἀξιους προστάτας καὶ τῆς διδῶνται οἱ κατάλληλες εὐκαιρίες ἔφρει νὰ ἐκδηλῶσιν ζωντανὰ καὶ ἐμπρακτα τὸν ὄρωτο καὶ πλοῦσιο ἐσωτερικὸ τῆς κόσμου καὶ νὰ θέτῃ μὲ προθυμία καὶ μὲ πνεῦμα ἀλληλεγγύης καὶ αὐτοθυσίας τὴς ὑπέροχες ἀρατές τῆς στὴν ὀπηρεσία τῆς Κοινωνίας καὶ τοῦ ἔθνους. Ἡ Κατηχητικὰ Σχολεῖα—τὰ θαυμάσια αὐτὰ «Ἐργαστήρια Πολιτισμοῦ», ὅπως τόσο ἐπιτυχῶς τὰ ἐχαρκτηρίσει ὁ κ. Ἰσρ. Κοσιώνης (*)—, ἡ χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἐνωσις μὲ τὴν τόση πλοῦσια καὶ γόνιμη δράση, τὸ Σωμα Ἑλλήνων Προσκόπων, ποῦ εἶναι ἀγνωστὸ πόσο πολὺπλευρες καὶ πολὺτιμες ὀπηρεσίες προσφέρει, ὁ Ἑλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς τῆς Νεότητος, μὲ τὴν πλατεῖαν καὶ ἀποδοτικὴν, κοινωνικὴ καὶ ἐθνικὴν δράση, ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν φωτεινὰ παραδείγματα καὶ ἐπικρατικὰ ὑποδείγματα, ἀλλὰ καὶ διδόν συγχρόνως τὴν πῶς ὠραία καὶ πῶς θετικὴ ὑπόσχεση—τὴν ἐγγύησιν μᾶλλον—γιὰ τὸ μέλλον.

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΕ ΔΥΟ ΤΑΦΟΥΣ

Εἶναι καθήκον μας νὰ σταθεῖμε καὶ ἑμεις μὲ τιμὴ καὶ σεβασμὸ μπροστὰ σιτοῦς πρόσφατους τάφους δύο ἐκλεκτῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, ποῦ ἐργάσθηκαν μὲ ἀγνότητα καὶ ἀφοσίωση γιὰ τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα καὶ πρόσφεραν σ' αὐτὰ σημαντικὰ καὶ σταθερὰς ὀπηρεσίες.

Ὁ Μιχαήλ Ἀργυρόπουλος δὲν ὀπῆρε μόνον ὁ τρυφερὸς βάρδος τῆς Σμύρνης. Ἐπῆρε ἐ συγχρόνως ἕνας ἐνθουσιώδης ἐθνικὸς τραγουδιστῆς, ποῦ, τραγουθώντας μὲ συγκινητικὴ στοργὴ καὶ νοσταλγία τὴ γενέτειρά του, ἀπλῶς τὸ τραοῦδι του εἶχε ἔκταση καὶ βάθος καὶ τὸ ἔθνος τόνους καθολικώτερους, ὥστε νὰ γίνῃ τραγοῦδι πόνου τῶν ἀλυτρώτων, πόνου τῆς σκληδιάς.

Ὁ Νίκος Χαντζάρας ἐξ ἄλλου, ὁ εὐ-

(*) «Ἀκτινές», Ἀπρίλιος 1949.

γενικός Παιραϊότης καλλιτέχνης, πού ἐνοιῶσε καὶ ἀγάπησε βαθύτατα τὴ γῆ καὶ τὸν λαὸ τῆς χώρας του, δὲν ἔθεσε παρά λίγα μόνο τραγούδια, τὰ ῥαβία καὶ γραφικότητα «Εἰδύλλια». Ὅμως πόσο θαυμαστά ἀπεικονισμένη μέσα σ' αὐτὰ ἡ ὀμορφία τῶν δύο βασικῶν πηγῶν τῆς ἐμπνεύσεώς του, τῆς Ἑλληνικῆς Φύσεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Ἡ Ἑλληνικὴ Γραμματελογία θὰ κρατήσῃ ἀσφαλῶς τὰ δνόματα καὶ τῶν δύο, μὲ ἀγάπη καὶ τιμῆ.

Ἡ ἸΔΡΥΣΗ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Χαίρουμε ἰδιαίτερα πού βρέθηκαν πιστώσεις καὶ γιὰ ἓνα ἔργο μὲ πλεονέκτημα πνευματικὴ σημασία: γιὰ τὴν Ἰδρυση Μουσείου στὴ Θεσσαλονικίη.

Ὅσοι ξεδύρουν τοὺς πολυτίμους ἀρχαιολογικοὺς καὶ λαογραφικοὺς θησαυροὺς πού περιέχει ἡ Θεσσαλονικίη—καὶ οἱ ἀναγνώσται μας εἶχαν σὸ παρασέμνο φύλλο τὴν εὐκαιρία νὰ σχηματίσουν μιὰ σαφῆ ἰδέα καὶ γι' αὐτὰ ἀπὸ τὴς ἐμπεριστατωμένες ἐντυπώσεις τοῦ κ. Δ. Πνευκίωτῆ ἀπὸ τὴ συμπρωτεύουσα—μποροῦν καλύτερα καὶ θετικώτερα νὰ ἐκτιμήσουν τὴ σημαντικώτατη ἀξία τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς.

Ὅπως μάλιστα προαναγγέλλεται ἡ ὀργάνωσις τοῦ Μουσείου, πού, δίπλα σὸ ἀρχαιολογικὸ τμήμα, θὰ περιέχῃ καὶ τμήμα Βυζαντινῶν, τμήμα τῶν μεταγενεστέρων χρόνων καὶ τμήμα λαογραφικὸ, εἶναι αὐτενότητι καὶ φανερὴ ἡ ἀξιολογία συμβολῆ πού θὰ προσφέρῃ καὶ τὸ ἴδρυμα αὐτὸ ἔχι μόνον στὴ βαθύτερη μελέτη, ἀλλὰ καὶ στὴ δημιουργικὴ ἀνάπτυξι τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ πνευματικῆς μας κληρονομιάς. Διότι ἓνα τέτοιο Μουσεοσὶ δὲν εἶναι μί ἀπλὴ νεκροθόκη ἀποσπασμένων ἔργων τέχνης, ἀλλὰ μιὰ ζωντανὴ καὶ ζωογόνα συμπόνησι τῶν πικρῶν ζωτικῶν πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους, πού μ' αὐτῆς ἐδημιουργήσῃ τὴν ἱστορία του καὶ τὸν πολιτισμὸ του. Καὶ ἀπὸ τὴν ἀνασύνθεσι καὶ τὴν ἀνασύνθεσι τῶν παλαιῶν αὐτῶν δυνάμεων μὲ τὴς νέες δὲν προκύπτει μόνον ἐπιστημονικὴ σοφία, ἀλλὰ καὶ ἀνώτερη δημιουργικὴ ἔφρασι καὶ πνοή.

ΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ

Ἡ πληροφορία ὅτι τὸ παλαιότερο λογοτεχνικὸ σωματεῖο τῆς χώρας, ἡ Ἑταιρεία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, ἔπειτα ἀπὸ τὴ δικαστικὴ καὶ τὴν ἐθνικὴ ἀποκατάστασι τῆς (μὲ τὴν ἀπαλλαγὴ τῆς ἀπὸ τὴς καταγγελίας ἐναντίον τῆς καὶ μὲ τὴ δημοσίευσι τῆς ἐκ μέρους τῆς ἀποκηρύξεως τῆς ἀνταρσίας), ἀναδιοργανώνεται πάνω σὲ θετικώτερες ἐθνικῆς καὶ πνευματικῆς βάσεις, εἶναι ἀσφαλῶς εὐχάριστι. Καὶ γίνεται ἀκόμη περισσότερο εὐχάριστι μὲ τὴν σύγχρονη πληροφορία ὅτι ἡ ἀναδιοργάνωσι τῆς Ἑταιρείας συνδράζεται μὲ τὴ σύγχρυνευσι σ' αὐτὴν καὶ ἐνὸς ἄλλου λογοτεχνικοῦ σωματείου, τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν.

Ἐκείνους πού γράφει τὴς γραμμῆς αὐτῆς καὶ

πού εἶχε τὴν τιμὴ καὶ τὴν εὐθύνη νὰ εἶναι μέλος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου καὶ Γεν. Γραμματέος τῆς Ἑταιρείας ἐπὶ δωδεκα χρόνια, καὶ ἐξῆς ἐπομένους καὶ γνώριος ἀπὸ κοντὰ τὴ γόνιμη ἐπαγγελματικὴ καὶ πνευματικὴ τῆς δράσι θεωρεῖ καθῆκον του, ἔστω καὶ ἂν, μετὰ τὴν ἐκθλίωσι τῶν γνωστῶν πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν μέσα στὴν Ἑταιρεία, ἔχει ἀποσυρθῆ ἀπ' αὐτήν, νὰ ἐκφράσῃ σήμερα τὴ χαρὰ καὶ τὴν ἱκανοποίησίν του γιὰ τὴν ἀποκατάστασι, τὴν ἀναδιοργάνωσι, καὶ τὴ σύγχρυνευσι αὐτῆ. Καὶ νὰ εὐχρησθῆ συγχρόνως ἔχι μόνον νὰ πραγματοποιηθοῦν καὶ τελικῶς ὅλα αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ νὰ γίνου ἀφορμὴ καὶ ἀφετηρία γιὰ πλεονέκτηρες ἐξελίξεις, πού νὰ ἐνώσουν ὅλα τὰ λογοτεχνικὰ σωματεῖα σὲ μιὰν ἑνιαία καὶ θανάτῃ ὀργάνωσι, πού πολλὰ μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ προσφέρῃ στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἀπὸ τὴν Χαλκίδα, τὴν πόλιν πού ἡ κοινωνία τῆς ἔχει σὴν παράδοσι τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ γράμματα, μᾶς γὰρ φέρουν γιὰ τὴν συμβολῆ τῆς ἔχει «Ἐνώσεις Γονέων ἢ Χριστιανικὴ Ἄγωγη» στὴν πνευματικὴ τροφοδοσία τῆς ὀραίας πόλεως τοῦ Εὐρύπου. Τελευταία ἡ Ἐνωσις ὀργάνωσε μιὰ πολὺ ἐπιτυχημένη διαλεξι μὲ θέμα ἀπὸ τὴς νεώτερες ἀντιλήψεις τῆς Φυσικῆς καὶ ὀμιλητῆ τὸν καθηγητὴ τῶν Φυσικῶν σὸ Γυμνάσιον κ. Θ. Ροζάνη. Ἐκλεκτὸ καινὸ τῆς πόλεως παρηκολούθησε μὲ ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον τὴν ὀμιλία αὐτῆ.

Μιὰ ἀλλῆ ἀξίεπαινη ἐκδήλωσις τοῦ καλοῦ σωματείου τῆς Χαλκίδος ἦταν ἡ πρωτοβουλία του νὰ δώσῃ σὸ πανηγυρικὸ κλεισίμο τῆς μαθητικῆς περιόδου τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων ἔντονο τὸ χρώμα τῆς συμπετοχῆς τῶν χαλκιδέων στὴν πανελλήνια ἀγανάκτησι γιὰ τὸ ἔγκλημα τοῦ παρθομαζώματος.

Εἶναι τιμητικῆς γιὰ τὴν Εὐδοικὴ πρωτεύουσα αὶ ἐκδηλώσεις αὐτῆς τῶν χαλκιδέων γονέων, τόσο στὸν τομέα τῶν γραμμάτων ὅσο καὶ σὸ ἀναπλαστικὸ ἔργο χάριν τῆς νεολαίας. Τὴς χαίριζομε μὲ πολλὴ χαρὰ.

Στὴ Χίος, κ' αὐτὴ πόλι μὲ βαθειὰ ἀγάπην πρὸς τὰ γράμματα, ἐπὶ τῆ ἐπιτελιῶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀληθινότητος σεναργάτου τῶν «Ἀκτινῶν» Γ. Βερίτη, οἱ συμπολίται του ἐτίμησαν τὴν μνήμη του μὲ φιλολογικὴ μνημόσυνο πού ἔγινε στὴν αἴθουσα τελετῶν τοῦ Γυμνασίου. Τὴν συγκέντρωσι— πού ὀργάνωσε πολὺ ἐπιτυχημένα ἡ Χιακὴ Ἐνωσις Γονέων— παρηκολούθησε μὲ θερμὸ ἐνδιαφέρον ἡ κοινωνία τῆς πόλεως. Δύο ὀμιλητὰ καὶ μιὰ ὀμιλητρία παρουσίασαν σὸ διαλεχτὸ ἀκροατήριον τὸν πολὺπλευρον χριστιανὸ λόγιον, πού ἀφιέρωσε τὴ ζωὴν του στὴν ὀπηρεσία τῆς κοινωνίας. Νέοι καὶ νέες ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ νεολαία πού τόσο τὴν βοήθησε μὲ τὸ ἔργο καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ ὁ Βερίτη, ἀπήγγειλαν καὶ τραγοῦθησαν μελοποιημένα ποιήματα του.

Ὁ χιακὸς τύπος ἔγραψε κι' αὐτὸς πολὺ θερμὰ λόγια γιὰ τὸ μνημόσυνο καὶ τὴ μορφὴ τοῦ ποιητοῦ. Ἔτσι ἐτίμησε ἡ Χίος ἕνα ἐκλεκτὸ παιδί της πού πρόφρα ἐτελείωσε τὸν ὄρομό του στὴ γῆ. Ἡ λαμπρὴ ὄμως χριστιανικὴ νεολαία τῆς Χίου, εἶναι ἕνα στοιχεῖο πού πρέπει νὰ γυμνάζη τὸ μυρδόλο γνησί μὲ πολὺ καλὰς ἐλπίδες γιὰ τὸν αὐριανὸ πολιτισμὸ του.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

— Πρέπει νὰ χαιρετισθῆ ἡ Ἱερουσία τῆς Ἑλληνικῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως Παρισίων (Union Chrétienne Des Étudiants Grecs). Φοιτῆται ὄλων τῶν Σχολῶν, οἱ παρισώταροι καλαῖοι μαθηταὶ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων καὶ μέλη τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, ἤθελῆσαν νὰ δημιουργήσουν τὸ πνευματικὸν τους Κέντρον, μίαν ἑγγύησιν διὰ νὰ διατηρήσουν καὶ νὰ ἀξιοποιήσουν τὰ ἐφόδια καὶ τὰς κατεσθύνσεις πού ἔλαβον ἀπὸ τὴν σύγχρονον χριστιανικὴν κίνησιν τῆς πατρίδος τῶν. Ἡ Ἐνωσις, ἐκτός ἀπὸ τὰς συγκεντρώσεις ἠθικῆς οἰκοδομῆς καὶ μελέτης τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, ὅπου τὸ φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὀργανώνει διαλέξεις καὶ πρωτοστατεῖ μαζῶ μὲ τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἑλληνικὰ Σχολεῖα εἰς κάθε πνευματικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἑλληνικῆς παροικίας.

— Οἱ Χριστιανοὶ ἐνώπιον τῶν προβλημάτων τῆς Γαλλικῆς Ἐνώσεως (Les chrétiens devant les problèmes de l'union Française) ἦτο τὸ θέμα πού ἀπησχόλησε τοὺς φοιτητὰς ὄλων τῶν χωρῶν ἕνα βραδύον εἰς τὴν Διεθνῆ Χριστιανικὴν Φοιτητικὴν Ἐστίαν (Foyer International des Étudiants Catholiques). Ἡμποροῦμεν νὰ ὀμιλήσωμεν μὲ εὐλικρινεῖαν διότι ἔχομεν ἔμπρός μας Χριστιανοὺς, εἶπαν πολλοὶ χριστιανοὶ φοιτῆται ἀπὸ τὸ Κογκό, τὸ Ἀλγέριον, τὴν Ἰνδοκίναν καὶ μὲ πόνον καὶ παράπονον ὀμίλησαν διὰ τὸ κατώτερον πολιτιστικὸν ἐπίπεδον τῆς πατρίδος τῶν καὶ τὴν σχετικὴν ἀδιαφορίαν τῶν Ἑυρωπαίων. Δὲν ἀρκεῖ μία ἀποικία νὰ ἔγινε μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἐνώσεως ἢ ἕνα ἀπὸ τὰ États Associés. Αἱ πολιτικαὶ κατασκευαὶ πρέπει νὰ συνοδεύονται ἀπὸ μίαν μεταστροφὴν τῶν πνευμάτων καὶ τὴν μεταβολὴν αὐτῆν καλλιεργεῖ μόνον ὁ Χριστιανισμὸς πού ἀδελφώνει τὸν λεῖκόν καὶ τὸν μαῦρον. Καὶ οἱ μαῦροι ἢ κίτρινοι πού ἀπέκτισαν τὴν γαλλικὴν ἰθαγένειαν καὶ ζοῦν εἰς μεγάλα Ἑυρωπαϊκὰ κέντρα, μόνον εἰς τὴν συνείδησιν ἐνὸς Χριστιανοῦ ἠμποροῦν νὰ σταθοῦν ὡς ἰσότητι συνάνθρωποι. Δὲν φέρουν τὴν ἐξοσίωσιν αἱ διαφοραὶ ἀπομιμήσεις. Διὰ τὴν γαλλίδα π. χ. δὲν παύει νὰ φέρη τὸ χρώμα, δεῖγμα φυλετικῆς κατωτέρας ἰσότητος, ἢ ἀραπνία, πού μόλις ἔλθε εἰς τὸ Παρίσι, ἀγόρασε σκυλάκι, ἔβαλε rouge εἰς τὰ χεῖλη της καὶ ἐσυνήθισε τὸ κίπνισμα.

Οἱ Γάλλοι φοιτῆται ἀναγνώρισαν τὸ καθήκον τῶν Χριστιανῶν νὰ καλλιεργήσουν τὸ πνεῦμα τῆς

ἰσότητος τῶν ψυχῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, μόνος τρόπος νὰ μειωθῆ τὸ αἰσθημα τῆς φυλετικῆς ὑπεροχῆς τῶν Ἑυρωπαίων καὶ τῆς μειονεκτικότητος τῶν μαῦρων, πού ἐμποδίζει τὴν προσέγγισιν καὶ χαλαρῶσαι τοὺς δεσμοὺς τῆς Γαλλικῆς Ἐνώσεως. Αἱ Ἰσραησοτολικά ὀργανώσεις πρέπει νὰ πληθύνθοῦν καὶ νὰ ἀναλάβουν τὴν διαφώτισιν τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, πού σχεδὸν πάντοτε ἐνεργοῦν μὲ γνώμονα τὸ ὀλικὸν συμφέρον.

— Ἡ Jeunesse Étudiante Chrétienne Feminine ἔθεσε εἰς κυκλοφορίαν τὸ βιβλίον τοῦ L. Giraud: «A la trace du Christ» (εἰς τὴν Ἰγνὴ τοῦ Χριστοῦ). Ὁ Χριστὸς ἀργάτης, σπορέυς, διδάσκαλος, διαμορφωτὴς τῶν Ἀποστόλων, ἰδανικός ὁδηγός, εἶναι τὰ κύρια κεφάλαια. Ἐκλεκταὶ σελίδες καὶ γνῶμαι τῶν μεγαλυτέρων ἐκπροσώπων τῆς Χριστιανικῆς διανοήσεως (Péguy, Claudel, Daniel-Rops, Mauriac) καὶ 16 ὀπέροχοι ἐλαιογραφίαι βοηθοῦν τὸν ἀναγνώστην νὰ ἰδῆ τὴν θέσιν του ἔμπρός εἰς τὸν Χριστὸν καὶ εἰς τοὺς συνανθρώπους του. Ἰπέροχον βοήθημα διὰ τοὺς ὑπευθύνους τῶν χριστιανικῶν δμαθῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ κάθε πιστὸν πού αἰσθάνεται τὸν Χριστὸν φίλον καὶ ἀρωγὸν εἰς τὴν ζωὴν του, ἔμπνευστὴν τῆς ἀγάπης καὶ ὀπόθευμα ἰδανικὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του καὶ εἰς τὴν ἀσκήσιν ὄλων τῶν ἀρτῶν.

— Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὀζανάμ αἱ διαλέξεις τῆς Τσοσαρακοῦτης εἰς τὴν Notre Dame ἔχουν ὡς θέμα τὰ κοινωνικὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς. Ὁ Χριστιανὸς ἔμπρός εἰς τὰ ἐρείπια, εἰς τὸ χρῆμα καὶ εἰς τὴν ζωὴν ἦσαν τὰ θέματα, μὲ τὰ ὀποῖα ἠσχολήθη, τὰ τρία τελευταῖα εἶη, ὁ M. Riquet, ὁ ὀποτερος ἀνάεθε τὸ βάρος τῶν διαλέξεων αὐτῶν, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἀπὸ τὸ γερμανικὸν στρατόπεδον Dachau. Ἀλλὰ περὶ αὐτῶν θὰ συνεχίσω εἰς τὸ ἐπόμενον. φ. μ.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἐλάδομεν εἰς τὰ γραφεῖά μας τὰ κάτωθι βιβλία:

Ἀνδρ. Ι. Κεραμιῖδα, Καθηγητοῦ τῆς Βαρβακείου προτύπου Σχολῆς: Οἱ νεοῤῥηγες πολιτικοὶ ἔναντι τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐκδόσεις «Ἐνορία» Ἀθῆναι 1949.

Θάνου Βιλιέρη: Μεσοπορεία Ἀθῆναι 1949.

Κώστα Δημ. Φράγκου: Τὸ ὄμμα. Ἐκδόσεις Ὀρθ. Χριστ. Ἀδελφότητος «Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία». Θεσσαλονίκη 1949.

Κεῖματα καὶ Μελέται τῆς Κρητικῆς Ἱστορίας. Κρητικὰ Χρονικά. Τετραμηναῖα ἐπιστημονικὴ ἔκδοσις.

Γύρω ἀπὸ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Ἐθνους. (Ἄρθρα μαθητριῶν τῆς Ἡ' τάξεως τοῦ Γυμνασίου Θηλέων Χίου).

Ν. Ε. Ζεφυλάκη: Δύο πατριαρχικά οἰγίλλια ρυθμιστικά τῶν σχέσεων τῶν Συνατῶν

καί τῆς Μητροπόλεως Κρήτης.— 1. Τὸ αἰγιόλιον Σωφρονίου τοῦ Β' (1.777).

(Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Β' τόμου).—Ἐκδότης: Α. Γ. Καλοκαιρινός. Ἡράκλειον Κρήτης 1948.

Πελοπίδου Ἐπ. Οἰκονομίδου, Καθηγητοῦ Φυσικῆς. Προβλήματα Ἀνοργάνου καὶ Ὁργανικῆς Χημείας καὶ αἱ λύσεις αὐτῶν. Πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῶν Γυμνασίων, τῶν Πρακτικῶν Δουκίων καὶ τῶν ὑποψηφίων τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν ἄλλων Ἀνωτάτων Σχολῶν. Ἐκδοτικὸς Οἶκος Πέτρου Δημητράκου Α. Ε. Ἀθήναι.—Ἰδὸς Περμαζόγλου 9.

Γεώργιου Βιρτούτα: Σταυρατοί.—Ἀθήναι, 1949.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Θαν. Βλαχ. Λίτ. Ἐνταῦθα. Μὲ χάραν μας εἶδαμεν τὴν νέαν σας συνεργασίαν. Τὸ νέον σας εἶδημα εἶναι βεβαίως πολὺ καλλίτερον καὶ χριστιανικώτερον ἀπὸ τὸ προηγουμένον, ἀλλὰ δὲν εἶναι δημοσιεύσιμον εἰς τὰς «Ἀκτίνας».—κ. Μ. Οἶκ. Ἐνταῦθα. Πολὺ καλὴ ἡ ἰδέα, λυπούμεθα ὅμως διότι εἶναι πολὺ μεγάλο τὸ ποῦμα. Ἐάν ἐπιτρέπετε, θὰ ἦτο ἐνδεχόμενον ἀποσπασμάτα τοῦ δὲ δημοσιεῦσθαι.—κ. Σερ. Τσιτσ. Λαμῖαν. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ βιβλίου σας. Πιστεύομεν νὰ δημοσιεύσῃται ἐν καιρῷ βιβλίοκρισίαν.—κ. Μ. Η. Α. Θεσσαλονικίην. Ὁ μῦθος καλός. Δὲν ἀρκεῖ ὅμως νὰ θέλῃς νὰ διδάξῃς μίαν ἀλήθειαν. Πρέπει καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεως νὰ εἶναι ἀψυγός.—κ. Μ. Τσάδ. Ἐνταῦθα. Εὐχάριστον νὰ ἐπικοινωνῇ κανεὶς μὲ μελετητὰς τῆς «Διακηρύξεως τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Τὸ ποῦμα σας πολὺ καλόν. Ἐνδεχομένως νὰ δημοσιεῖσθαι.—κ. Β. Μαυρ. Ἐνταῦθα. Τὸ γράμμα σας ἐτέθη ὄν ὄνιν συνεργάτου μας.—δ. Ἄντ. Σιδ. Ἐνταῦθα. Ὅτι ἐπρόκειτο νὰ σὰς γράψωμεν σὰς ἔχει ἤδη λαχθῆ. Συνιστάμεν ὅμως καὶ ἐδῶ ἀπαραίτητος τὴν μελέτην τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως.—κ. Σ. Καραθ. Γαλάτσι. Σημειώνετε πρόσθον. Χρειαζέσθαι ὅμως νὰ ἐργασθῆτε ἀκριβῶς.—κ. Π. Σπυρᾶλην Ἀγρινίον. Ὑπάρχει ἐξέλιξις εἰς τὸ «κόσμος Λυτρωμοῦ». Ἰσως δημοσιεῖσθαι.—δ. Βασ. Ἀγγελ. Πειραιᾶ. Τὸ νέον σας ποῦμα γεμάτον χριστιανικὸν ἀσθημα καὶ συγκίνησιν. Αἱ ἀτέλειαι ὀλιγωτέραι παρὰ εἰς προηγουμένα.—Στρ. Νικ. Νον. Νίκαιαν. Καὶ τὰ δύο σας ποιήματα καλά. Τὸ «Χριστιανικὴ Φιλία» ἔχει ὀρισμένα τετράστιχα πολὺ ἐπιτυχημένα. Γενικῶς τὰ ποιήματά σας ἔχουν ἀναιότητος καὶ εἶναι πολὺ ἐκτεταμένα.—κ. Χ. Δ. Τσασ. Νέον Φάληρον. Τὸ «Ἀνάστασις» πολὺ μουσικώτερον ἀπὸ τὰ ἄλλα. Δὲν νομίζετε ὅμως ὅτι καλὸν θὰ εἶναι νὰ δοκιμάσετε καὶ τὸν ἑαυτὸν σας εἰς τὸ πειθαρχημένον μουσικὸν τετράστιχον.—κ. Κ. Γκόλ. Πειραιᾶ. Τὸ «Ἀνάστασις» πολὺ καλὸν ἢ ὁ παλαιότερα ἔμμετρος μετὰφρασις ἔχει ληρῆ ὄν ὄνιν. Εὐχαριστῶς διαπιστώνομεν τὴν πρόσθον.—κ. Ἄνδρ. Λας. Ἐνταῦθα. Ἡ ἔμπνευσις σας ἀξίειται. Τὸ

δρᾶμα τῆς Πατρίδος μας πρέπει νὰ γίνῃ μεγάλο τραγῳδίον. Χρειαζέται νὰ ἐργασθῆτε ἀκόμη περισσότερο.—δ. Εἰρ. Παπαδ. Κίον. Ἄσφαλῶς θὰ βοηθηθῆτε εἰς τὴν ἐξέλιξιν σας, ἐάν πειθαρχήσετε εἰς τὸ καθαρῶς μουσικὸν τετράστιχον. Ὁ στίχος σας χρειαζέται αἰμίλωμα καὶ καλλιέργειαν.—κ. Π. Γ. Λεουκάδων. Ἡ «στερὴ ὄρα» ἔχει πολλὰς ἀτέλειαι. Καλὸν θὰ εἶναι νὰ ἀνοποφεύγετε ὀρισμένα ἀντιποητικὰς λέξεις. Τὸ δὲν τετράστιχον καλλίτερον ἀπὸ τὰ ἄλλα.—κ. Σ. Χωρ. Κηφισίαν. Ὁραῖον εἰς ἔμπνευσιν τὸ χριστιανικόν σας ἐμβατήριον. Ὁ στίχος σας ὁμοῦ ὀστερεῖ.—κ. Σ. α. κ. Μυτιλή. Ἐνταῦθα. Αἱ ὀποθεῖσεις σας, ὅσοι εἶναι δυνατόν, θὰ εἰσακουσθῶν τὸ ποῦμα τοῦ φίλου σας, ἀπὸ ἀπόψεως πρωτοτυπίας εἶναι πολὺ καλόν. Καὶ δὲν ἀπέφυγε καὶ ὀρισμένα ἀκρότητας εἰς τὴν ἐκφράσιν καὶ εἰς τὴν μορφήν θὰ ἦτο καλλίτερον.—κ. Ν. Σπυρ. Σπύρτην. Τὸ ποιητάκι σας καλόν. Ἡ διάρβωσις ὀρισμένων σημείων θὰ ἦτο ἀπαραίτητος προκειμένου νὰ δημοσιεῖσθαι.—κ. Ι. Χ. Ν. Πειραιᾶ. Τὸ διήγημα, αὐτὴν τὴν φοράν πολὺ καλλίτερον ἀπὸ τὸ ποῦμα. Τὴν ἀπάντησιν διὰ προηγουμένην σας συνεργασίαν θὰ τὴν εἴδατε εἰς τὸ τεύχος Μοῦτου—Βίδα Ε. Π. Κόρινθον. Διὰ τὴν πλουσίαν του θρησκευτικότητά πολὺ ὄρατον τὸ ποῦμα σας. Περιμένομεν εὐχρηστός νέαν σας συνεργασίαν.—κ. Γ. Μακάρ. Μοσχάτον. Εὐχάριστως σημειώνομεν τὴν νέαν σας πρόσθον, ἃν καὶ ἐνταῦθα ἀπὸ τὰ ποιήματά σας ἔχουν μεγάλαις ἀτέλειαι.—κ. Εὐθ. Μπουστ. Θεσσαλονικίην. Ἡ ἐπιστολή σας διεβιάσθη εἰς τὸ συμβούλιον τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων.—Πανοσιολ. κ. Ἰωάν. Καραθ. Σύμην. Εὐχαριστοῦμεν δι' ἐπιστολήν σας. Διὰ τὸ ποῦμα σας τὸ ὅποιον δὲν στερεῖται ἐμπνεύσεως καὶ θρησκευτικῆς ἀποσφαίρας, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὀστερεῖ εἰς τὴν μορφήν.—κ. Παν. Ἄντων. Ἐνταῦθα. Ἀξίειται ἡ προσπάθεια νὰ γράψετε κάτι πρὸς νὰ ἀναφερθῆτε εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦ ἔθνους. Τὸ ποῦμα σας ὁμοῦ, ἔχει πολλὰς τεχνικὰς ἀτέλειαι.—δ. Γεώργ. Μυτιλή. Σπάρτην. Ἀξιόλογον τὸ ποῦμα σας. Ἀξιόλογος καὶ ἡ ἐπιστολή σας. Τὸ «αὐτὴν πίστην σου πιστὴ» ζημιώνεται ἀπὸ μερικὰς ἐξεζητημένας λέξεις αἱ ὅσαι βλάπτουν τὴν ποιητικότητά του. Ἄν ἔλειπαν αἱ μικραὶ αὐταὶ ἀκανθὰς θὰ ἦταν ἕνα πολὺ ὄρατον ποῦμα.—δ. Κ. α. λ. Κίον. Ἐσὺ ὁ κατ' ἄνδρα. Πολὺ καλόν τὸ ποῦμα σας. Ἰσως νὰ δημοσιεῖσθαι.—κ. Ἡλ. Ε. Κυφάρ. Πειραιᾶ. Μὲ χάραν μας διαπιστώνομεν τὴν καλὴν σας ἐπίδοσιν εἰς τὴν μεταφραστικὴν ἐργασίαν. Περὰς Τρίτην 7-8 ἀπὸ τὰ γράφηματά μας.—κ. Σ. α. ρ. Παπαχρ. Γοργαλιάνου. Ὁραῖα ἡ ἔμπνευσις τῶν θρησκευτικῶν ποιημάτων σας. Ἡ ἀπλότης τῶν καὶ ἡ σαφήνεια πολὺ καλά στοιχεία. Εἰς τὸ μέλλον πιστεύομεν ὅτι θὰ γράψετε περισσότερο ὄρατα. Τὸ καλλίτερον ποῦμα σας εἶναι τὸ «κατηλιάν».—κ. Θ. Τσασπ. Ἐνταῦθα. Ἀξιόλογος ἡ ἐπίδοσις σας, εἰς τὴν ποιήσιν. Αἱ πρώτη, πέμπτη καὶ ὀγδοῆ στροφῆ τῆς «Ἀόγης» πολὺ καλαί. Ὁρισμέναι ὅμως λέξεις τῶν ὀπολοφάντων στροφῶν πολὺ ἀντιποητικαὶ καὶ ζημιώνουν τὸ ὄρατον ποῦμα.—κ. Β. γ. Ἄ. μ. ρ. Θεσσαλονικίην. Καὶ ἡ νέα σας συνεργασία ἐπίσης καλὴ. Ἐχομεν ὅμως νὰ σὰς συστήσωμεν νὰ καταρτισθῆτε περισσότερο. Ἐπίσης θὰ πρέπει νὰ προσέξετε τὴν μουσικότητα τοῦ στίχου σας. Ἡ ποιήσις δὲν εἶναι ἀπλῶς ζωγραφικὴ. Μία καλὴ εἰκόνα δὲν κάνει κατ' ἀνάγκην ἕνα καλὸν ποῦμα.—Φοιτητὴν Θεολογίας. Ἐνταῦθα. Εὐγε!

Περαιτέρω «Ἀκτίνας», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων».—Ἐκδ. Χριστ. Ἐνῶσις. «Ἀκτίνας». Γραφεῖα: Ἰδὸς Καρότου 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 85-028—Θεσσαλονικίης: Ἄγ. Σοφίας 88.—Πειραιᾶ: Τσαμαθῶ καὶ Καλοκατράνη 67.—Υπαὸ θῶρος: Ἄ. Γ. Σταμάτης, κατοικία: Ποικίλης 5 Ἀθήναι.—Ἐτήσιον συνδρομὴ δρ. 15.000, ἐξωτερικοῦ δολλ. 3 ἢ Ἄ. Ἀγγλίας 1 /-.—Προστ. τυπογραφεῖου: Ἄ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομυχάλη 176.—Χειρόγραφα, δημοσιεύσιμα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.